

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ЛУЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ
Комунальний заклад
«Луцька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №13 Луцької міської ради»

Наталія САЦІНА

**Методичний супровід
завдань національно-патріотичного
виховання учнів школи**

Методична розробка

Саціна Н.Л., заступник директора з навчально-виховної роботи КЗ «Луцька ЗОШ І-ІІІ ст. №13 Луцької міської ради». Методичний супровід завдань національно-патріотичного виховання учнів школи: Методична розробка. – Луцьк, 2016. - 188 с.

Дана розробка містить матеріали з питань методичного супроводу завдань національно-патріотичного виховання учнів в загальноосвітньому закладі. Подано опис та план реалізації освітньо-виховного проекту «Я – українець!». У розробку включено матеріали практичної роботи педагогів школи.

Допоможе заступникам навчальних закладів ефективно організувати методичний супровід з окремих питань виховної діяльності. Стане в пригоді класним керівникам та усім, кому небайдужа проблема національно-патріотичного виховання в сучасних умовах.

Рецензенти:

Лещенко З.Б., начальник відділу кадрово-методичного забезпечення управління освіти Луцької міської ради;

Матвійчук О.Є., методист міського методичного кабінету управління освіти Луцької міської ради.

Схвалено на засіданні методичної ради
комунального закладу «Луцька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №13 Луцької міської ради»
(протокол №3 від 12.01.2016 р.)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Методичний супровід завдань національно-патріотичного виховання учнів	6
РОЗДІЛ 2. Освітньо-виховний проект «Я – українець!»	10
2.1. Опис проекту	10
2.2. План реалізації	13
2.3. Проведення національно-патріотичного фестивалю	
2.3.1. Позакласні та виховні заходи	19
Інсценізація казки «Рукавичка на новий лад».....	19
Розважальна гра «У нашім серці – Україна!».....	26
Конкурс-гра «Нумо, хлопці-козаки».....	32
Інтелектуальна гра «Живи, Україно! Живи для краси, для правди, для волі!».....	36
Особистісно-рольова гра «Громадяни і політика»	42
Пізнавально-розважальний захід «Ми всі діти українські, український славний рід»...44	
Брейн-ринг «Славетні українці»	54
Військово-спортивне свято «Будь готовим до захисту Вітчизни».....	57
Свято української пісні «Співучий кобзарик».....	61
Свято «Велич рідної мови».....	69
Свято «Українська мова – диво калинове».....	76
Виховна година «Оберігати природу – справа кожного з нас».....	84
Виховна година «Самобутність українських традицій здорового способу життя»...96	
Виховна година «Я – патріот України».....	104
Виховна година «Минуле, теперішнє, майбутнє у вчинках та діяннях українців»...107	
Година спілкування «Народження колективу».....	112
Позакласний захід «Молюсь за тебе, Україно!».....	118
Позакласний захід «У світі немає кращої країни, ніж Україна».....	127
Позакласний захід «Створення візитної картки України для іноземних туристів»....132	
Позакласний захід «Влучний стрілець».....	139
Позакласний захід «Берегиня».....	144
2.3.2. Проекти.....	146
Навчальний проект «Сакральні ключі українських казок».....	146
Бібліотечний урок-проект «Моя Батьківщина там, де моя бібліотека».....	154
2.3.3. Майстер-класи	161
Майстер-клас «Виготовлення емблеми для бійців АТО»	161
Майстер-клас «Виготовлення патріотичного календарика»	163
Майстер-клас «Народні ігри в позакласній роботі»	167
2.3.4. Конкурси, благодійні акції	168
2.3.5. Методичні заходи	177
2.3.6. Створення рекомендаційних списків, присвячених національно-патріотичній тематиці	184
2.4. Висновки	185

ВИСНОВКИ	186
-----------------------	-----

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	187
---	-----

ДОДАТКИ (диск додається)

- Додаток А. Презентація Microsoft Office Power Point «Самобутність українських традицій здорового способу життя»
- Додаток В. Презентація Microsoft Office Power Point «Велич рідної мови»
- Додаток С. Презентація Microsoft Office Power Point «Соціологічне дослідження, проведене учнями 6-А класу»
- Додаток Д. Презентація Microsoft Office Power Point «Українська мов - диво калинове»
- Додаток Е. Презентація Microsoft Office Power Point «Розважальна гра»
- Додаток Ф. Презентація Microsoft Office Power Point «Ласкаво просимо до України!»
- Додаток Г. Презентація Microsoft Office Power Point «Брейн-ринг «Славетні українці»
- Додаток Н. Портфоліо «Сакральні ключі казок»
- Додаток І. Відеокліп «Виготовлення емблеми»
- Додаток Ж. Презентація Microsoft Office Power Point «Виготовлення календарика»
- Додаток К. Презентація Microsoft Office Power Point «Народні ігри»
- Додаток Л. Модель національно-патріотичного виховання
- Додаток Л. Презентація Microsoft Office Power Point «Шляхи НПВ»
- Додаток Н. Презентація Microsoft Office Power Point «У світі кращої немає»
- Додаток М. Презентація Microsoft Office Power Point «Проект-бібліотечний урок»
- Додаток О. Рекомендаційний бібліографічний список з теми «Національно-патріотичне виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів в умовах модернізаційних суспільних змін».

ВСТУП

2015/2016 навчальний рік для загальноосвітніх закладів є особливим. Адже змінено підходи до організації національно-патріотичного виховання учнів. У дію введено Концепцію та Стратегію національно-патріотичного виховання дітей і молоді на 2016-2020 роки.

Навчально-виховна робота в закладі тепер будується відповідно до методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах та заходів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 №641. З огляду на особливості вимог нових нормативних документів здійснюється управлінський та методичний супровід виховних питань і відповідної діяльності педагогів.

Наш заклад має певний досвід роботи з питань національно-патріотичного виховання учнів. Системний підхід сприяє успішному формуванню громадянина-патріота. Цікавою формою роботи є впровадження освітньо-виховних проектів.

Питання роботи навчальних закладів щодо системного підходу до національно-патріотичного виховання є надзвичайно актуальними та малодослідженими. Тому я спробую поділитись тим незначним досвідом, який напрацювала в процесі практичної роботи з педагогічним колективом. Надіюсь, що він стане у пригоді заступникам директорів шкіл, класним керівникам, педагогам навчальних закладів.

Бажаю успіхів!

РОЗДІЛ 1. Методичний супровід завдань національно-патріотичного виховання учнів

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це основа стабільного розвитку країни в майбутньому. Саме тому воно є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України.

Найблагодатнішою порою для виховання почуття любові до Батьківщини є дитинство і юність. Спочатку сім'я, а потім сім'я і школа спільно повинні формувати в дитині патріота, створити сприятливі умови для національної самоідентифікації, виховувати громадянську позицію, нове ставлення до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу, повагу та любов до рідної землі, державної мови, державних символів, формувати моральні якості особистості, культуру поведінки, бережливе ставлення до природи, розвивати мотивацію до праці.

Для реалізації цих завдань необхідна системна та систематична робота в навчальному закладі, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання дітей у процесі навчання і позакласної діяльності. Тобто, національно-патріотичне виховання підростаючого покоління має стати основою усього педагогічного процесу: органічно входити в усі шкільні дисципліни, інтегруватися в навчально-виховний процес. Це вимагає грамотно побудованого управлінського та методичного супроводу.

Всю роботу слід планувати із врахуванням інтересів, запитів учасників навчально-виховного процесу. З метою поліпшення науково-теоретичної, методичної та практичної підготовки учасників навчально-виховного процесу постійно здійснювати методологічну роботу та забезпечення у національно-патріотичному вихованні компетентнісного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів, створення чіткої системи управлінського та методичного супроводу вивчення і аналізу вихованості учнів, їх особистісного становлення як громадян незалежної суверенної держави України.

Національно-патріотичне виховання в нашому закладі здійснюється через навчальний предмет, міжпредметну форму діяльності в рамках освітянського простору, організацію виховної позакласної та позашкільної діяльності, організацію шкільного життя, що сприяє демократичній поведінці.

Певні цінності учні засвоюють, беручи участь в повсякденному житті школи, класу. Практичною формою демократії є учнівський парламент. Він формує навички проведення передвиборних кампаній, участі у виборах, розробки і реалізації власної політичної програми, апеляції до владних структур з метою захистити свої права, ефективної взаємодії з владою. Органи учнівського самоврядування ініціюють розробку правил поведінки учня, їх демократичне обговорення і подальше чітке дотримання, здійснюючи тим самим правову підготовку учнів, ведуть пошук ефективних шляхів співпраці зі шкільною адміністрацією.

Організуюючи дозвілля школярів, слід турбуватися не тільки про розвиток їхніх інтересів, залучати до художньої творчості, спорту, а й про правову освіту, формування певного рівня правової культури. Усвідомлення кожним громадянином, у тому числі й юним, своїх вчинків зумовлює його поведінку. В одних випадках – це глибокі переконання, внутрішня потреба діяти відповідно до правових норм, в інших – підкорення примусовій дії

цих норм. Корисними тут будуть такі форми роботи з підлітками, як участь у правозахисних акціях, диспутах на правову тематику, зустрічі з юристами, адвокатами та ін.

Правова свідомість має стати дієвою силою, якщо органічно взаємодіє із свідомістю моральною. Активізувати моральний розвиток можуть участь у благодійних акціях, шефська робота, тематичні вечори, диспути та ін.

Для формування патріотизму, національної самосвідомості можуть застосовуватися найрізноманітніші форми та методи роботи: традиційні предметні тижні, лекції, творчі зустрічі, екскурсії та експедиції, яким надається громадянське та патріотичне спрямування. Доцільним є проведення диспутів, дебатів, заходів змагального характеру.

Традиційним є проведення тематичних масових заходів, годин спілкування, виховних годин, свят, вікторин, брейн-рингів з питань патріотичного виховання учнів. Учні створюють мультимедійні проекти, де висвітлюють минулі та сучасні події з історії України. Створення таких проектів дає змогу учням збагатитися духовно, підвищити особистий культурний рівень, навчитися спілкуватися, одержати незабутні враження від змістовного дозвілля.

Любов до Батьківщини розпочинається з виховання любові до школи. Наша школа має свою символіку: гімн, прапор та герб, яку ми використовуємо під час проведення урочистих шкільних заходів.

Учні школи залучаються до вирішення проблем: участь в акціях милосердя, благодійних акціях, ярмарках.

Сучасна українська школа має чималий досвід викладання традиційними методами: лекції, семінари, диспути, бесіди, самостійна робота з підручником та періодикою, написання рефератів, учнівські доповіді. Потенціал цих методів досить значний: вони дають змогу подати різноманітну інформацію, акцентувати увагу учнів на головних аспектах теми, ознайомити з різними концепціями та підходами до проблеми, зробити загальні висновки.

Проте традиційні методи не орієнтовані на активну взаємодію учня з учителем та учнів між собою, самостійне і спільне прийняття рішень, що має бути вирішальною передумовою їх громадянської активності в майбутньому.

Тому пріоритетну роль у формуванні патріотизму учнів мають відіграти активні методи, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення і базуються на принципі багатосторонньої взаємодії.

Ефективність роботи в закладі з питань національно-патріотичного виховання залежить від рівня професійної майстерності педагогів, що зумовлює їх здатність до творчої роботи, а також від застосування ними інноваційних педагогічних технологій в системі позакласної виховної роботи.

Застосування інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховному процесі школи – ознака сучасності, показник реалізації творчого потенціалу учителя та учня.

У практиці нашого навчального закладу найбільше використовуються такі інноваційні виховні технології та їх елементи: інтерактивні, ігрові, проектні, колективні творчі справи, технологія співробітництва, ІКТ, технології успіху, саморозвитку та ін.

Метод проектів — одна з педагогічних технологій, яка сприяє реалізації особистісно-орієнтованого підходу в національно-патріотичному вихованні дітей та молоді. Суть цієї педагогічної технології полягає у стимулюванні інтересу учнів до проблеми, оволодінні ними необхідними компетентностями, організації проектної діяльності щодо вирішення проблеми, а на виході — практичне застосування отриманих результатів. Головним є те, що результат можна побачити, усвідомити, відчутти, застосувати в реальній

практичній діяльності. До творчої діяльності залучаються учні, батьки, вчителі й громадськість.

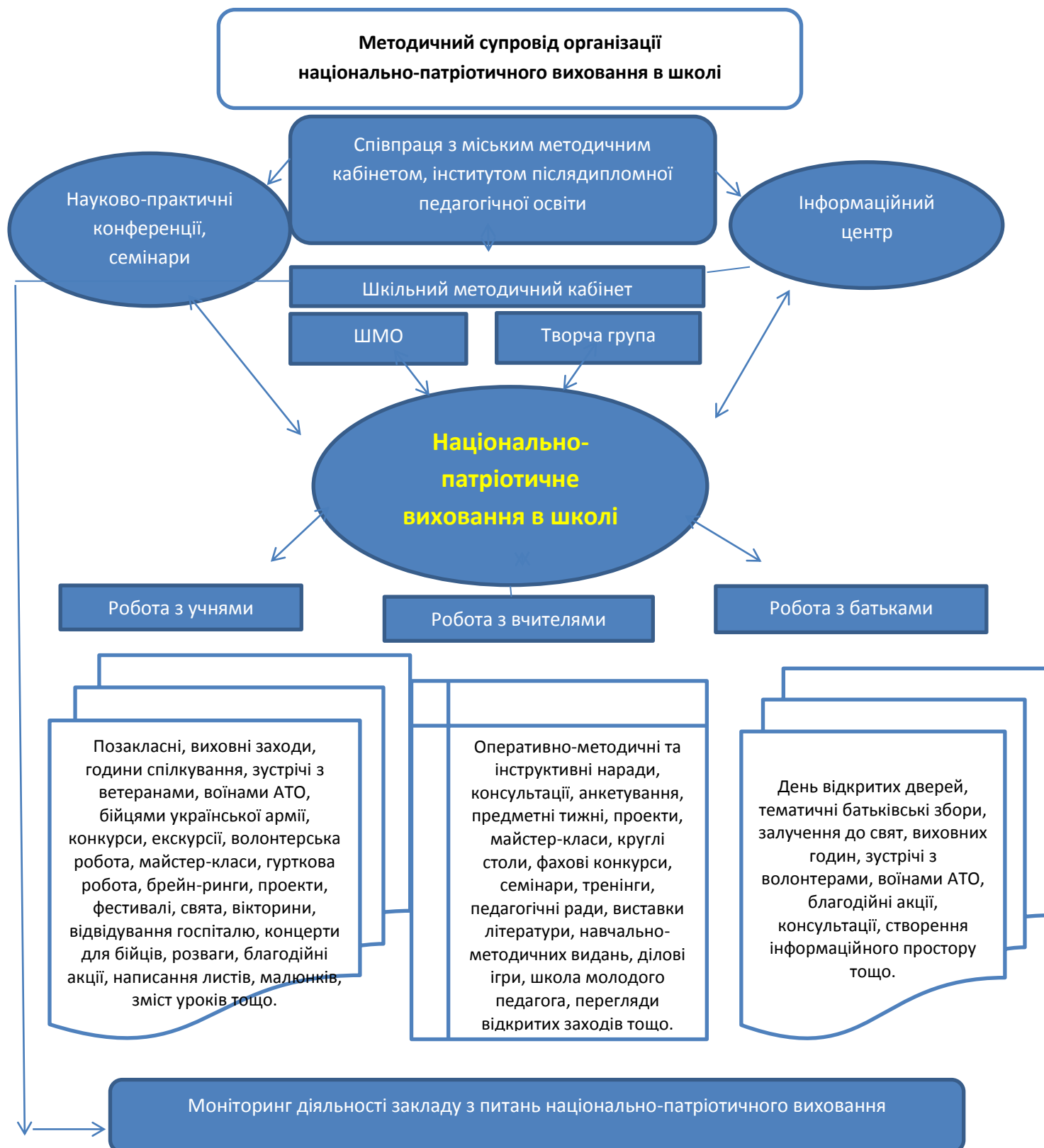

Схема 1. Методичний супровід завдань національно-патріотичного виховання учнів школи

Сучасний випускник має стати цивілізованою, освіченою, духовною та вільною людиною з гуманістичним світосприйняттям, здатною здійснювати самостійний вибір, приймати відповідальні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях; людиною, що усвідомлює особисту відповідальність за свою долю, долю народу України і людства в цілому. Саме таку особистість формує і виховує педколектив нашої школи у тісній співпраці з батьками та громадськістю міста.

Адміністрації, класоводам та класним керівникам, педагогу-організатору, вчителям-предметникам, плануючи роботу з національно-патріотичного виховання на навчальний рік, необхідно керуватись: Наказом Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року №641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах»; Указом Президента України від 13 жовтня 2015 року №580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки»; Державними стандартами початкової, базової та повної загальної середньої освіти; навчальними програмами, річним планом роботи школи, наказами з основної діяльності та іншими нормативними документами.

Наразі методична служба школи знайшла дієві шляхи вирішення вимог, поставлених новими освітніми документами. До Вашої уваги освітньо-виховний проект «Я – українець!»

РОЗДІЛ 2. Освітньо-виховний проект «Я – українець!»

2.1. Опис проекту

Актуальність проекту:

2014, 2015 роки для України були нелегкими: загрози суверенності та територіальної цілісності, кардинальні зміни в політиці, економіці, соціальній сфері, війна, страх за своє майбутнє, пошук шляхів для інтегрування в європейське співтовариство. Усі ці обставини вплинули на визначення нової стратегії виховання, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави. А розвиток держави можливий лише за умови усвідомлення молодим поколінням особистої відповідальності за долю своєї країни, народу, людства.

Серед головних виховних напрямів найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні. Це зумовило необхідність пошуку ефективних шляхів національно-патріотичного виховання дітей та молоді в навчальному закладі, спрямованих на формування нового покоління українців, що діють на основі національних та європейських цінностей, які розглядають державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін; формування високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй державі.

Провідна ідея: Я - українець! І я цим пишаюсь!

Формування в учасників навчально-виховного процесу патріотизму, національної ідентичності, гідності, відданості своїй державі, народу, служіння справами.

Мета проекту:

Активізація роботи педагогічного колективу навчального закладу з питань національно-патріотичного виховання. Виявлення і підтримка нових ідей. Обмін практичним досвідом, здобуття досвіду творчої роботи.

Створення умов для формування високої патріотичної свідомості дітей, почуття любові до України, виховання громадянина-патріота, утвердження духовності, моральності, шанобливого ставлення до національних надбань українського народу, наслідування найкращих прикладів мужності та звитяги борців за свободу та незалежність України як з історичного минулого, так і захисників, які сьогодні відстоюють суверенітет та територіальну цілісність держави. Формування активної громадянської позиції, особистої відповідальності за долю країни. Розширення пізнавальних інтересів учнів, знань з історії України. Емоційне поживлення учнівського життя.

Задоволення від отриманих результатів.

Завдання:

Організувати навчально-виховну, позакласну роботи та змістовне дозвілля учнів патріотичного спрямування. Продемонструвати різноманіття форм роботи з учнями.

Здійснювати науково-методичний супровід діяльності педагогів з реалізації завдань Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Створити шкільну модель «Шляхи національно-патріотичного виховання в школі».

Зміцнювати виховні функції навчального закладу. Презентувати кращий досвід роботи педагогів через різні види діяльності, форми методичної роботи. Висвітлювати результати на сайті методичного кабінету. Наповнювати інформаційні ресурси.

Шляхи реалізації:

Позакласні та виховні заходи, міні-проекти, майстер-класи за участю учнів, батьків, педагогів, конкурси та благодійні акції, методичні заходи, створення рекомендаційних списків літератури. Зустрічі з воїнами АТО, бійцями української армії. Залучення до співпраці волонтерів. Виготовлення подарунків воїнам АТО, написання листів-побажань.

Очікувані результати:

- Організаційно-управлінський аспект: підвищення освітньо-виховних можливостей закладу в контексті забезпечення формування громадянських компетентностей школярів, гармонійного розвитку особистості з високим рівнем національної самосвідомості та національного духу.
- Освітньо-виховний аспект: сформованість у дітей та молоді патріотизму, національної самосвідомості, любові до рідної землі, родини, народу, мови, повага до таких цінностей як свобода, рівність, справедливість, державної символіки, Конституції України, Законів України; підвищення рівня національної ідентичності; готовність до виконання громадянських і конституційних обов'язків; високі моральні якості, здоровий спосіб життя; активна громадянська позиція.
- Соціально-просвітницький аспект: розширення та поширення знань про видатних людей міста, краю, держави, виховання почуття гордості за діяння славетних українців; знання історії України; виховання турботи про сучасне та майбутнє народу.
- Методико-технологічний: створення оптимальних умов для ефективного впровадження технологій патріотичного виховання учнів. Забезпечення підвищення професіоналізму, творчої активності педагогів в контексті вимог Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді; практичні розробки заходів, майстер-класів; рекомендації педагогам; формування портфолію вчителя.

Позитивні тенденції:

Мотиваційна готовність педагогів виробити систему патріотичного виховання в класі, в школі. Глибоке розуміння актуальності національно-патріотичного виховання учнів на сучасному етапі, бажання ефективно впроваджувати кращий досвід з даного питання.

Проблемна зона:

Недостатнє знання специфіки національно-патріотичного виховання молодого покоління.

Форма проведення: національно-патріотичний фестиваль.

Тривалість: 16.10-25.12.2015 року.

Керівник проекту: Саціна Н.Л., заступник директора КЗ «Луцька ЗОШ І-ІІІ ст. №13 Луцької міської ради»

Учасники: учні 1-11-х класів, педагогічний та батьківський колективи, волонтери, воїни АТО, бійці української армії.

База реалізації: комунальний заклад «Луцька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №13 Луцької міської ради».

Характеристика проекту:

За кінцевим результатом: освітньо-виховний.

За домінуючою діяльністю: творчий.

За змістом: надпредметний.

За характером контактів: зовнішній.

За кількістю учасників: масовий.

За тривалістю: довготривалий.

2.2. План реалізації

I. Позакласні та виховні заходи.

№ з/п	Дата проведення	Час проведення	Вчитель	Зміст заходу	Клас	Місце проведення
1.	16.10.2015	10.00-10.40	Александрук А.П.	Виховна година «Оберегати природу – справа кожного з нас»	2-В	Каб. №35
2.	16.10.2015	13.50-14.35	Кулеша П.І.	Виховна година «Самобутність українських традицій здорового способу життя».	7-А	Каб. №28
3.	20.10.2015	13.50-14.35	Савка Т.Л. Руцак В.М.	Військово-патріотичне свято «Будь готовим до захисту Вітчизни»	9-11	спортзал
4.	23.10.2015	14.55-15.35	Никитюк Ю.П.	Виховна година «Подорож до міста веселих здоров'ят»	4-В	Каб. №22
5.	06.11.2015	16.00-16.40	Дахновська О.О.	Свято рідної мови	4-А	Каб. №28
6.	16.11.2015	17.45-18.30	Кучак Л.М.	Виховна година «Я - патріот України».	6-А	Каб. №35
7.	17.11.2015	8.55-9.35	Юган В.М.	Інсценізація казки «Рукавичка на новий лад»	2-Б	Каб. №13
8.	17.11.2015	11.05-11.45	Мартинюк В.В.	Свято мови «Українська мова – диво калинове»	2-А	Каб. №28
9.	17.11.2015	12.00-12.45	Панасюк Л.О.	Козацькі забави (6-7 класи).	6-7	спортзал
10.	17.11.2015	13.50-14.35	Окунінець Ж.М.	Виховна година «Минуле, теперішнє та майбутнє у діяннях українців»	10	Каб. №25
11.	18.11.2015	8.55-9.35	Александрук А.П.	Гра-подорож «Правовий букварик»	2-В	Каб. №28
12.	18.11.2015	10.00-10.40	Васюрина Н.М.	Година спілкування «Народження колективу»	1-Б	Каб. №16

13.	18.11.2015	11.05-11.50	Саціна Н.Л.	Свято української пісні «Співучий кобзарик»	1-А	Каб. №13
14.	18.11.2015	13.50-14.30	Романюк Л.В.	Розважальна гра «У наших серці – Україна»	4-А	Каб. №14
15.	18.11.2015	16.00-16.40	Семенченко О.М.	Виховна година «Українська мова – мова великого народу»	4-Б	Каб. №13
16.	20.11.2015	13.50-14.30	Купчик О.О.	Пізнавальний розважальний захід «Ми всі діти українські, український славний рід»	3-А	Каб. №18
17.	20.11.2015	16.00-16.40	Никитюк Ю.П.	Виховний захід «Молюсь за тебе, Україно»	4-В	Каб. №22
18.	24.11.2015	13.50-14.35	Дудко Г.М.	Інтелектуальна гра з основ здоров'я «Своя гра»	7-і	Каб. №28
19.	24.11.2015	16.55-17.40	Мельничук Л.В.	Позакласний захід з трудового навчання «Берегиня»	5-А	Каб. №24
20.	25.11.2015	8.00-8.45	Остапчук І.І.	Урок музичного мистецтва «Фольклор та сучасна стилізація»	7-А	Каб. №35
21.	25.11.2015	16.55-17.40	Савка Т.Л. Мартинюк О.А.	Ігри патріотів	3-4	спортзал
22.	25.11.2015	17.45-18.30	Мостенець А.В.	Урок трудового навчання «Основи проектної діяльності. Метод проектування: метод комбінування. Моделі аналогії»	6-А	Каб. №22
23.	25-26.11. 2015	16.00-16.45	Рушак В.М. Кропива Р.В.	Позакласний захід «Влучний стрілець»	5-11	спортзал

			Мостенець А.В.			
24.	26.11.2015	12.55-13.40	Панасюк Л.О.	Позакласний захід з образотворчого мистецтва «Видатні художники»	7-А	Каб. №35
25.	01.12.2015	13.50-14.35	Новосад О.А. Волинець Я.Ю.	Брейн-ринг «Славетні українці»	8-А	Каб. №28
26.	02.12.2015	12.00-12.40	Торбик С.В.	Позакласний захід з англійської мови ««У світі немає кращої країни, ніж Україна».	4-і	Каб. №35
27.	04.12.2015	13.50-14.35	Кулеша П.І.	Виховна година «Минуле, теперішнє та майбутнє у діяннях українців»	7-А	Каб. №35
28.	07.12.2015	14.55-15.40	Данилюк О.О.	Позакласний захід в 7-Б класі «Візитна картка України для іноземців»	7-Б	Каб. №35
29.	07.12.2015	18.35-19.20	Руденко Л.С.	Інтелектуальна гра «Ігри патріотів» (рубрика «Живи, Україно! Живи для краси, для сили, для правди, для волі!»)	6-Б	Каб. №35
30.	09.12.2015	13.50-14.35	Вакулка В.І.	Особистісно- рольова гра «Громадяни і політика»	9-11	Каб. №24
31.	09.12.2015	14.55-15.40	Чміль Н.В.	Виховний захід «Європа – наш спільний дім»	11	Каб. №36

II. Проекти.

№ з/п	Дата проведення	Час проведення	Вчитель	Зміст заходу	Клас	Місце проведення
32.	11.11.2015	13.50-14.35	Вакулка В.І.	Виховний проект «Козацтва»	9-А	Каб. №28

				славного звитяги».		
33.	23.11.2015	16.55-17.35	Мокіч Ю.А.	Виховний проект «Рідний край, де ми живемо, Україною зовемо»	3-Б	Каб. №28
34.	09.12.2015	16.55-17.35	Гелюта К.В.	Проект «Сакральні ключі українських казок»	5-Б	Каб. №25
35.	24.12.2015	16.55-17.35	Дахновська О.О.	Бібліотечний урок-проект «Моя Батьківщина там, де моя бібліотека».	5-7	Каб. №28
36.	24.12.2015	15.00-15.45	Панасюк Л.О.	Тематичне засідання учнівського парламенту. Проект «Ти і я – творці нової України».	5-11	Каб. №28

III. Майстер-класи.

№ з/п	Дата проведення	Час проведення	Вчитель	Зміст заходу	Учасники	Місце проведення
37.	18.11.2015	11.50-12.10	Ляшук М.А.	Майстер-клас «Виготовлення сувенірів для бійців Української армії»	Учні та батьки 1-А класу	Каб. №13
38.	11.12.2015	14.00-14.45	Савка Т.Л. Кропива Р.В. Мартинюк О.А.	Майстер-клас «Народні ігри в позакласній діяльності» («Високий дуб», «Чаклун», «Хлібчик»)	Класоводи та класні керівники	спортзал
39.	21.12.2015	14.55-15.40	Панасюк Л.О.	Майстер-клас за участю учнів та педагогів «Виготовлення патріотичного календарика».	Учні 5-А класу та педагоги школи	Каб. №24

IV. Конкурси, благодійні акції.

№	Дата	Відповідаль	Зміст заходу	Тема	Учасник	Місце
---	------	-------------	--------------	------	---------	-------

з/п	проведення	ні особи			и	проведення
1.	01.11-01.12.2015	Торбик С.В., Панасюк Л.О.	Написання листів воїнам АТО	Вільна тематика	3-11 класи	Класні приміщення
2.	09.11-09.12.2015	Стрилюк О.М.	Конкурс на кращий твір	Патріотична тематика	4-11 класи	Класні приміщення
3.	07-12.12.2015	Саціна Н.Л., Панасюк Л.О.	Конкурс зображувальної творчості	«У світі немає кращої країни, ніж Україна»	1-2 класи	Фойє школи
				«Планета дружби»	3-4 класи	
				«Слава українським військовим»	5-7 класи	
4.	07-12.12.2015	Торбик С.В., Панасюк Л.О.	Акція старшокласників	«Спільними зусиллями» (збір коштів для забезпечення потреб військовослужбовців)	8-11 класи	Класні приміщення

V. Методичні заходи.

№ з/п	Дата проведення	Час проведення	Відповідальні особи	Зміст заходу	Учасники	Місце проведення
1.	17.12.2015	15.00-15.45	Руденко Л.С. Романюк Л.В. Мельничук Л.В.	Круглий стіл «Формування духовно-патріотичної компетентності учнівської молоді». Створення рекомендацій	Члени м/о класних керівників та класоводів	Каб. №28
2.	17.12.2015	15.45-16.15	Саціна Н.Л.	Створення моделі «Шляхи національно-патріотичного виховання у школі»	Члени м/о класних керівників та класоводів	Каб. №28

VI. Створення рекомендаційних бібліографічних списків «Бібліотечка для учителя», присвячених національно-патріотичній тематиці. (Саціна Н.Л., Дахновська О.О. До 15.12.2015)

2.3. Проведення національно-патріотичного фестивалю.

2.3.1. Позакласні та виховні заходи.

Інсценізація казки в 2-Б класі «Рукавичка на новий лад»

Юган В.М., класовод

Мета: створити атмосферу радості, насолоди від творчості; розвивати зв'язне мовлення, мислення, пам'ять, акторські здібності; виховувати інтерес до читання казок, виховувати патріотизм, почуття національної гордості й гідності, любові до рідного краю, захоплення героїчними подвигами бійців на фронті; виховувати гордість за свій народ, шанобливе ставлення до учасників АТО та вдячність тим, хто віддав своє життя.

Обладнання: хатка, рукавичка – готель, костюми героїв, декорації (ялинки, літак), записи на дошці, листи і малюнки, теплі рукавиці для воїнів АТО від учнів класу, музичне оформлення.

Хід заходу

Вчитель: Дорогі діти, шановні гості! Сьогодні у нас незвичайне свято. Його немає в календарі, але воно є в серці й душі тих людей, які люблять казки.

Сьогодні у нас незвичайний урок

У казку сьогодні ми зробимо крок.

Із казкою ми вже стрічались не раз,

І знову вона завітає у клас.

В казках є завжди перешкоди, та знаю:

Для творчих дітей їх ніколи не має.

Учні: 1. Існує книг багато на землі.

Вони цікаві, мудрі, гарні.

Та кожен з нас, дорослий чи малий,

Всяк казочку читати полюбляє.

2. Казка – це світ чарівний та незвичний,

Казка – це диво, сповнене краси.

Поринуть в казку, це ж бо так цікаво,

Це справді свято, радість для душі.

3. У казці звірі мову мають,

Дерева розмовляють, мов живі.

Добро і правда завжди зло долають,

Тому і люблять казку діти всі.

4. Казочко, казочко, ти приходи до нас,

Завітай, будь ласка, у наш 2 клас.

В країну казок підемо я і ти,

У казці всім цікаво побувати.

Вчитель: Ми сьогодні з вами поговоримо про казку. З казками ви знайомі ще з раннього дитинства. Спочатку їх вам читали батьки, бабусі й дідусі. А тепер їх ви читаете самостійно. Що ви знаєте про казку? Які казки ми читали? Яка казка вам сподобалась найбільше? Чому?

Вчитель: У школі у нас розпочався фестиваль національно – патріотичного виховання «Я – українець!». Ми, учні 2-Б класу, знаємо жанри усної народної творчості і гордимся

талановитим українським народом, який залишив нам таку багату спадщину. А ще кожен з нас гордиться, що він українець, ми намагаємося бути справжніми українцями, бути гідними синами і доньками своєї найкращої держави.

Зала розділена на 2 частини: 1 частина - хата бабусі і дідуся, 2 частина - ліс, між частинами - ширми. На ширмі висить рукавиця великого розміру, на рукавиці надруковані слова «Готель – Рукавичка». Звучить запис із завиванням хурделиці.

Звучить запис: «Увага! Увага! Попередження гідрометеоцентру. У зв'язку з хурделицею всі рейси відмінено» (Двічі).

До «лісу» заходить дідусь, гріє руку об руку і здивовано дивиться на рукавицю:

Готель... Як дивно і незвично,

А була то рукавичка.

Рукавиченько моя,

Яку давно шукаю я.

Дід заглядає з різних сторін:

- Мабуть, треба її якось відчепити.

Дід смикає за рукавичку, а звідти вибігають троє поросят під музику із мультфільму «Троє поросят». Дід їх зупиняє.

Дід: Українська казка є
В рукавиці там живе
Мишка - шкряботушка,
Жабка - скрекотушка.
Поясніть скоріш тоді,
Як ви потрапили сюди?

1 Порося: Ми рушили
залюбки
На Канарські острови.
Цілий рік там сонце сяє,
Снігу і зими немає.

2 Порося: Не потрібно нам
усім
Хатку будувати.
Та від хижого і злого
Вовка рятуватись.

3 Порося: Рейс відклали, бо негода,

Не змогли летіти ми.

У готелі зачекаєм,

Коли кінчатся сніги.

Дід: Так, я розумію, що на Канарах дуже тепло цілий рік, але я туди не їду, я в руки дуже змерз, тому свою рукавицю заберу, а ви зачекайте свого рейсу в «Залі очікування».

Дід знову смикає за рукавицю. Під музику виходять Червона Шапочка і Вовк.

Дід: Обережно, Червона Шапочка, щоб Вовк тебе не образив.

Червона Шапочка:

Підприємлива й смілива

Бізнес - леді стала.

Пиріжкову я пекарню

Недавно придбала.
І на форум у Париж
Хотіла летіти.
Та цей ранок у готелі
Змушена зустріти.
Сніг, вітри на перешкоді,
Відмінили рейс, та й годі.

Вовк: Ворожнеча й неприязнь
У минулому у нас.
Леді я охороняю.
І робота в мене - клас.
А за долари і євро,
Що за працю маю,
Лімузин собі шикарний
Скоро я придбаю.
Дід. - Так он воно що. Я дуже радий за Вас.
Може ви також зачекаєте свого рейсу в
«Залі очікування», а я одягну свою
рукавицю.

Дід знову трусить рукавицю. Вибігає Коза з козеням під музику. Козеня тікає, а Коза доганяє.

Коза: У «Артек» я козенят
Вчора відправляла,
Та одного, що сховався,
Кликала, шукала.
А він, бешкетник, заховався
В лісовій гущавині
А як смерклось, то прийшлось
Його в готель вести мені.

Козеня: Я злякалось, що у лісі
Ми залишимось одні
Та в готелі ширих друзів
Так багато ми знайшли.
Обіцяю, що не буду
Більше пустувати,
Мамі, братикам, сестричкам
Клопіт завдавати.

Дід: Так ви пройдіть он в «Кімнату матері і дитини», бо дитя вже, напевно, зголоділо, а я вже заберу свою рукавицю.

(Дід трусить рукавицею. Під музику з мультфільму «Том і Джері» вибігають кіт і миша.)

Дід: А ви з якої казки? Щось я такої не пригадаю.

Том: А ми герої мультфільму.

(Дід до миші).

Дід: Ти напевно не наша, а якась закордонна. Хто ти?

Джері: Сир я люблю, я
Де смачненьке роблять, знаю.

То ж відправилась я швидше
На завод у Погребище.
Але Том став заважати,
Мене, бідненьку, ганяти.
Змерзла я, дорога загубилась
Я в готель оцей прибилась.

Том: Я ж хотів пожартувати,
Трошки мишку полякати
Тобі шкоди не зроблю,
Відпочину, та й піду
Через лісові галяви,
По своїх котячих справах.

Дід: Помиріться і рушайте
Рейсу в залі зачекайте.
Я вже одягну свою рукавицю, але рука не влазить.

Під «Гопачок» виходить Котигорошко.

Дід: А ще й красень Котигорошко тут.

Котигорошко: Сила в мене - ще й яка!

Богатир відомий я.
У Америку летів,
Там зустрітися хотів
З силачами і борцями,
Знаними богатирями.
В лісі в аеропорту
Літак мій приземлився.
Від негоди й снігу я
В готелі укрився.

Дід: Ох і набралось вас багато. Як тільки в рукавичку влізли? Аж тепер я одягну її і зігріюся.

Червона Шапочка:

Дідусю, просимо ми всі
Рукавицю не бери.
Стала домом нам вона
Тепла, затишна, зручна.
Ми всі в дружбі і любові
В рукавиці жить готові.

Том: А щоб взимку ти не мерз,
Будемо питати,
Де маленькі рукавиці
Можемо зв'язати.

Котигорошко:

Ну, а потім і велику
Зробимо обнову.
Краще вийде, ніж твоя
Рукавичка нова.

Дід: Заведу вас до бабусі,
До своєї хати.

От вона вам допоможе

Вправно працювати.

Діти співають пісню «Ой, підемо в гості до бабусі».

Ой, підемо в гості до бабусі

До бабусі в гості я приїду

І зустріне лагідно мене.

Розцілує, заплете косички,

Дасть мені люстерко чарівне.

Приспів:

Бабусенько, бабуся, до тебе
пригорнуся.

Моя голубко сива, порадиця моя.

Бабусенько, бабуся, до серця
притулюся.

Для мене ти найкраща, голубонько
моя.

У бабусі всі пісні веселі,

У бабусі казки чарівні,

У бабусі молочко найкраще,

У бабусі пиріжки смачні.

Приспів: 2р.

Діти: Добрий день, бабусю.

Бабуся: Ой, скільки гостей до мене завітало. Я дуже люблю гостей зустрічати.

1 дитина: Бабусю, в нас сталося непорозуміння, дідусева рукавиця нам дуже потрібна, а дід мерзне в руки.

2 дитина: Ми знаємо, що ти велика майстриня, в тебе є багато різного матеріалу для роботи.

3 дитина: Ми також вміємо багато чого роботи, але живемо у готелі і не маємо з чого зробити рукавиці.

Бабуся: Все є в моїй майстерні: і тканини, і стрічки, і нитки, і папір, і клей, і всяка-всячина. Для умілих рук все знайдеться. Підемо в майстерню працювати.

Самостійна робота дітей, виготовлення рукавичок з різного матеріалу.

Заходить дід: Дуже гарно ви все виконали.

1 дитина: Ось ці рукавиці для тебе, дідусю. Вони теплі та м'якенькі. Для твоїх рук будуть якраз впору.

2 дитина: А ось ці - для бабусі. Вони цупкі та товсті, щоб біля печі рук не попекла.

3 дитина: А ось ця чудо-рукавичка не зовсім рукавичка. Це гаманець для грошей. Оце відділення для великих сум, а цей пальчик для копійок.

4 дитина: А в нас рукавички декоративні. Ми їх зробили, щоб прикрасити оселю.

5 дитина: Це вам подарунок за те, що дідусь нам подарував свою рукавицю - готель.

Дід і бабуся: Таких гарних прикрас в нас ще не було.

Бабуся: Ми дуже вдячні за ваші подарунки. А щоб ви не замерзли в таку погоду, я вам подарую оці рукавички, а внукам своїм я ще наплету. *(Роздають рукавички).*

Звучить аудіо запис: «Увага! Увага! Повідомлення гідрометеоцентру. Погода поліпшується. Рейси на всі напрямки відкрито»(Двічі).

Дитина: Нам пора вирушати. Ми вам дуже вдячні.

Бабуся: А щоб ви в дорозі не зголоднілі, ось вам мої пиріжечки в дорогу.

(Діти беруть пиріжечки і виходять під музику).

Вчитель: Давайте повернемося до сьогоднішнього дня. Що відбувається зараз у нашій державі? Що ви знаєте про це? Що ви можете про це розповісти? (відповіді дітей). У казці ми подбали про дідуся щоб йому було тепло в руки. А ще ви разом з вашими батьками зробили дуже хорошу справу – ми подбали про те, щоб нашим захисникам взимку було тепло в руки, щоб рукавиці, які ми передамо воїнам АТО зігрівали їхні руки і серця.

Учні зачитують листи – звертання до воїнів, показують свої малюнки.

Вчитель:

Мами у Бога благають...

Чекають синів своїх мами,
І моляться день і ніч.
Молитвами зцілюють рани,
Запалюють тисячі свіч.
У Бога благають спасіння
В молитвах за рідних дітей.
Повернення, благословення,
Та теплих, спокійних ночей.
Благають, щоб все закінчилось,
Щоб більше не було війни.
Щоб крові на землю не лилось
І були живими сини.
Так моляться слізною і щиро,
Що чує це навіть земля.
Вона ж бо зиму не пустила,
Щоб снігом не вкрила поля.
Щоб ночі, не так холодили
Й солдатам було тепліш.
У Бога мами просили,
Щоб діти вертались скоріш!
Заплакані, стомлені очі,
Молитви - святий оберіг.
Матусі недоспані ночі -
Повернуть з далеких доріг.

Повернуть у батьківську хату
У темряві шлях осяють.
Життя збережуть солдату,
Бо мами у Бога благають...

Автор: Віта Стронська

Вчитель: Ми, маленькі діти, хочемо, щоб всі повернулись додому живим, щоб на нашій рідшій Україні панував мир і спокій. І закінчуємо ми наш виховний захід «Молитвою на Україну».

Молитва за Україну

Матінка – земля в нас одна – єдина,
І одна єдина ненька Україна,
І поля безкраї, і сади квітучі,
Ріки повноводні і могуті.
Приспів:
Ми здіймем до неба руки – рученята,
Молимося за маму, молимося за тата,
За сестру і брата та усю родину,
І за рідну неньку Україну.
Захисти нас, Боже, від лихої долі,
Уроди доволі житечка на полі,
Щоб сміялись дзвінко діти в кожній хаті,
Щоб були щасливі і були багаті.
Приспів: 2р.

Розважальна гра для учнів 4-А класу
«У нашім серці – Україна!»

Романюк Л.В., класовод

Мета: продовжувати формувати знання учнів про Україну; поглиблювати поняття «Батьківщина»; на прикладі ілюстративного матеріалу розкривати красу довкілля; розвивати патріотичні почуття; виховувати любов до рідного краю – України.

Обладнання: презентація про Україну (додаток Е), фотографії «Мое місто».

Хід заходу

Ведучий 1. Добрий день вам, люди добрі,

Щиро просимо до господи!

Раді вас у нас вітати,

Щастя та добра бажати!

Учитель: Любі діти, шановні гості, ми раді зустрічі з вами на святі «У нашім серці – Україна». Сьогодні ми з вами поговоримо про найдорожче серцю кожної людини – Батьківщину. Її героїчне минуле й сьогоднішнє, солов'їну мову та чарівну природу, народні звичаї і традиції.

Ведучий 2. Сьогодні свої знання про рідний край нам продемонструють дві команди: «Барвінчата» та «Калинонька». А оцінюватиме їх наше журі.

(учитель представляє членів журі)

Вчитель : Завдання будуть оцінюватись за 3-бальною шкалою. Бажаю всім успіхів.

(учасники заходу декламують вірші)

1. Є багато країн на землі,
В них озера, річки і долини...
Є країни великі й малі,
Та найкраща завжди – Батьківщина.
2. Є багато квіток запашних,
Кожна квітка красу свою має,
Та гарніші завжди поміж них
Ті, що квітнуть у рідному краї.
3. Є багато пташок голосних,
Любі й милі нам співи пташині,
Та завжди наймилішими з них
Будуть ті, що у рідній країні.
4. І тому найдорожчою нам
Є і буде у кожну хвилину
Серед інших країн лиш одна –
Дорога нам усім – Україна !

Пісня.

Тур 1. «Рідну землю, де живемо, Україною зовемо»

Завдання : виразно прочитати вірші.

Україна

Я – дитина українська, українського роду.

Українці – то є назва славного народу.

Україна – то край славний аж по чорне море.

Україна – то лан пишній і степи, і гори.

І як мені України щиро не кохати?
Мене ненька по – вкраїнськи вчила розмовляти.
І як мені України щиро не любити?
Мене вчили по – вкраїнськи Господа молити.
За свій рідний край і народ я господа молю:
Зішли, Боже , Україні і щастя , і долю!

Мій рідний край

Мій край чудовий - Україна !
Тут народились ти і я.
Тут над ставком верба й калина,
Чарівна пісня солов'я .
Все найдорожче в цілім світі,
Бо тут почався наш політ.
Цвітуть волошки сині в житі,
Звідсіль веде дорога в світ
І найдорожча рідна мова -
Джерельцем радісно дзвенить
І мила пісня колискова,
Чумацький шлях кудись зорить.
Усе найкраще і єдине,
І радощі усі , й жалі...
Мій рідний краю, Україно!
Найкраще місце на землі!

Мати Україно!

Перше наше слово з нами повсякчас,
Мати – Україно,ти одна у нас!
Ниви і діброви, і садів окрас -
Рідна мати – Батьківщина,
Ти ж одна у нас!
Хай же мир і дружба поєднають всіх
І дзвенить дитячий безтурботний сміх.
Нам зоріє доля світла і ясна
Рідна мати батьківщина, ти ж у нас одна!

Про нашу Україну

Ми дуже любим весь наш край
І любим Україну.
Її лани,зелений гай,
В саду – рясну калину.
Там соловейко навесні
Співає між гілками.
Та й ми співаємо пісні
Змагається він з нами.

Вікторина « Дай правильну відповідь»

Запитання для команди « Барвінчата»

1. Назва держави, у якій ми живемо. (Україна)
2. Основний закон України. (Конституція)

3. *Якого кольору державний прапор України. (Синьо-жовтий)*
4. *Урочиста пісня, що є символом держави. (Гімн)*
5. *Завершіть прислів'я: « Людина без Батьківщини – як (соловей без пісні)*
6. *Як звали батька Тараса Шевченка? (Григорій)*
7. *Як називали довгий козацький чуб? (Оселедець)*
8. *Назва улюбленої козацької страви (Куліш)*
9. *Яка головна річка України? (Дніпро)*
10. *Коли відзначають День незалежності України?(24 серпня)*
11. *Як називається місце поселення козаків? (Січ)*
12. *Музичний інструмент, на честь якого Т.Шевченко назвав свою збірку віршів. (Кобза)*

Запитання для команди « Калинонька»

1. **Яка мова в Україні є державною? (українська)**
  2. **Який вигляд має герб України?(тризуб)**
  3. **Як називається столиця України? (Київ)**
  4. **Як називають людину, котра любить свою Батьківщину? (патріот)**
  5. **Завершіть прислів'я « Нема кореня рослини, а людей без ... (батьківщини)**
  6. **Як звали матір Лесі Українки? (Олена Пчілка)**
  7. **Кого вважають засновниками Києва? (братів Кия, Щека, Хорива, сестру Либідь)**
  8. **Які моря є в Україні ?(Чорне , Азовське)**
  9. **Як називався козацький керівник? (отаман)**
  10. **По що їздили чумаки? (сіть)**
  11. **Назвіть гори, які є на Україні**
  12. **Національний символ України. Матері дарують його своїм дітям на щастя, на долю, виряджають у далеку дорогу.(рушник)**
- Пісня про Україну.

Тур 2. «Знавці творів про Україну»

Учитель. Скажеш лише слово «Україна» - і в уяві постають тополі в полі, хрущі над вишнями, калина в лузі і верба над річкою. Так, ці рослини є символами України. Уявіть на хвилинку, що всі присутні в залі приїхали до вас із різних куточків земної кулі й нічого нікому не чули ні про вербу, ні про калину Ваше завдання – розповісти про ці рослини

Завдання: розповісти легенду, казку, вірш або навести цікаві факти про вербу чи калину.

Верба

Найпоширенішою рослиною українського довкілля є верба. Це дерево росте навіть із устромленою в землю гілочка і здавна відоме як невибагливе.

Верба добре переносить вологу, тому розташуванням вербових дерев визначали підземні джерела і місця, де вода знаходиться найближче до поверхні, де треба копати криницю. « Де срібліє вербиця, там здорова водиця», - говорить народне прислів'я.

Деревина верби використовується в будівництві, а також для виготовлення музичних інструментів, ложок, човнів. У народі здавна використовували лікувальні, зокрема проти застудні властивості вербової кори. Отже, не дарма це дерево оспіване в народних піснях, у віршах багатьох поетів.

Вербові сережки

Біля яру, біля стежки

Одягла верба сережки.

Головою хилитала,

Потихесеньку питала:
Де ота біленька хатка,
Що гарнесенькі дівчатка?
Хай би вибігли до стежки –
Подарую їм сережки.

Верба

Біля тину - калина,
Біля ставу – верба
Це – моя Україна
Земля рідна моя.
Нахилилась вербонька до води,
Зацвіла калинонька для краси,
Найдорожча для нас та земля.
Де родились всі ми, ти і я.

Вчитель. Любив це дерево і Тарас Григорович Шевченко. У його творах можна зустріти це дерево.

- І досі сниться під горою,
Між вербами, понад водою,
Біленька хаточка.
Степи , лани мріють,
Між ярами над ставами
Верби зеленіють.
- Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива.
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.

Легенда

Одна жінка вдень жила зі своєю сім'єю , а на ніч віддалялася у вербу. Аж про це дізнався її чоловік , узяв та й зрубав вербу,- тоді й жінка померла. І тільки материнська любов продовжувала жити в цьому дереві. Зроблена з нього колиска заколисувала осиротілого хлопчика, а коли він виріс, то змайстрував собі сопілку з пагінців на пеньку старої верби. Сопілка розмовляла з хлопчиком , як ніжна мати.

Інсценізація казки. Верба і водяний цар.

Жила колись у нашому краю дівчина рідкісної вроди. Якось сиділа діва над озером . Розчісувала буйні коси, дивилася у дзеркальне плесо, милуючись собою. Побачив красуню водяний цар, мовив зачудовано:

- *Не зустрічав такої краси ані з-поміж русалок моїх, ані між тих дівчат, які купуються у володінні моїм. Будь мені за дружину!*
- *Чудово , - погодилася діва, - буду твоєю, але .. зроби так, щоб мій образ вічно відбивався у дзеркалі твоїх вод.*
- *Так буде, як ти жадаєш,- відповів цар. Вічно твій образ буде відбиватися у цьому озері. Але станеш ти плакучою вербою.*

Так з'явилася у нашому краю плакуча верба. Дерево прекрасне й замислене.

Вірші про калину.

Посадили ми калину.

Посадили ми калину

Біля двору.
Рости , наша калинонько ,
Вгору, вгору.
Міцній , наша калинонько, розростайся.
Навесні біленьким цвітом завітчайся.
Влітку будемо калину поливати.
Будемо разом із квітучою зростати.
Восени ми всі одягнемо урочисто
Із достиглих ягідок намисто.

Калина

Посадіть калину
Коло школи,
Щоб на цілий білий світ
Усміхнулась щиро доля!
Материнський ніжний цвіт...
А щоб цвіт її не стерся,
Не зів'янув в спориші.
Посадіть коло серця,
Щоб цвіла вона в душі.

Калина

Було це дуже і дуже давно. Жила колись в одному селі жінка Вербена та мала доньку Калину. Мудра і гарна була дівчинка. І чарівниця вона була : усі трави із землі піднімала , пташок лікувала ,дерева від хвороб рятувала. Не було дитини вродливішої і добрішої ,ніж вона.

День був ясний,мов золотом гаптований,коли пішла дівчина коси травам розчісувати,горобчиків лікувати,льон ,дощем прибитий ,із землі піднімати. Довго ходила Калина, стомилася,до криниці підійшла. Схилилася над нею,води зачерпнула й краплиночку пташці дала. Аж раптом рідний неньчин голос пролунав іздаля : « Калино,не пий водиці...» дівчина дуже хотіла пити і не звернула на це уваги Коли воду до губ піднесла – навек деревом над водою зросла.

Бігла мати,плакала,та вже доньки любої не застала. Натомість гарне й пишне деревце росло,сльозинки – намистинки сіяло. Схилилася мати над криницею ,затулила серцем ту воду і проросла над нею вербою. Минуло відтоді багато років,та матуся верба все оберігає водні джерела,аби люди ніколи не зазнали лихих чарів.

Ось така сумна історія, відтоді ця рослина дуже любить воду і найкраще росте біля річки, ставу чи криниці.

Пісня про вербу.

Тур 3. «Там земля мила, де мати народила».

Учитель. Любов до Батьківщини починається з любові до рідного дому,з поваги до мудрості народної, з тієї землі, де ми народилися і вирости. Отож, у наступному турі ми перевіримо, чи добре наші діти знають своє місто, свій рідний край .

Завдання :

- Показую фотографію із зображенням одного з куточків міста. Учні називають місце.

- Назвати міста Волинської області.

Тур 4. «Наша мова солов'їна»

Учитель. Українська мова – це одна з найдавніших і найпісенніших мов світу, надзвичайно багата, гарна, мелодійна. Любов до рідного краю починається з любові до рідної мови.

Завдання : продовжити прислів'я .

- *Хліб- сіль їж, а (правду ріж)*
- *Хочеш їсти калачі – (не сиди на печі)*
- *Уміння і труд ..(усе перетруть)*
- *Птах радіє весні, а (дитя матері)*
- *Милуйся калиною ,коли цвіте, а дитиною -(коли росте)*
- *Згода будує , а (незгода руйнує)*
- *Хто дбає, той і (має)*
- *Очам страшно, а руки (зроблять)*
- *Якщо в зошиті дурниці, то (будуть одиниці)*
- *Хто матір забуває, того (Бог карає)*

Конкурс гуморесок.

Що виніс учень

Вчитель учням викладав свій урок цікаво.

Про музей розповідав і музейну справу.

Щоб урок цей закріпить і уяву мати,

Треба у музей сходить ,вивчить експонати.

Вчитель потім запитав, чи в музей ходили

Та знання чи добре там учні закріпили.

- Ну ,ось ти, скажи, Тадей, ти в навчанні виріс?
Якщо вже ходив в музей ,що ти звідти виніс?
М'явся той, немов маля, відповів не зразу:
- Та я виніс звідтіля лиш маленьку вазу.

Петрусеві ласощі

Петруся Грицько питає: «Звідки грошики береш? Чіпси денно уплітаєш, всякі ласощі жуєш..»

Склавши плеєр портативний, жуйку виплюнув Петрусь:

- За дванадцять балів гривню видає шодня татусь!
  - «Де ж тих балів настався? –Гриць від подиву заляк.
  - Ти ж ніколи не навчався, задніх пас. Це знає всяк...»
- І Петрусь відкрився Грицю:
- Щирість, друже, знай мою: комерційну таємницю лиш по дружбі видаю.
Взяв я вчительку до спілки! З ділових, сучасних дам.
Ставим липові оцінки – гроші ділим пополам !
Що ж бо вчительська зарплата? Кіт наплакав у бюджет.
Ось удвох і доім тата. Тільки тс-с ! Бо це – секрет!

Підбиття підсумків конкурсу.

Пісня.

Конкурс – гра для учнів 6-7 класів «Нумо, хлопці-козаки»

Панасюк Л.О., педагог-організатор

Мета: навчати дітей спільній узгодженій діяльності; розвивати вміння порівнювати, логічно мислити; виховувати патріотизм, командний дух.

Завданнями заходу є: виховання у юнацтва активної громадської позиції, національної гідності і самосвідомості, любові до своєї Батьківщини, готовності захищати свій рідний край; опанування козацької культурної спадщини, звичаїв і ритуалів, традицій, свят; переймання козацьких забав та військових ігор, традиційних козацьких видів фізичної культури, спорту та військових умінь з метою гартування козацького духу й тіла; здорового способу життя, зміцнення та розвиток дружби між юнаками; шани до своєї Батьківщини, материнської мови, неньки України, до віри і звичаїв свого народу.

Хід заходу

Святково прибрана зала. Звучать маршові козацькі пісні.

Фанфари №1

Ведучий(а):

Увага! Сьогодні ми проводимо **конкурс–гру «Нумо, хлопці-козаки»**. Ця тема вибрана не випадково. Наша держава потребує мужніх, сміливих, сильних, здорових і, звичайно, розумних, винахідливих та дотепних захисників.

Ведучий(а):

Козацькі ж часи завжди цікавили всіх, цікавлять вони і нас. Хлопцям хочеться бути такими ж кмітливими, сміливими й завзятими, як козаки. Отож сьогодні вони й покажуть нам на що здатні, покажуть свою сміливість і кмітливість, дотепність, своє вміння, знання історії та культури, бо вони є частинкою нашого народу.

Ведучий(а):

В конкурсі беруть участь 2 команди – це коші, а в кошах, як ведеться, є свій кошовий. Учасників прошу на сцену.

Ведучий (а): А ось і наша старшина зібралась на коло: поважні, авторитетні козаки, та козачки, бували в боях та змаганнях і виходили з них переможцями. Увага! Наше серйозне журі. *Представляють членів журі.*

Звичайно, який кошовий – такий і кіш.

Перший конкурс нашого змагання – **представлення коша і кошового**. Команда готує про себе художню розповідь, використовуючи саморекламу, дещо додаючи хвалькуватості, але цікаву, дотепну і досконалу.

Конкурс оцінюється в 3 бали.

(Самопредставлення кошів і кошових).

Ведучий(а):

Від імені всіх присутніх дякую хлопцям за щирість і відвертість. Дуже приємно було з вами познайомитися, а окрім того ми дізналися про вас чимало нового і цікавого. І мені не залишається нічого іншого, як надати слово журі. (*Оголошення оцінок*).

Ведучий(а):

Але це перші труднощі, так би мовити, початок козацького шляху. А ось чи знаєте ви історію українського козацтва, традиції, звичаї козаків, особливості їх життя? Уявіть собі, що ви перенеслись на декілька століть назад, опинились серед заплави Дніпра, на славнозвісному о. Хортиця. В козацькому колі для вас влаштували **змагання ерудитів**.

Ведучий(а): Вам зачитують запитання, хто з учасників першим вийде наперед, той і відповідає. Кожна відповідь – 1 бал. Перемагає та команда, яка набере більше балів.

1. Слово «козак» іноземного походження. То що ж воно означає в перекладі на українську мову?. (*Вільна людина*).

2. На якому острові була розташована Запорозька Січ? (*Хортиця*).

3. Яке церковне свято козаки вважають своїм і коли воно відзначається? (*Покрова, 14 жовтня*.)

4. Кому належала найвища влада в козацькій республіці? (*Козацькій раді*)

5. Яку причину визначають як головну у виникненні українського козацтва?
(*Потреба захисту українських земель від завойовницьких походів*)

6. Центральний орган управління Січі. (*Кіш*)

7. Найважливіша ознака влади в козацькому війську. (*Булава*.)

8. Що означає для козака слово «чайка»? (*Човен*.)

9. Найвідоміший козацький танок. (*Гопак*.)

10. Голова козацького уряду. (*Гетьман*.)

11. Про яку деталь козацького вбрання казали: «широкі, як чорне море»? (*Шаровари*.)

12. Найвідоміша козацька страва. (*Куліш*.)

13. Кому не дозволялося заходити на територію Запорозької Січі? (*Жінкам*.)

14. Автор першої української конституції. (*Пилип Орлик*.)

Ведучий(а): Шановне журі, слово вам ...

Ведучий(а):

Мова наша, мова –
Мова кольорова,
В ній гроза травнева
Й тиша вечорова.
Я без тебе, мово,
Без зерна полова,
Соняшник без сонця,
Без птахів діброва.

Ведучий(а):

А яка мова – така й розмова. Козаки дуже любили дотепне, влучне слово і використовували багато прислів'їв і приказок. Ви вже зрозуміли, що третій конкурс називається «*Народ скаже – як зав'яже*».

Вам потрібно продовжити прислів'я. Оцінюється по 1 балу за прислів'я.

Завдання.

1. Краще не договорити... (ніж переговорити).
2. Вола в'яжуть мотузками... (а людину словами).
3. Слово до слова... (зложиться мова).
4. Слово не горобець... (вилетить, не впіймаєш)
5. Умій вчасно сказати... (і вчасно замовкнути).
6. Шабля ранив голову... (а слово душу).
7. Хто мовчить... (той двох навчить).
8. Хто більше знає... (той найбільше питає).

Ведучий(а):

Козаки були гарними воїнами, тренували пам'ять, зір, слух, а як же без цього? Інакше не переможеш.

Отож, четвертий конкурс *«Береженого бог береже, а козака шабля»*.

Пішов козак у розвідку і приніс відомості, він підслухав про одну сім'ю, а от скільки в цій сім'ї було людей, ви дізнаєтесь, послухавши розповідь. Вам потрібно буде записати цю кількість і здати журі. Оцінюється в 2 бали. Увага!

У нашого Омелечка
Невеличка сімечка:
Тільки він та вона,
Та старий та стара,
Та Іван та Степан,
Та Василь, та Панас,
Та той хлопець, що у нас,
Та дві дівки косатих,
Та два парубки вусатих,
Та дві Христі в намисті,
Та дві ляльки в колисці.

(Оцінка журі)(18)

Ведучий(а):

Рахувати ви вмієте, а як щодо уваги?

П'ятий конкурс. Оцінюється в 3 бали .

Всі ви не раз бачили козака на коні, бо що ж то за козак без коня? А тепер ви повинні намалювати таку ж картину, але із зав'язаними очима, до того ж кожен член коша малюватиме одну якусь деталь: один – голову коня, другий – тулуб, третій – ноги, потім хвіст, і врешті - самого вершника.

(Команди малюють одночасно, малюнки віддають журі для оцінки).

Ведучий(а):

Ви вже із всіх проведених конкурсів переконалися, що наші хлопці – справжні козаки. А що нам скаже журі?

(Оголошується результат)

Ведучий(а): Шостий конкурс має декілька завдань. *«Що нам холод, коли козак молод»*

Ведучий(а): Усі козаки вміли справно стріляти. І зараз наші гравці покажуть свою меткість. Перша естафета «Влучні стрільці» (Накидання кільця на палку. Кожен учасник має одну спробу. За кожне влучне попадання команда отримує 1 бал.)

Проводяться козацькі естафети. (звучить музика) Звучить Track 3 позивні

Ведучий(а): А зараз стрибки у мішках естафетою - «Втеча полоненого козака з полону»

Звучить Track 3 позивні

Ведучий(а): Третя естафета «Швидкі вершники». Між ногами м'яч-кінь, у руках палка - шабля. Дострибати до воріт, вдарити шаблею по балоніві і передати естафету.

Звучить Track 3 позивні

Ведучий(а): Четвертою естафетою буде «Доставка листа».

Ведучий(а): А ще козак знайшов записку, але вона зашифрована, треба розшифрувати, записати і здати в журі. Розгортайте свої листи

Гд йнжяй, сял и ркябя. (Де козак, там і слава).

(Щоб розшифрувати донесення, треба писати кожен наступну букву алфавіту після зазначеної). Оцінюється в 5 балів.

Ведучий(а):

А на черзі наступний конкурс - конкурс кошових. Оцінюється в 1 бал.

Запитання:

1.) Що означає «булава»? (відзнака гетьманської влади та кошового отамана на Січі)

2.) Що означає «корогва»? (військова відзнака, зберігалася у хорунжого)

3) Що означає «курінь»? (будівля, в якій жили запорозькі козаки)

4) Що означає «писар»? Розсилав накази по куренях, вів рахунки прибутків і витрат, здійснював дипломатичне листування.

Ведучий(а): Увага! Вам дається слово «республіка». Ваше завдання за час , який буде вам відведений – скласти з букв цього слова якомога більше нових слів. Кожне слово оцінюється в один бал.

Ведучий(а): Оце справжні козаки, мабуть, дехто з них мріє про часи Січі, бо з честю зуміли пройти труднощі і перешкоди. А наші поважні представники козацької старшини підведуть підсумки козацьких естафет.

Оголошуються результати по естафетах. *Звучить Track 4 позивні*

Ведучий(а): Ну ось і закінчилися наші змагання. Наші хлопці довели, що, справді, козацькому роду нема переводу. Послухаємо ж журі.

(Оголошується результат конкурсу. Нагороджуються переможці, окремі активні учасники змагань; це можуть бути призи: козак-дотепник, найхитромудріший козак, козак-балакун, козак-силач, красень-козак, і т.д.)

Ведучий(а): Сердечно вітаємо переможців, вітаємо всіх учасників змагань, бо всі добре готувалися , всі бажали перемоги. Сподіваюся, що всі отримали задоволення. Дякую за участь, за старання, за те, що були активними, допитливими, вмілими, кмітливими. А ще не забувати нашого минулого, бо в минулому наше коріння, з минулого проростає майбутнє.

Інтелектуальна гра для учнів 6-Б класу з циклу «Ігри патріотів»

«Живи, Україно! Живи для краси, для правди, для волі!»

Руденко Л.С., класний керівник

Мета: поглибити знання дітей про традиції українського народу; поширити уявлення дітей про народні традиції; формувати національну свідомість школярів, систему моральних цінностей, поглибити знання про нашу державу, формувати навички спільної діяльності, розвивати логічне мислення, мову; збагачувати словниковий запас; навчати любові та поваги до традицій рідної землі; виховувати гідних громадян своєї Батьківщини.

Обладнання: Назва, сигнальні картки, вишиті рушники, гілка калини, колоски, таблички, фонограми пісень

*Є край, де найкращі у світі пісні
І цвітом чарує калина,
Де сонечко вперше всміхнулось мені,
Де дім мій – моя Україна.*

Структура заходу

I. Організаційний момент

II. Основна частина

Ведучий. Почуття любові і глибокої гордості за Вітчизну разом з вірою у її величне майбутнє дає кожному українцеві, незалежно від того, молодий він чи сивий, чи живе він в Україні, чи в інших краях, право стверджувати: це моя країна, мій народ, моя Україна!

(Звучить музика до телегри «Ігри патріотів»).

Ведучий. Вітаємо всіх на інтелектуальній грі «Ігри патріотів» під назвою «Живи, Україно! Живи для краси, для правди, для волі!». У цій грі беруть участь дві команди – «Патріоти» і «Запорожці». Тож вітаємо їх і запрошуємо зайняти свої місця.

Ведуча. Умови гри: дві команди учасників по вісім учнів. Як справжні патріоти, вони доведуть, що державі потрібні високоінтелектуальні громадяни, тому їм пропонуємо пройти такі тури:

Тур I. Географічна скриня.

Тур II. З історії минулого.

Тур III. «Слово це - не дивина (зустрічаєш мало не щодня)».

Тур IV. «Народна скарбничка

Тур V. Загадки української кухні

Тур VI. Змагання капітанів (пантоміма «Мова жестів теж прекрасна» і «Скоромовки»)

Тур VII. Конкурс знавців української пісні «У рідному краї і серце співає»

Тур VIII. Інтелектуальний спринт

Тур IX. Поетичний

Жюрі уважно спостерігає за командами. Та команда, яка готова до відповіді, повинна підняти сигнальну картку. Кожна правильна відповідь – 1 бал.

Ведучий. Ми починаємо нашу гру. В цьому турі наші гравці покажуть свої знання з географії України.

Тур I. Географічна скриня.

❖ Столиця України (*Київ*)

- ❖ Найбільша ріка України (*Дніпро*)
- ❖ Найвища гора Карпат (*Говерла*)
- ❖ Крайня східна область (*Луганська*)
- ❖ Крайня західна область (*Закарпатська*)
- ❖ Міста, які названі на честь великих українців (*Івано-Франківськ, Хмельницький та ін.*)
- ❖ Які гірські масиви є на території України? (*Карпати, Кримські гори*)
- ❖ Моря, які омивають береги України (*Азовське, Чорне*)
- ❖ Назви яких міст складаються з двох слів? (*Біла Церква, Кривий Ріг та ін.*)
- ❖ Кількість областей в Україні (24 області)
- ❖ Назвіть найбільше озеро у Волинській області (Світязь)
- ❖ Яке місто в Україні називають «другою Швейцарією»? (Львів)

Ведучий. У кожного народу своя історія. Є вона і в нашої держави. Кожний справжній громадянин своєї країни повинен знати історію Батьківщини. І наступний тур нашої гри – з історії минулого. Та команда, яка готова до відповіді, повинна підняти сигнальну картку.

Кожна правильна відповідь – 1 бал.

Тур II. З історії минулого.

- ❖ Хто такі козаки? (*Вільні військові люди*)
- ❖ У якому році Україна стала незалежною державою? (*1991*)
- ❖ Хто такий Б. Хмельницький? (*Гетьман*)
- ❖ Як звали київського князя, що приніс до Київської Русі православ'я? (*Володимир*)
- ❖ Найвідоміша київська шапка, що зараз знаходиться в Москві. (*Шапка Мономаха*)
- ❖ Перший президент сучасної України. (*Л. Кравчук*)
- ❖ Кольори нашого державного прапора (*Жовтий і синій*).
- ❖ Український національний герой, що оголосив повстання козаків у середині XVII ст.. (*Б. Хмельницький*)
- ❖ Як називалося наймогутніше державне утворення на території сучасної України? (*Київська Русь*)
- ❖ З якої мови прийшло слово «козак»? (*Тюркської*)
- ❖ Як називалася головна база козаків на Дніпрі? (*Запорозька Січ*)
- ❖ Які грецькі міста існували на території Криму? (*Херсонес, Ольвія*)
- ❖ Козацька столиця (*Чигирин*)

Ведучий. Поки наше журі підводить підсумки двох турів, я пропоную вам музичну паузу.

(Звучить пісня).

Слово надається журі.

Ведуча 2.

Багата й різноманітна творчість нашого народу. З вікових глибин зринає перед нами фантастичний світ казок, метафоричність загадок, що ґрунтується на спостереженнях над природою та побутом, а також стислість і чіткість викладу. Розгадування вимагає не тільки певної суми знань, а й спостережливості, кмітливості, уміння бачити спільне в конкретному й абстрактному.

Як ви зрозуміли, учасникам треба відгадати пропоновані нами загадки. Кожній команді пропонується відгадати по 5 загадок.

Правильна відповідь – 1 бал.

Тур III. «Слово це - не дивина (зустрічаєш мало не щодня)».

Команда «Патріоти»

1. У вінку зеленолистім, у червоному намисті. (Калина)
2. Ішов довгов'яз, у землю зав'яз, з землі всіх повиганяв. (Дощ і рослини)
3. На дереві я родився в кожусі, кожух розірвався і я на землю впав. (Каштан)
4. Сидить дід за подушками і стріляє галушками. (Град)
5. Рогатий, а не бик, пливе, а не качка. (Місяць).

Команда «Запорожці»

1. Тричі родиться, а тільки раз умирає. (Метелик)
2. Взимку чорне, а навесні зелене, а восени жовте. (Листя)
3. Реве віл на сто гір, на сто кроків, на сто потоків. (Грім)
4. Ні в огні не горить, ні у воді не тоне. (Лід)
5. Біжить. біжить – не вибіжить. Тече, тече – не витече. (Річка).

Ведуча. Одним із символів України є народні прислів'я та приказки. Тому наступний тур – «Народна скарбничка».

Тур IV. «Народна скарбничка»

Завдання. Знайдіть і з'єднайте обидві половинки прислів'їв. Та команда, яка швидко і правильно виконає завдання отримає 2 бали.

Земля там найкраща, ... (де вродився ти!)

Де рідний край —... (там і рай).

Кожна травичка ... (на своєму корені росте).

Хата без рушника - ... (що родина без дітей)

Людина без Вітчизни, ... (як соловей без пісні)

Нема в світі кращої, ... (як своя сторона)

Тур V. Загадки української кухні

Українці – народ працелюбний. Вони завзято малюють, складають вірші, співають, орють землю, куховарять. Що не кажіть, любимо ми, українці, попоїсти. Наступне завдання – відгадати загадки про їжу. Та команда, яка готова до відповіді, повинна підняти сигнальну картку.

За кожную правильну відповідь – 1 бал.

1. Сидять на ложці, звисивши по ніжці. (Локшина)
2. Рідке, а не вода, біле, а не сніг. (Молоко)
3. Саму мене не їдять, але й без мене не їдять. (Сіль)
4. В одній діжці – два тіста. Штовхаються, штовхаються – ніколи не змішаються. (Яйце)
5. Без голови, а ногу маю: бриля на неї одягаю. (Гриб)
6. Круглий, як куля. Зелений, як трава. Червоний, як кров. Солодкий, як мед. (Кавун)
7. Як дитиною буваю, пелюшок тоді не маю. Постарію, мов бабуся, в сто пелюшок одягнуся. (Капуста)
8. Білий, маленький, бокастий та товстенький, чимсь смачним напхався, в окропі купався, у дірку впав. (Вареник)
9. Маленькі плоди, як сережки, повисли. Червоні – солодкі, зелені – кислі. (Вишні)
10. Неприваблива, шишкувата, а як прийде на стіл вона, скажуть весело всі хлоп'ята: «Ну й розсипчаста, ну й смачна!» (Картопля)

11. На городі молода пишні коси розпліта, у зеленії хустинки золоті хова зернинки. (Кукурудза)
12. Повна діжка жита п'ятачком накрита. (Мак)
13. Що то за голова, що лиш зуби та борода? (Часник)
14. Сама жовта і цукриста, я красуня золотиста. (Диня)
15. Народився із землі, Зарум'янивсь на вогні. І з'явився на столі до борщу тобі й мені. (Хліб)
16. Сидить Марушка в семи кожушках; хто її роздягає, той сльози проливає. (Цибуля)

Тур VI. Змагання капітанів

Ведуча. Молодці. Ви дуже гарно впоралися із завданням, і ми переходимо до шостого туру – «Змагання капітанів», який складатиметься з двох етапів.

Перший етап – пантоміма «Мова жестів теж прекрасна»

Потрібно жестами показати прислів'я, щоб гравці своєї команди відгадали їх.

1. Розум без книги, що птах без крил.
2. Пташка красна своїм пір'ям, а людина знанням.

Другий етап - «Скоромовки»

Також до української народної творчості відносяться і скоромовки. Кожен учасник повинен тричі проговорити свою скоромовку.

Хто швидше і виразніше – 2 бали, інший – 1 бал.

1. Кипить окріп при Прокопові, як і при Прокописі.
2. Ніс Гриць пиріг через поріг, став на горіх – упав на поріг.
3. На семеро саней по семеро в сани посідали самі.
4. Хитру сороку спіймати морока, а на сорок сорок – сорок морок.

Тур VII. Конкурс знавців української пісні «У рідному краї і серце співає»

Українська пісня – це бездонна душа українського народу, це його слава. Тому саме з піснею не розлучається наш український народ.

Завдання: кожній команді по черзі пропонуємо послухати фонограму пісні. Потрібно вгадати назву пісні.

За правильну відповідь – 1 бал. Та команда, яка назве виконавця пісні, отримає додатковий бал.

Фонограми пісень:

1. «Океан Ельзи» В.Вакарчук «Все буде добре»
2. К. Бужинська «Україна – це ми»
3. Укр. нар. пісня «А мій милий вареничків хоче»
4. Укр. нар. пісня « Подоляночка»
5. «Пісна про рушник»
6. «Чорнобривці»
7. «Їхав козак за Дунай»
8. «Ой, зелене жито, зелене» О. Білозір
9. Т. Петрененко «Україно»
10. Тіна Кароль «Україна – це я»
11. Укр. нар. пісня « Підманула – підвела»

Тур VIII. Інтелектуальний спрінт

Наступний конкурс: команда повинна за 1 хвилину дати правильні відповіді на якнайбільшу кількість запитань. За кожну правильну відповідь – 1 бал.

Питання для першої команди

- ❖ Президент України (*Петро Порошенко*).
- ❖ Статус міста Київ в Україні. (*Столиця*)
- ❖ Гімн України. («*Ще не вмерла Україна*»)
- ❖ Хто був автором музики до Гімну України «Ще не вмерла Україна»? (*М.Вербицький*)
- ❖ Яка мова є державною в Україні? (*Українська*)
- ❖ З якої казки загадка: «Що в світі найситніше, наймиліше, найпрудкіше?» («*Мудра дівчина*»)
- ❖ Край, де людина народилась, живе і зростає. (*Батьківщина*)
- ❖ Верхній зимовий одяг із овечого хутра. (*Кожух*)
- ❖ Дерево, яке освячується в церкві перед Пасхою. Воно охороняє від злих сил (*верба*).
- ❖ Кущ оспіваний в українських народних піснях, символ дівочої вроди (*Калина*).
- ❖ Найголовніший майдан нашої країни. (*Майдан Незалежності*)
- ❖ Чий день народження 9 березня 1814 року? (*Т.Г.Шевченка*)
- ❖ Традиційна жіноча шийна прикраса із перлин, гранату чи коралів. (*Намісто*)
- ❖ Кого в Україні називали безстрашними лицарями? (*Козаками*)
- ❖ Як називалась споруда, у якій жили козаки? (*Курінь*)
- ❖ Що зображено на державному Гербі? (*Тризуб*)
- ❖ Закінчіть прислів'я: “Нема без кореня рослини, а нас людей без...(*Батьківщини*).

Питання для другої команди

- ❖ Як співають і слухають Гімн? (*стоячи*)
- ❖ Хто є автором слів Гімну України? (*П. Чубинський*)
- ❖ Що святкують українці 28 червня? (*День Конституції*)
- ❖ Як називали мандрівних співців-поетів за часів Т.Г.Шевченка? (*Кобзарі*)
- ❖ Яка їжа була в козаків найулюбленішою? (*Каша*)
- ❖ Як називались козацькі судна? (*Чайка*)
- ❖ Чим прикрашали голову українські дівчата? (*Віночком*)
- ❖ Як називається давній національний український чоловічий верхній одяг із саморобного сукна чорного або сірого кольору? (*Жупан, свита*)
- ❖ Відзнака гетьманської влади на Україні. (*Булава*)
- ❖ Як називають людину, яка любить свою Батьківщину? (*Патріот*)
- ❖ Скільки квіток в українському віночку? (*12*)
- ❖ Закінчіть прислів'я: «Всюди добре, а вдома... (*краще*)
- ❖ Хто автор творів “Грицева шкільна наука”, “Фарбований Лис”? (*І.Я.Франко*)
- ❖ Національний символ України. Матері дарують його своїм дітям на щастя, на долю, відряджаючи у далеку дорогу (*Рушник*).
- ❖ Що одягали жінки в свято поверх сорочки? (*Плахту і попередницю*).
- ❖ Три основні національні символи України. (*Гімн, прапор, герб*)
- ❖ Дерево-символ, з яким в українських народних піснях і переказах порівнюють струнких дівчат (*Тополя*).
- ❖ Український народний духовий інструмент з дерева або очерету, що має форму трубки з отворами (*Сопілка*).

Тур ІХ. Поетичний

Кожній команді прочитати власний вірш про Україну (додаткові 3 бали)

ІІІ. Підсумок заходу

Ведучий. Ось і завершився наш останній конкурс. Усі ви сьогодні добре попрацювали, виявили свої знання, кмітливість. Перед журі постало складне завдання – виявити команду-переможця.

Слово надається журі.

Підведення підсумків, нагородження переможців.

Ведучий. У І столітті нашої ери римський державний діяч, філософ на публічному виступі сказав: «Люблять Батьківщину не за те, що вона велика, а за те, що вона твоя». Тож знаннями, працею, здобутками прославляйте Україну.

Особистісно-рольова гра для учнів 9-11 класу «Громадяни і політика»

Вакулка В.І., вчитель історії

Мета: Розігрувати ситуації за ролями, визначати ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри.

Сприяти розвитку уяви і навичок критичного мислення.

Виховувати спроможність знаходити і розглядати альтернативні можливості дій, співчувати іншим.

СТРУКТУРА ГРИ

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми, мети, умов проведення.

III. Хід гри

1. Вступне слово вчителя.

2. Вправа «Слон і незрячі» (притча).

В одному селі жило шість незрячих людей. Одного дня вони почули, що до села забрів слон. Ці люди й гадки не мали, що то за тварина. Але вирішили піти і дізнатись про нього, кожен з них хотів доторкнутись до слона.

– Слон – це стовп, – сказав перший, який тримався за його ногу.

– Та ні він схожий на мотузку, – відповів другий, який торкнувся хвоста.

– Та що ви, слон схожий на товсту гілку на дереві, – сказав третій, що торкнувся хобота.

– Він схожий на велике віяло, – заперечив той, що торкнувся вуха.

– Він схожий на стіну, – не погоджувався п'ятий, що торкнувся тулуба.

– Він схожий на суцільну трубку, – відповів шостий, що торкнувся бивня.

– Хто був правий? (усі, ніхто)

– Хто говорив правду?

– Як незрячі можуть краще зрозуміти, що являє собою слон?

– Що може символізувати цей слон?

Прогнозовані відповіді:

– Були праві всі.

– Всі говорили правду. Скільки людей, стільки й думок.

– Незрячі коли об'єднують свої думки, можуть зрозуміти, що являє собою слон, так само як і громадяни держави, коли оцінюють владу і її політику.

– Нову владу в державі і політику цієї влади.

Давайте спробуємо визначити, що таке політика?

Політика – мистецтво керування державою.

Політика – процес реалізації політичної влади, боротьба за її захоплення і утримання.

Логічне завдання.

Сьогодні ми з вами спробуємо під час гри визначити, як політика впливає на громадян і громадяни на політику.

Для вирішення нашого питання ви представляєте групи громадян України.

I група. Політики (депутати і чиновники).

II група. АТО (учасники бойових дій, волонтери).

III група. Громадяни, внутрішньо переміщенні особи.

Кожній групі поставлено питання:

I група. Які політичні проблеми стоять перед сучасною Україною? Шляхи їх розв'язання?

II група. Проблеми учасників АТО, волонтерів? Як держава вирішує ці проблеми?

III група. Найбільш болючі проблеми громадян України?

Представники кожної групи можуть по черзі висловлювати свої думки, а інші ставити їм питання. В кінці нашої гри ми зможемо дати відповідь на логічне завдання.

Вихід з гри.

1. Як ви себе почували в тій чи іншій ролі?
2. Що сподобалось під час гри, а що ні?
3. Чи були ви самі в подібній ситуації?
4. Чи була вирішена проблема? Чому?
5. Яку іншу лінію поведінки можна було б вибрати?
6. Яким чином цей досвід може вплинути на ваше подальше життя?

Пізнавально-розважальний захід для учнів 3-А класу

«Ми всі діти українські, український славний рід»

Купчик О.О., класовод

Мета: 1. Закріплювати знання учнів про нашу країну - Україну, українську мову як головну відмінність і цінність нації, її традиції та звичаї; знайомити з українськими народними іграми, лічилками, скоромовками, пробуджувати почуття національної гідності. 2. Розвивати пізнавальні інтереси, мовлення школярів. 3. Виховувати патріотів України, бажання вчити українські народні ігри.

Обладнання. Карта України, атрибути-символи України, предмети для інсценізації, аудіозаписи пісень.

Хід заходу

(На тлі української ліричної мелодії у образі „журавля” виходить дитина)

З далекого краю , з далеких світів
Журавлик додому на крилах летів.
Минав океани , ліси і моря ,
Вдивлявсь крізь тумани : - Чия це земля ?
Чиї це долини , чиї це луки ,
Чию це калину гойдають вітри ?
Впізнав батьківщину: - Моя це земля ,
Моє тут гніздечко і мова моя.

Коралі калини, і малини очі,
І доля – з лелечого наче крила...
Я більшого щастя на світі не хочу,
Щоб лиш Україна міцніла й жила.

Всі ми – діти українські,
Український славний рід.
Дбаймо, щоб про нас, маленьких,
Добра слава йшла у світ.

Будьмо пильні у науці,

Будьмо чесні у ділах.

Щоб народу була втіха

І щоб користь була з нас!

Все, що рідне, хай нам буде

Найдорожче і святе.

Рідна віра, рідна мова,

Рідний край наш над усе!

Пісня «Діти України»

Любі друзі! Хоч маленькі,

Ми вже добре про те знаєм,

Що зветься українці

Й українських предків маєм!

Батько, мати, брат, сестричка

І всі інші члени роду –

Всі належать до одного

Українського народу!

Бо родитись українцем –

Це велика честь і слава ,
Рідний край свій полюбити –
Найважливіша з усіх справа .

Ми – маленькі українці:
Хлопці та дівчата.
І у школі ми вчимося
Рідний край любити!

Між собою всі ми друзі.
МИ – одна родина
І шануємо ми матір
Рідну Україну!

Я -- українка!
Горджуся й радію,
Що рідною мовою
Я володію.

Перше наше слово
З нами – повсякчас.
Мати - УКРАЇНО –
Ти одна у нас!

Хай же мир і дружба
Поеднують всіх.
І дзвенить дитячий
Безтурботний сміх.

Вчитель

Як мислять про державу наші діти?
Ми спробуємо про це поговорити,
Чи розумієш ти, моя дитина,
Що є для нас з тобою Україна?

Що Україна є для мене?
То рідна батьківська земля,
Пахучі трави, гай зелений
І хліба стиглого поля.

Що є для мене Україна?
Світанки чисті над Дніпром
І пурпуровий кущ калини,
Що пламеніє за вікном.

Моя Батьківщина - велика країна
Весь Всесвіт - для мене вона.
Найкраща у світі моя Україна,
У цілому світі одна.

Я тут народився у добру годину,
Тут світ пізнавати учусь.
Люблю я всім серцем свою Україну!
І нею пишаюсь, горджуся!

Пісня «Україна – це ми»

А ще в нас є мова! Рідна мова!

Що в єдине нас злива?

Перше материнське слово,

Перша пісня колискова.

Колисанка... Що за слово!

Як звучить воно чудово,

Особливо з уст матусі.

Я до неї пригорнуся

І в дитинство повернуся.

А хто ми є? Яка у нас культура?

Освіта? Мова? В чім пріоритети?

Яка духовність в нас? Література?

Чи є свої пісні? Свої поети?

Мова- то найперша ознака нації. Є мова - є і держава, є і народ. Тому так ревно, так планомірно нищили українську мову наші вороги. Вони добре розуміли, що «людина без мови- то глина безлика, безязика отара овець». А отарою так легко управляти.

Від часів російського царизму та в умовах радянської імперії вона витримала 48 заборон! Подібного не знає історія жодної мови, жодної держави.

Хотіли вирвати язик,

Хотіли ноги поламати,

Топтали під шалений крик,

В'язнили, кидали за ґрати.

Зробить калікою з калік

Тебе хотіли, рідна мати!

Душоґуби стояли вже близько. Багато чого їм вдалося. Але рідна мова наша - вистояла. Тепер вона – державна мова України. Її державний і офіційний статут закріплений 10 статтею Конституції України.

Вчитель. Погляньте на карту України. Наша країна велика й багата. Багата вона не тільки родючими землями, а й своїми народними звичаями та традиціями. І ми сьогодні відкріємо для себе Україну веселу, грайливу, з дитячими піснями, іграми, розвагами.

1. На околиці села,
Як мовиться в казці,
Живе веселий дід Хома
І баба Параска.
Біля хати у садку
Діти гомоніли,
Розважалися малі,
А старші раділи.
2. Дід учив гончарувати,
На сопілці ґрати,
Баба вчила вишивати
І пісні співати.
Ой цікаві ж для малят
Ці часи дозвілля –
Скоромовки і казки
Загадки й прислів'я.

Бабуся. Добрий день вам, люди добрі!

Раді вас вітати.

Щастя та добра вам всім

Щиро побажати.

Дідусь. А до того – літ пребагато!

На добро і згоду.

Хай не буде переводу

Нашому народу!

Бабуся. День добрий, дівчата!

День добрий, хлоп'ята!

В навчанні швидко лине час,

Я рада бачить знову вас!

Дідусь. Люблю, коли посмішки скрізь майорять.

Ей, хто зажурився? До кола жвавніше,

Щоб з нами веселий танок розпочать!

Бабуся. А ти пам'ятаєш, дідусю, як ми були малі, то грали гру «Лобода».

Дідусю. Та пам'ятаю. І внучат своїх навчив. Потіште нас, дітки. А чи знаєте ви лічилки, щоб вибрати ведучого?

Дитина. Знаємо, бабуся, та й не одну.

Котилася торба, з великого горба,

а в тій торбі хліб-паляниця:

кому доведеться, той буде жмуриться.

Йшла Маринка на стежинку,

Загубила там корзинку.

А в корзинці паляниця,

Хто її з'їв — тому жмуриться.

Летіла сорока-білобока і кричала: Кра! КРА! Кра!

Ти, Іване, заплющ очі, ми втікаєм всі з двора!

А між нами хлопчиками хтось не слухається мами.

Раз, два, три, це, напевне, будеш ти!

Їхала карета, дзвоном дзвонить.

Вийшла пані – лічить коні.

Раз, два, три,

Це напевно будеш ти!

Іде коза брикає, головою хитає.

А борідка хиталася,

За будяки чіплялася.

Копитами цок-цок-цок,

Вибігає і цапок.

Не коліться, будяки,

Бо потопчуть вас цапки.

Поколело, покотило, по дорозі волочило.

Сонце, місяць і зірки,

На кілочку вийдеш ти.

Вибирають ведучого. Ведуча стає перед дітьми, відбувається діалог

Лобода

Ведучий запитує з гурту:

А звідки ви йдете?

Всі: З нашого городу.

Ведучий: А що в мішку несете?

Всі: Зелену лободу.

Ведучий: А на город за руки йшли?

Всі відповідають: Йшли!

Ведучий: А за плечі!

Всі: Ні!

Ведучий: То ходімо!

Діти стають у коло, беруться за руки і, рухаючись один за одним, проказують:

Лобода, лобода – це така весела гра.

І так далі: за лікті, за колінця, за вуха, за ніс, за чуб.

Дівчатка штовхаються,
сваряться...(Ти мене не пропустила
А чого ти мене переганяла...)
(Дівчатка співають.) Не сварітеся –
помирітеся, дайте один одному та
обидві рученьки, помирітеся.
Мирилка. Мир-миром , пироги з
сиром, варенички в маслі, ми
подружечки красні, поцілуймося!
Мирилка для хлопчиків. Пироги
печуться, а хлопчики б'ються, вже
спеклися пироги, хлопчики – не
вороги. Нумо, цур, не битися!
Нумо, вже миритися!

Мирися, мирися та більше не бийся!

Вдягнула я віночок

Із квітів та стрічок.

Піду в нім танцювати

Своїх подружок звеселяти.

Забава «Пішли діти в поле квіточки збирати»

Що ви, хлопці, зажурились

Та невже ви притомились?

Годі думати, гадати,

Нумо до дівчат гуляти!

Дівчинка: Дівчата, а давайте дражнити хлопців!

1. – Чого, чого парубки білі?

– На обідець kota з'їли?

(Хлопчики ловлять дівчаток, ті викручуються.)

Грицько пикатий,

Соломою напхатий,

Гвіздочком прибитий,

Щоб не був сердитий

Петро-гарбуз на печі загруз,

подайте лопату — Петра витягати

Хлопчики: А ви що, дівчата?

Дівчатка: А ми, дівочки батьківські,
Гулять не гуляли –
Полотна наткали!

Хлопчики: Ой – ой – ой! Торохтіла сорока, як діжка з горохом.

Вихвалялася кума, що пироги пекла, бо й ворота в тісті!

Дівчинка: Хлопці, нащо вам музики, коли у вас довгі язика!

Хлопчик: Їм кажеш – ячмінь, а вони тобі – гречка! Нехай буде гречка, аби не суперечка.

Згода, дівчата?

Дівчатка: Та вже згода!

: Досить жартувати,
Нумо танцювати!
Ой заграйте, музики,
У мене нові черевички,

Бабуся. Ой і гарні ж черевички у вас.

Дідусь. А де ж такі чудові взяли?

Діти всі. Та шевчик наш пошив!

Забава «Шевчик»

Бабуся. От, дідусю, як гарно наші дітки потанцювали. Та вже сідайте, відпочиньте.

Дідусь. Та хіба українські діти без роботи зможуть сидіти? Ану спробуйте скоромовки розказати.

Пильно поле пильнувати – перепелів полювати.

Ходить перепел між полукіпками зі своїми перепеленятами.

Їхали крамарі, стали на горі та й забалакались про Прокопа,

про Прокопиху і про маленькі Прокопенята.
Ішов хлопець із ярмарку, по колоді через воду.
Тільки став він на колоду, бовть у воду.
Викис, вимок, виліз, висох, став на колоду.
Та знов — бовть у воду.
Сидів горобець на сосні, —
Заснув — і упав уві сні.
Якби не упав уві сні.
Сидів би він ще на сосні.

Бабуся. Вмієте ви скоромовки говорити.

Дідусь. А зараз пограємо гру «Добери слова до слова»

Бабуся: Придумати якомога більше слів: 1– «теплі», 2- «холодні», 3 – «смачні», 4 – «веселі».

Приклади:

«Теплі» - сонце, літо, липень, пляж, піч, спека, батарея, обігрівач, светр, шапка.

«Холодні» - сніг, сніжинка, зима, мороз, хуртовина, завірюха, морозиво, крига, холодильник, айсберг.

«Смачні» - яблуко, цукерки, торт, морозиво, тістечко, ягідка, кавун, котлета.

«Веселі» - радість, сміх, жарти, канікули, свято, пісня, гумореска, посмішка, анекдот.

Дідусь. А тепер послухаємо, які гуморески знають українські діти.

Питає учитель панського сина:

- Скільки буде два і два?

- Три, пане вчителю.

- Як – то три?

- Ну, три з половиною.

- Як я бачу, то ти цілком дурень.

- Ну чотири.

- То чому ти відразу не сказав?

- А хіба можна відразу дати чотири, не поторгувавшись.

***

Третьюкласник прийшов до школи, а вчителька питає:

-Ти вчора пропустив уроки. Де ти був?

-Маріє Іванівно, а позавчора ви самі казали: «Скрізь добре, а вдома найкраще».

***

Дві дівчинки.

- Ой, кумо, зима люта буде.

- Невже?

- Страшенні морози будуть!

- Та ну!

- Так буде холодно, що аж ну...

- А ти звідки знаєш?

- Бо ж у мене кожуха нема!

***

Сто вовків

С.Руданський

- Чого, братику, так зблід? Що з тобою сталося?

- Ах, за мною через став аж сто вовків гналось!

- Бог з тобою!..Сто вовків!..Та б село почуло...

- Та воно так і не сто, а п'ятдесят було.

- Та й п'ятдесят диво в нас... Де б їх стільки взялось?

- Ну, Іванцю, нехай так, але десять гналось.

- Так і десять не було! Знать один усього?

- А як один? Аби вовк! Страшно і одного...

- А, може, то і не вовк?

- А що ж то ходило? Таке сиве та мале, а хвостик, як шило.

***

Гумореска «Кухлик» з елементами інсценізації

Дід прийхав із села, ходить по столиці.

Має гроші- не мина жодної крамниці.
Попрохав він:
-Покажіть
Кухлик той, що з краю.
Продавщиця:-Што? Чево? Я не розумію.
-Кухлик, люба, покажіть,
Той, що з боку смужка.
-Да какой же кухлик здесь,
Еслі єто кружка!
Дід у руки кухлик взяв
І насупив брови.
-На Україні живете й не знаєте мови.
Продавщиця теж була гостра та бідова:
-У мене єсть свій язик,
Ні к чему мнє мова.
І сказав їй мудрий дід:
Цим пишатися не слід:
-Бо якраз така біда в моєї корови;
Має, бідна, язика і не знає мови.
***

Дивний школяр

Двох онуків дід старий
Посадив на руки
Та й розказує казки,
Слухають онуки.
Раптом менший запитав:
— А скажіть, дідусю,
Ви ходили в перший клас?
— Та ходив, Павлусю.
— От був номер! — малюки
Сміхом залилися,
— Як до школи ви прийшли
З бородою й лисі.
Бабуся. А пам'ятаєш, дідусю, як ми господарювали. Ох і хазяйство у нас було.
Дідусь. Та було. І коні, і корови, і воли, і вівці, і кози, і індикки, і гуси. А ще ти дуже курей
любила розводити.

Забавка «Загадала бабусенька».

Хлопчик: Дівчата! Знаємо, що ви гарні господині, то може, ви нас почастуете?

Дівчинка: Почастувати можемо! Одну страву ми приготували. Відгадайте, яку.

Місили, місили,
Ліпили, ліпили,
А тоді – хіп, та в окріп,
В масло та сметану.
Хто зуміє відгадати,
Того будем частувати.

Хлопчики (сміються): О, та це ж вареники!

(Дівчатка виносять макітри з варениками)

Вчитель. Ось так проводили дні наші прабабусі і прадідусі. Батьки були на праці. І яке то щастя, що виховували діток бабусі дідусі. Вкладали в їх маленькі голови любов до природи, до праці, навчали ремесел, заохочували розуміти закони природи, дружби, любові до рідного краю. І ми з вами також вчимо дітей любити свою Україну. Бо саме навчаючи патріотизму дітей і будемо мати націю, славних нащадків великих українців.. Саме вивчення національних традицій , читання творів українських письменників і поетів, співання українських пісень , допоможе нашим дітям зрозуміти, що вони – УКРАЇНЦІ.

Можливо, щось скажу не те я,
Бо знаю, може небагато,
Та в мене є така ідея,
Коли люблю свою я хату,
Коли на крилах я злітаю,
Від співу Ніни Матвієнко,
Коли з захопленням читаю
Шевченка, Стуса і Костенко
І декламую їх я вірші,
Де біль чи радість в слові кожному,
То відчуваю все частіше,
Що не любити це не можу.
Так, подружко, ти маєш рацію,
Є нам з тобою чим пишатися,
Адже ми українська нація,
І нею хочемо лишатися.

Мова кожного народу
неповторна і - своя;
в ній гримлять громи в негоду,
в тиші - трелі солов'я.

На своїй природній мові
і потоки гомонять;
зелен-клени у діброві
по-кленовому шумлять.

Солов'їну, барвінкову,
колосисту - на віки –
українську рідну мову
в дар мені дали батьки.

Берегти її, плекати
буду всюди й повсякчас,
бо ж єдина - так, як мати,
мова в кожного із нас!

Тут , де ми живемо ,
Наш рідненький край.
Боже, Україні, щастя-долю дай!

Тут, де ми живемо,
Вся рідня, брати –
Боже, Луч любові в серцях засвіти!

Я є українець:
Всім говорю сміло :
Любити свій народ –
То велике діло.

Лиш по-українськи
Буду говорити.
І по-українські
Господа молити.

Може чужі мови
Буду колись знати.
Та рідну найбільше
Буду шанувати.

І мову, і віру,
І рідні звичаї,
Все те, що нам рідне
Серденько кохає.

(Діти виконують пісню “В щасливу пору”.)

В щасливу пору, в ясну годину
Весела наша зійшлась родина *(двічі)*.
Свої вітання ми посилаєм
За мир і щастя у ріднім краї *(двічі)*.
Щоб наша рідна зросла держава
Врагам на лихо, братам на славу! *(двічі)*

Брейн-ринг для учнів 8-А класу «Славетні українці»

Новосад О.А., класний керівник

Мета:

- залучити учнів до пошуку інформації про славетних українців, вчити працювати самостійно та в групах;
- формувати потребу пізнання творення своєї держави, видатних людей свого краю;
- розвивати вміння зосереджувати свою увагу, аналізувати, порівнювати, узагальнювати; виховувати почуття гордості за свій народ.

Оформлення: вислови відомих людей України.

Обладнання: мультимедійне обладнання, комп'ютерна презентація (Додаток G), рушник, пристрій для відповідей (лампа, дзвоник, вимикач).

Форма проведення: брейн-ринг.

Хід проведення заходу

I. Організаційний етап.

Добрий день, шановні друзі!

В рамках проведення національно – патріотичного фестивалю ми візьмемо участь у брейн-ринзі на тему: «Славетні українці».

Велич кожного краю — в людях, які тут живуть. І особливо в тих людях, котрі своїми справами зробили внесок у розвиток науки, культури.

Чи знаємо ми славетних українців? Україна славиться своїми людьми – це діячі минулого, відомі актори, співаки, спортсмени, які творять історію нашої держави. Вони є прикладом служіння своєму народу, того як треба працювати, досягати поставленої мети.

Дві команди учасників, кожна з яких складається із п'яти учнів, з яких один капітан.

Представлення команд (назва, гасло).

Ми познайомилися з командами. Вони мають чудові назви.

Як і в будь-якому конкурсі, у нас також є журі.

(представлення журі).

Раунд №1 «Хто є хто»

Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Команда, що знає відповідь натискає кнопку відповіді і протягом 3 секунд відповідає на запитання, у разі закінчення часу чи неправильної відповіді дається можливість відповісти іншій команді, якщо ж і та не справляється, відповіді можуть наші гості та віддати бал будь-якій команді на їхній вибір. Таким чином будуть проходити і усі наступні раунди гри.

На презентації показано фото відомих людей, учні відгадують, хто представлений.

Раунд №2 «Склади слово»

Потрібно скласти найбільшу кількість слів з літер які містяться в слові “смородина”. Букви можуть повторюватися. Час складання слів 2 хвилини.

Кожне слово 1 бал.

Раунд №3 «Поєднай»

В конвертах представлені автори та твори, потрібно степлером скріпити назву твору та автора. Виграє та команда, яка перша поєднає отримає поїбалу за кожну правильну відповідь.

Тарас Шевченко “Думи мої, думи мої . . .”

Невідомий автор “Слово про похід Ігорів”

Маруся Чурай “Засвіт встали козаченьки”

Іван Франко “Захар Беркут”

Ліна Костенко “Крига на Одрі”

Андрій Малишко “Пісня про рушник”

Василь Симоненко “Щось у мене було від діда Шевченка і від прадіда Сковороди”

Раунд №4 «Україна в іменах»

Я вітаю вас у 4 раунді. І в цьому раунді на нас чекають сотні великих, видатних українців.

Капітан команди отримує список із переліком видатних українців. Протягом 2 хвилини капітан команди за допомогою підказок описує особистість, учасникам треба відгадати цю особистість. За прізвище кожного видатного співвітчизника можна отримати по 1 балу, якщо звичайно вгадати його. Капітани не повинні називати прізвище, а повинні показати мімікою жестами, іншими словами пояснити хто це, а команда вгадати. Дві хвилини є у капітанів. Починаємо ми з...

1 команда	2 команда
Тарас Шевченко	Леся Українка
Віктор Ющенко	Іван Франко
Павло Чубинський	Петро Порошенко
Святослав Вакарчук	Григорій Сковорода
Андрій Шевченко	Володимир та Віталій Кличко
Руслана	Ані Лорак
Олексій Потапенко (Потоп)	Олег Скрипка
Яна Клочкова	Руслана Писанка
Василь Вірастюк	Володимир Зеленський
Влад Яма	Богдан Хмельницький

Раунд №5 «Вікторина»

1. Потомок знатного князівського роду, черкаський і канівський староста, засновник Запорізької Січі, відомий у народі під ім'ям Байди. Хто він? *Вишневецький*

2. Переможець Євробачення 2014. *Руслана Лижичко*

3. Хто є автором «Опису України», що містить цінні дані з історії, географії та культури України поч. XVII ст.? *Гійом Боплан*

4. За якого гетьмана козацтво здобуло найбільше успіхів та слави. Окремі козацькі ватажки перетворилися на регулярне військо з суворою дисципліною? *Петро Сагайдачний*

4. Якої українки син став турецьким султаном? *Роксолана*

5. Його описав у своєму творі Т. Шевченко. Саме він у 1577 році захопив Молдавську державу. Після цього його схопили поляки і відрубали голову у Львові. Його незвичайне прізвище пов'язане з ковальським витвором. *Іван Підкова*

6. Один з тренерів ФК «Волинь» (Луцьк). *Віталій Кварцяний*

7. Прізвище директора школи №13 м.Луцька. *Леуш.*

8. Актор, виконавець ролі Богдана Хмельницького у фільмі «Вогнем і мечем». *Богдан Ступка*

9. Засновник благодійного фонду «Новий Луцьк». *Ігор Палиця*

10. Луцький Замок ще називають. . . . *Замок Любарта*

Раунд №6 «Вгадай місце»

Ви знаєте відомих Українців, а чи знаєте відомі місця в містах та різних куточках нашої держави? В цьому ми зараз переконаємось.

На презентації показано фото відомих місць України, учні відгадують, місце знаходження або назву об'єкта.

Раунд №7 «Визнач зайвого»

1. Грушевський, Кучма, Кравчук, Ющенко, *Пономарьов*, Порошенко.
2. Усик, Кличко, Постол, Узелков, *Потапенко*.
3. Шевченко, Шевчук, Тимошук, *Кузьменко*, Ярмоленко.
4. Матвієнко, Лижичко, Федішин, *Пугачова*, Кароль, Білик.
5. Громик, Антоневський, *Соболь*, Вальчук, Нечай, Шевук.
6. Притула, Молочний, Лірник, Зеленський, *Романюк*.
7. Вишевецький, *Шовковський*, Хмельницький, Дорошенко, Сагайдачний.
8. Кий, Щек, Хорив, Либідь, *Рак*.

Раунд №8 «Чи вірите ви, що...»

1. Чи вірите ви, що Луцька “Волинь” перемогла 29 листопада 2015 року Запорізький “Металург” з рахунком 9:1? *(Так)*

2. Чи вірите ви, що людиною, яка вшанована найбільшою кількістю пам'ятників у світі, є Т. Г. Шевченко? *(Так)*

3. Чи вірите ви, що 28 листопада 2015 року Володимир Кличко переміг Тайсона Фьорі? *(Ні)*

4. Чи вірите ви, що мати Лесі Українки – Лариса Петрівна Косач-Квітка? *(Ні)* Це справжнє ім'я Лесі Українки.

5. Чи вірите ви, що Андрій Шевченко володар нагороди “Золотий м'яч”? *(Так)*

6. Чи вірите ви, що слова “Ще не вмерла України . . .” написав Вербицький. *(Ні)*.

Усе має свій початок і кінець. Так і наша гра завершується...Але безмежною залишається наша любов до України!

Журі оголошує переможців.

Інтелектуально-розважальна гра брейн-ринг «Славетні Українці» завершена.

Дякуємо! До побачення! До нових зустрічей!

Військово-спортивне свято «Будь готовим до захисту Вітчизни» в 9-11 класах

Руцак В.М., вчитель Захисту Вітчизни

Савка Т.Л., вчитель фізичної культури

Мета: Виховувати почуття патріотизму, людяності, любові до своєї Батьківщини засобами фізичного виховання. Забезпечити відповідну рухову активність дітей; закріпити навички бігу, метання у ціль; вміння вести м'яч; вчити дотримуватись правил гри у іграх - естафетах. Розвивати інтерес до фізичної культури та спорту, розуміння значення спорту у житті людини.

Обладнання: Для оформлення спортивної зали - кольорові кульки, малюнки і ілюстрації з зображеннями видів спорту; м'ячі волейбольні і баскетбольні, повітряні кульки, армійські чоботи кеглі, спортивні обручі, спортивна гиря; магазин із учбовими патронами до автомата, емблеми, прапорці.

Місце проведення: спортивний зал.

Структура заходу

Ведуча 1. Добридень вам усім:

Знайомим і незнайомим!

Всім великим і малятам!

Запрошуємо всіх на спортивне свято!

Воно у нас буде незвичне,

Щось чудове і величне!

Прийшли на це свято багато гостей,

Бо хочуть вони бути сильними, спритними, мужніми.

Ведуча 2. Сьогодні ми зібралися для того, щоб привітати зі святом наших юнаків та дівчат, котрі майбутнє нашої держави, захисники Вітчизни.

Ведуча 1. Народна мудрість стверджує, що Земля може нагодувати людину своїм хлібом, напоїти водою із свіжих джерел, але захистити сама себе не може.

Ведуча 2. Отже, ростіть мужніми, сильними, надійними і завжди будьте опорою для своєї сім'ї та народу.

Ведуча 1. Обіцяємо, що не буде

Ніхто нині сумувати

Всіх ми кличем разом з нами

Участь в конкурсах узяти.

Ведуча 2. У хлопців наших

Характер спортивний.

Вони чемпіони майбутні у нас,

І спритні, і дужі,

Тож зовсім не дивно,

Що з ними бадьорість

Приходить у клас.

Ведуча 1. У наших дівчаток характер не гірший,

Вони полюбили скакалки, м'ячі.

Вони відставати не звикли від інших,

Тож спробуй на вулицях їх дожени!

Ведуча 2. А сьогодні, дорогі наші юнаки, ви ще раз доведете, що ви у нас добрі і сміливі, мужні та надійні.

Ведуча 1. У змаганнях беруть участь: учні 9-х класів та збірна 10-11 класів.

Ведуча 2. Отже, розпочнемо наші змагання. Дозвольте оголосити склад суддівської колегії, яка буде уважно стежити за правильним виконанням завдань і чесно зараховувати кожній команді здобутки у змаганнях. Команди, на старт!

(Ведуча проводить інструктаж з техніки безпеки)

Ведуча 1. **1-й конкурс «Історична вікторина»**

Запитання вікторини.

1. Козацька держава? (Запорізька Січ)
2. Острів, де жили козаки? (Хортиця)
3. Кому заборонено було навіть ступати на Січ? (Жінкам)
4. Свята покровителька козаків, в честь якої була збудована Церква? (Свята Покрова)
5. Вірний друг козаків? (Кінь)
6. Козацька зачіска. (Оселедець)
7. Бойове мистецтво козаків. (Бойовий гопак)
8. Козацький човен. (Чайка)
9. Хто такий пластун? (Найкращий козак-розвідник)
10. Що означає слово «козак»? (Вільна людина)
11. Яка головна козацька страва, в яку додавали пшоно? (Куліш)
12. Будівлі, в яких жили козаки.(Курені)
13. Головний серед козаків. (Гетьман)
14. За що боролись козаки. (За волю)
15. Хто був останнім козацьким гетьманом? (Кирило Розумовський)
16. Хто автор першої української конституції? (Пилип Орлик)

Ведуча 2. Молодці. Даємо слово суддям.

(Оголошуються результати історичної вікторини).

Ведуча 1. **2-й конкурс «Бій півнів»**

З кожної команди в коло запрошують по одному учаснику, які мають приблизно рівну вагу. Стоячи чи стрибаючи на одній нозі і тримаючи руки за спиною, потрібно виштовхнути з кола суперника.

Вважається переможцем той учасник, суперник якого : став на дві ноги або розірвав руки, покинув коло.

Ведуча 2. Молодці, дякуємо. А тепер надамо слово нашим суддям.

(Оголошуються результати другого конкурсу).

Ведуча 1 **3-й конкурс «Переправа»**

Всі команди шикуються в колону по одному. Учасник, який стоїть першим, бере собі на спину наступного учасника і переносить його на протилежний бік зали. Той учасник, якого несли на спині, повертається назад і переносить іншого учасника своєї команди, і т.д. Перемагає команда, яка швидше зробить переправу.

Ведуча 2 . Молодці, дякуємо. А тепер надамо слово нашим суддям.

(Оголошуються результати третього конкурсу)

Ведуча 1 **4-й конкурс «Передача м'яча над головою»**

Команди шикуються в колони. Першим гравцям даються м'ячі. За командою м'яч передається над головою гравцеві, що стоїть за спиною. За м'яч дійде до останнього учасника - той перебігає на початок строю і передає м'яч назад. Естафета продовжується доти, доки направляючий не повернеться на своє місце. Перемагає та команда, направляючий якої

швидше займе своє місце.

Ведуча 2. Молодці! Надамо слово нашим суддям.

(Оголошуються результати четвертого конкурсу)

Ведуча 1 **5-й конкурс «Сила духу»**

Необхідно надувати повітряну кульку доти, доки вона не лопне. Чия кулька лопнула раніше, той виграв.

Ведуча 2. Молодці, дякуємо. А тепер надамо слово нашим суддям.

(Оголошуються результати п'ятого конкурсу).

Ведуча 1 **6-й конкурс «Ведення м'яча»**

Проти кожної команди на відстані 5-6 м від старту ставлять кеглі. За командою вчителя капітани біжать уперед і ведуть м'яч. Вони оббігають кеглю і повертаються назад. Наступний гравець робить те саме. Перемагає команда, яка швидше закінчить гру. За правилами гри з м'ячем бігти не можна, його треба вести однією ногою.

Ведуча 2. Молодці, дякуємо. А тепер надамо слово нашим суддям.

(Оголошуються результати шостого конкурсу).

Ведуча 1 **7-й конкурс Хто швидше взується.**

Приймають участь по два учасники із кожної команди. Учасникам кожної команди необхідно надіти чоботи, пробігти відстань до вказаних відміток, зняти чоботи, передати наступному учаснику із своєї команди.

Ведуча 2. Молодці! Надамо слово нашим суддям.

(Оголошуються результати сьомого конкурсу).

Ведуча 1. **8-й конкурс . Повзунець**

Пройти навприсядки через усю залу і назад, по черзі.

Ведуча 2. Молодці, дякуємо. А тепер надамо слово нашим суддям.

(Оголошуються результати восьмого конкурсу).

Ведуча 1. **9-й конкурс Перегни руку (хто сильніший).**

Участь приймають по одному учаснику від кожної команди.

Ведуча 2. Молодці, дякуємо. А тепер надамо слово нашим суддям.

(Оголошуються результати восьмого конкурсу).

Ведуча 1. **9-й конкурс "Сильний воїн".**

Біля кожної команди стоїть гиря вагою 16 кг. За сигналом перший учасник бере гирю та біжить до позначки, залишає гирю на ній, повертається назад та передає естафету наступному.

Ведуча 2. Молодці, дякуємо. А тепер надамо слово нашим суддям.

(Оголошуються результати дев'ятого конкурсу).

Ведуча 1. Оголошується **вікторина.**

1. Скільки гравців у футбольній команді? (11)
2. Скільки гравців у волейбольній команді? (6)
3. Скільки гравців у баскетбольній команді? (5)
4. Скільки білих фігур у шашках? (12)
5. Скільки чорних фігур у шашках? (12)
6. Який м'яч важчий: футбольний чи волейбольний?
7. Як часто проводяться Олімпійські ігри? (1раз на 4 роки)
8. Скільки хвилин триває футбольний матч?

Ведуча 2. Молодці! Ви гарно відповідали.

Ведуча 1. Дякуємо нашим командам. Поки наші судді підраховуватимуть очки, ми всі разом

будемо вголос працювати. (*Усний журнал*)

- Як називається наша Батьківщина?
- А хто ви?
- Що для вас є Батьківщина, якими словами можна її назвати?

(край, хата, батьки, Україна, мати, земля)

Ведуча 2. Що ми можемо сказати про Гімн України?

Відповіді:

Це найголовніша пісня України.

Слухати потрібно стоячи мовчки, з гордо піднятою головою.

Автор слів: Павло Чубинський, композитор Михайло Вербицький.

Ведуча 1. Народними символами України є:

Відповіді: Батьківська хата, святий хліб, вишитий рушник, писанка, барвінок, лелека. «Без верби і калини немає України».

Ведуча 2. Команди запрошуються на підведення підсумків останньої естафети та оголошення загального результату змагань. Слово надається колегії суддів. Команди, рівняйсь, струнко!

Підведення результатів змагань, нагородження команд грамотами

Ведуча 1. Завершилося наше свято, але нехай у душі не згасає вогник бажання бігати, стрибати, плавати, метати! І щоб ми завжди пишалися чемпіонами-олімпійцями нашої школи, готовими стати на захист своєї Вітчизни!

Свято української пісні для учнів 1-А класу

«Співучий кобзарик»

Саціна Н.Л., заступник директора
школи з навчально-виховної роботи

Мета: формування громадянської компетентності учнів та батьків; виховання національно-патріотичної самосвідомості, любові до України, почуття гордості за видатних людей-патріотів нашої держави. Створення умов для розвитку творчих компетентностей учнів.

Обладнання: пісні на вірші Т.Г.Шевченка, портрет Шевченка, Кобзар.

Костюми дійових осіб: ведучої, господині, Бога, україночки, мами, доньок, хлопців. Діти в національних костюмах. Хустинка. Пир'я. Текст пісні «Заповіт».

Клас прибраний вишитими рушниками, стрічками. В центрі дошки – портрет Т.Г.Шевченка, Кобзар. На дошці – карта України. Збоку біля дошки – макет української хати, ослінчики, лавочка.

На стіні у класі – епіграф свята:

Пісня вранці нас вітає,
Пісня в горі помагає,
Пісня радощі приносить;
Наше серце пісні просить.

СТРУКТУРА ЗАХОДУ

I. Вступна частина.

Діти входять до класу. (Звучить пісня Катерини Бужинської «Україна- це ми!»)

Ведуча.

Слава Україні!

Героям слава!

Слава усім патріотам нашої славної держави! Слава усім присутнім на святі патріотам: дорослим і маленьким, в серці яких палає вогонь любові до нашої неньки-України.

Сьогодні ми зібрались на чудове свято – «Співучий кобзарик». Воно проходить у рамках шкільного національно-патріотичного фестивалю «Я – українець!»

Епіграфом нашого свята будуть слова:

Пісня вранці нас вітає,
Пісня в горі помагає,
Пісня радощі приносить;
Наше серце пісні просить.

Скажіть, діти, як називається країна, у якій ми живемо?

Діти (разом). Україна!

Ведуча.

Правильно. Отже, якщо ми народилися і живемо в Україні, то й називаємось українцями. Починаючи з 1 класу, ми повинні знати визначних українців, людей, якими ми гордимся та шануємо, незважаючи на час, коли вони жили: в минулому чи сьогодні. Адже герой, патріот – це поняття, яке існує незалежно без часу. Людська пам'ять про них вічна.

Тарас Григорович Шевченко – найвідоміший із поміж поетів, які оспівували у своїх віршах Україну. Від нього багато країн почули про наш народ.

А ось це – найвідоміша його книга – Кобзар. Багато віршів Тараса Шевченка покладено на музику. Тому він сьогодні у нас незвичайний – співучий. Український народ мудрий,

працелюбний і дуже любить співати. Співають українці, коли їм сумно, - тоді лунають сумні пісні. Співають, коли працюють, - і тоді бринить весела пісня, що звеселяє серця. А надихає людей співати їх рідний край, калинова українська земля.

Звучить продовження пісні. Під музику виходять діти-читці.

1 читець.

Ти – моя країна, рідна Україно,
Я – твоя дитина, крапелька твоя!
Ти – моя країна, рідна Україно,
На якій з'явився і співаю я!

2 читець.

Подивіться на рай тихий,
на свою країну,
Полюбіть її щирим серцем,
як неньку, як родину...

(1 і 2 читці разом)

Свою Україну любіть,
любіть її і в часи люті, -
В останню тяжку минуту
за неї Господа моліть!

Учні:

Ой ти, ненька-Україна,
Я тебе кохаю,
В світі кращої країни
Я не знаю.

Чорне море, степ широкий,
Зелені Карпати,
І під небом синьооким
Стежина до хати.

Ой ти, сонечко ласкаве,
Світи Україні,
Більше щастя, більше слави
Для дочок і синів.

Вони вчора, позавчора
На Дніпрі і в полі
Через працю, через горе
Добувались волі.

Ой тому сьогодні треба
Нам і нашим дітям
Під блакитним мирним небом
За неньку радіти.

Прикрашати, пестувати
І міста, і села,
Гарну пісню заспівати
Для друзів веселих.

Ой ти, ненька-Україна,
Я тебе кохаю,

В світі кращої країни

Не шукаю.

Чорне море, жовте поле,

Зелені Карпати,

І не зможу я ніколи

Іншу покохати.

Діти виконують пісню про Україну.

Ведуча.

- Що для вас означає Україна? (відповіді учнів).

Ведуча.

Пісня – це голос нашої землі, голос душі нашого народу. Вона супроводжує нас завжди; навіть тоді, коли хочеться спати, мама нам співає вам колискову. Ця пісня добра, ніжна, як матуся.

А більше про українську пісню ви дізнаєтесь, коли здійсните подорож до українського села, де чекають на вас доброзичливі люди, які співають гарних пісень. І сьогодні ми пройдемо поетичними стежками віршів Тараса Шевченка, поринемо у дива мистецької палітри багатогранного слова поета-кобзаря.

II. Основна частина.

Звучить народна пісня «Зацвіла в долині».

Ведуча.

Ви чуєте, як гарно звучить пісня, запрошуючи нас на сільську вулицю? Ось подивіться, хлопці й дівчата, вийшли гуляти. Вони жартують, сперечаються, співають і танцюють.

Пісня-танок «Якби мені черевики» (муз. народна, сл.. Т.Шевченка).

Якби мені черевики, то пішла б я на музики,

Горенько моє! (Двічі)

Черевиків немає, а музика грає, грає,

Жалю завдає! (Двічі)

Ой піду я боса полем, пошукаю свою долю,

Доленько моя! (Двічі)

Глянь на мене, чорнобриву, моя доле неправдива,

Безталанна я! (Двічі)

Дівчаточка на музиках у червоних черевиках, —

Я світом нужу. (Двічі)

Без розкоші, без любові зношу свої чорні брови,

У наймах зношу! (Двічі)

Входить Господиня.

Господиня. А хто це тут так гарно співає?

3 читець.

Українці ми маленькі,

Україна – наша ненька.

А ми її онучата,

Мов маленькі барвінчата.

4 читець.

Як барвінок всюди в'ємся,

Все встигаєм, все сміємся.

І співають так малята,

Мов у гаї солов'ята.

Господиня. Молодці, ви й справді гарно співаєте! А чи знаєте ви, звідки пісня взялася в Україні? Послухайте, я вам про це розповім.

(Під час розповіді Господині до зали входять Господь Бог та Україночка, розігрують частину легенди в ролях)

... Якось Господь Бог вирішив наділити своїх дітей талантами. Французи дістали елегантність і красу, німці – дисципліну і лад, італійці – хист до малювання. Обдарувавши всіх, підвівся Господь Бог з престолу і раптом побачив у кутку дівчину. Вона була вбрана у вишивану сорочку, на голові багряннів вінок з червоної калини.

- Хто ти така, доню? – запитує у неї Бог.
- Я – українка, - відповідає дівчина.
- А на який подарунок ти чекаєш від мене, чого твоєму народові не вистачає?
- Усім він багатий, Боже, - каже Україночка. І земля у нас родюча, і люди на ній добрі живуть.
- Чого ж ти хочеш? – запитує Бог.
- Хочу прославити душу мого народу, - промовила дівчина.

І тоді Бог вирішив подарувати українцям найдорожчий скарб – пісню. Узяла Україночка дарунок, притисла міцно до серця і понесла пісню в народ. Відтоді і славиться Україна своїми піснями.

Ведуча. Гарна легенда, самим співати хочеться. Якої ж заведем?

Господиня. У Тараса Григоровича є гарна пісня «Тече вода з-під явора».

Учні виконують пісню.

Тече вода з-під явора яром на долину.
Пишається над водою червона калина.
Пишається калинонька, явор молодіє,
А кругом їх верболози й лози зеленіють.
Тече вода із-за гаю та попід горою.
Хлюпощуться качаточка помеж осокою.
А качечка впливає з качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє з дітками своїми.
Тече вода край города. Вода ставом стала.
Прийшло дівча воду брати, брало, заспівало.
Вийшли з хати батько й мати в садок погуляти,
Порадитись, кого б то їм своїм зятем звати?

Ведуча. А ви чуєте, що в сусідній хатині дитина маленька плаче?

5 читець.

Підем з вами в тую хатину,

Де малесенька дитина.

Будем її забавляти,

Будем пісеньку співати.

Ведуча. Але йдемо тихенько, щоб не стривожити дитинку.

В залу входить Мати з дитиною на руках.

Ведуча та Господиня підходять до Матері.

Господиня. Ох і гарна у вас донечка!

Мати. Та гарна, але чомусь плаче. Не знаю, як її заспокоїти.

Ведуча. А я знаю! Ми дитині колискової заспіваємо!

Діти виконують пісню «Вітер в гаї не гуляє» (муз народна, сл.. Т.Шевченка)

Мати. Дякую Вам, що заколишали мою дитину.

Ведуча. Щось на підлозі бачу я...

Україночка

Так це ж хустиночка моя!

Ой, хустино, хустиночко!

Мережана, шита.

Тільки й слави козацької –

Сіделечко вкрити!

Ведуча. Пограймося з хусточкою!

Проводиться українська народна гра «Хустинка».

Діти сідають кружка. Одна дитина бігає поза колом з хустиною, кладе її одному з гравців за спиною. Ця дитина повинна вгадати, взяти хустинку й бігти за тією, яка кинула хустинку. Якщо дожене — ведучий сідає у коло. Гра повторюється.

Примітка. Бути уважним, стежити за хустиною. Якщо дитина не догнала ведучого, його обирають з гурту за лічилкою.

Лічилка.

Лізла баба по драбині, та й упала межи свині.

Не кусайте мене свині, буду ваша господиня.

Господиня.

Чую, десь сміх дівочий ллється,

Та ось хлопчик за дівчиною в'ється.

Діти виконують пісню «Зацвіла в долині червона калина» (муз. А.Філіпенка, сл. Шевченка).

Зацвіла в долині
Червона калина,
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.
Любо, любо стало,
Пташечка зраділа
І защебетала.

(Входить дівчина,
інсценує дії, оспівані у
3 строфі)

Почула дівчина
І в білій свитині

З біленької хати
Вийшла погуляти.

(Приєднується Хлопець. Спільно імітують дії)
б читець.

І вийшов до неї
З зеленого гаю

Козак молоденький;
Цілує, вітає.

7 читець.

Як діточок двоє,
Під тую калину
Прийшли, посідали
І поцілувались.

Учні разом.
Якого ж ми раю
У бога благаєм?

Входять доньки Господині (разом). Випусти нас погуляти, мати!
Господиня. Ні!

Звучить мелодія пісні (-) «У перетику ходила» (муз. М.Дмитренка).

1-ша донька.

У перетику ходила. По горіхи.
Мірошника полюбила. Для потіхи.

2-га донька.

У перетику ходила. По опеньки.
Лимаренка полюбила. Молоденька.

3-тя донька.

У перетику ходила. Я по дрова
Та бондаря полюбила. Чорноброва.

Доньки (разом).

Коли хочеш добре знати,

Наша мати,

Кого будеш попереду

Зятем звати, -

Усіх, усіх, наша мати,

У недільку зятями

Будеш звати!

Господиня. Зовсім мене не слухається! Про заміжжя мрієте, а в хаті безлад!

Доньки (разом). Ми зараз допоможемо в хаті прибрати!

Проводиться гра «Хто швидше збере пір'я» (музика на вибір музичного керівника)

Господиня.

Які ви вправні та прудкі,

Як швидко в хаті прибрати!

Ведуча. Гарно у вас в селі, весело!

А де ж хлопчики поділись,

Чи вони десь причаїлись?

Звучить музика. Виходять на середину хлопчики.

1 хлопчик.

Нащо мені женитися?

Нащо мені братись?

Будуть з мене, молодого,

Козаки сміятись.

2 хлопчик.

А ти не женися,
Краще посміхнися.
З хлопчик.

Хай на нас дивляться,
Нумо танцювати,
Нумо танцювати
І всіх звеселяти.
(Український танок).

III. Заклучна частина

Ведуча. Ми живемо в період творення нової історії України. І такі визначні особистості, як Тарас Григорович Шевченко, є прикладом безмежної любові до України.

Ми гордимся Вами, Тарасе Григоровичу.

Композиція, присвячена пам'яті Тараса Шевченка.

1 читець	разом	2 читець
В дні перемог		і в дні поразок,
В щасливі дні		і в дні сумні

Ідем з дитинства до Тараса.
Несем думки свої земні.

Ми Вас любимо, Тарасе Григоровичу,

за те, що дорога до Вас не заросте ніколи бузиною,
за те, що Ви українець, а не хохол.

(Мелодія із заповіту)

Тарас гранітний дивиться суворо,

А ви гартуйте Ваші голоси	не пустослів'ям пишним та барвистим,
Не скаргами	не белькотом надій,
Не криком,	не переспівом на місці,

А заспівом в дорозі нелегкій.
Бо пам'ятайте, що на цій планеті,
Відколи сотворив її сам Бог
Ще не було епохи для поетів,
Але були поети для епох.

Чи може хтось з вас сказати, що він має таку ж любов до рідної землі, як Т.Шевченко?
Чому ви любите свою Батьківщину?

Вправа «Продовж речення». Я люблю Україну, бо ... (учні висловлюють думки)
Усі присутні завершують свято піснею «Заповіт» (на сл. Т.Г.Шевченка).

Як умру, то поховайте мене на могилі
Серед степу широкого на Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі, і Дніпро, і кручі
Було видно, було чути, як реве ревуций.

Як понесе з України у синєє море
Кров ворожу... отоді я і лани, і гори —
Все покину, і долину до самого Бога
Молитися... а до того я не знаю Бога.
Поховайте та вставайте, кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю волю окропіте.
І мене в сім'ї великій, в сім'ї вольній, новій,

Не забудьте пом'янути незлим тихим словом.

Свято «Велич рідної мови» в 4-А класі

Дахновська О.О., завідувач бібліотеки

Мета: показати учням красу та багатство української мови, її роль в житті держави; поширити знання дітей про усну народну творчість українців; виховувати патріотичне відношення до духовного надбання свого народу, берегти свою національну культуру; сприяти розвиткові творчих здібностей дітей.

Обладнання: рушники, старовинні видання книг, державні символи, презентація (додаток В).

Хід заходу

Пісня або кліп Н.Бучинська «Мова єднання».

1-й учень (слайд 1)

Місячне сяйво, спів солов'я,
Півонії, мальви, жоржини!
Моря бриліантів, це – мова моя,
Це – мова моєї України.

2-й учень (слайд 2)

Яка в ній сила і кличе, й сія,
Яка в ній мелодія лине
В натхнення хвилини! О мова моя,
Душа голосна України!

3-й учень (слайд 3)

О слово рідне! Подарунок мами!
І пісня ніжна, і розрада нам!
Я всім на світі поділюся з вами,
Та слова рідного нікому не віддам.

Ведуча 1. Доброго дня усім гостям нашого свята! (слайд 4) 9 листопада - День української писемності й мови. Сьогодні тут буде звучати наше рідне слово, лунатиме українська пісня. Ми складатимемо шану і любов нашій материнській мові і народу, що її створив. Першим до нас приходять слово: з колісковою материнською піснею, тихою казкою, доброю ласкою.

Ведучий 2: Кожна епоха дарує людству нові (слайд 5) винаходи і відкриття. Але найбільшим винаходом людства було письмо. Писемні знаки дали людям можливість зберегти істинне знання. Адже саме завдяки написаному слову люди збагнули світ і своє місце в ньому. Рідною прийнято вважати мову нації, мову предків, яка пов'язує людину з її народом, з попередніми поколіннями, їхніми духовними надбаннями. І в цьому нам допоможуть наші гості. *Отже, до слова запрошується група «Історики» (слайд 6)*

Група «Історики»

1. З часу винайдення писемності фактично почався період документальної історії людства, тому стало можливим не тільки передавати мовну інформацію на відстані, але й закріпити її в часі. Перші спроби письма відносяться приблизно до 35-50 віків до нашої ери.

Спочатку це була гілочка пальми – знак миру. (слайд 7)

Потім – вузликове письмо(вузлики різного кольору). (слайд 8)

Далі - схематичне зображення предмета чи якогось явища. (слайд 9)

І нарешті – ієрогліфи. (слайд 10)

Прямим попередником слов'янської мови – є алфавіт, (слайд 11) створений великими просвітителами слов'ян – братами Кирилом і Мефодієм. (слайд 12)

2. Кирило, здобувши освіту в Константинополі, знав східні мови: латинську, арабську і старослов'янську, був талановитим філологом, працював бібліотекарем у патріаршій бібліотеці, викладав філософію у вищій константинопольській школі. Мефодій був управителем однієї слов'янської провінції у Візантії, а згодом став помічником Костянтина в місіонерській, літературній і освітній діяльності. За свідченням джерел Костянтин перед від'їздом до Моравії розробив слов'янську азбуку. А вже 863 року Кирило і Мефодій привезли до Велеграфа слов'янську абетку та 3 богослужбні книги, перекладені на слов'янську мову.
3. Існує два різновиди старослов'янських писемних знаків: кирилиця і глаголиця. (слайд 13). Кириличний алфавіт з 11 століття широко застосовується в історичній та світській літературі східних слов'ян. Від давньоруського періоду його успадкували всі три східнослов'янські народи: російський, український і білоруський. У середині 16 століття у східних слов'ян виникає друкарство. Перша датована книга під назвою (слайд 14) “Апостол” надрукована в 1564 р., в Україні – у Львові – 1574 р. Іваном Федоровим.

У Київській Русі книги цінувалися, (слайд 15) як рідкісні скарби. Мати декілька книг означало володіти цілим багатством.

Ведуча 1: Мова кожного народу –
Неповторна і – своя;
В ній гримлять громи в негоду.
В тиші трелі солов'я.

Ось що нам розкажуть група «Мовознавці» (слайд 16).

Група «Мовознавці»

1 Мова – це великий дар природи. І у кожного народу вона своя. Наш народ створював свою мову віками. І витворив одну з найбагатших і найпрекрасніших слов'янських мов. У світі налічується близько 3 тисяч мов. І серед них – ніби запашна квітка в чудовому букеті – українська мова. Її багатство і краса, витонченість і мелодійність визнана світом. У 1928 році у Парижі на Міжнародному конкурсі мов українська мова зайняла 3 місце (після французької та перської). Яких тільки гонінь не зазнала наша мова за всю історію. Від Петра I і Катерини II видавались укази про заборону книгодрукування та викладання українською мовою, закривались українські театри, скасовувалась українська преса, заборонялась українська дитяча книга, заборонялось викладати українською мовою в школах. (слайд 17). Навіть був складений для української мови скорботний календар.

2-3. А ось послухайте одну історію, яка трапилася в потязі.

Було це давно, ще в далекому 1916 році. У купе швидкого потяга їхали англієць, німець, італієць. Четвертим був відомий львівський юрист Богдан Костів. Балачки точилися навколо різних тем. Нарешті заговорили про мови: чия краща, багатша і якій належить світове майбутнє. Звісно, кожен заходився вихвалити рідну.

Англієць: - “Англія — це країна великих завойовників і мореплавців. Англійська мова — мова Шекспіра, Байрона, Дікенса й інших великих літераторів і науковців. Отже, їй належить світове майбутнє”.

Німець: - “Ніколи!

— Німецька — мова двох великих імперій: які займають пів-Європи. Це мова філософії, техніки, медицини, мова Шиллера, Канта, Гейне. І тому, безперечно, вона має світове значення”.

Італієць: - “Панове, ви не маєте рації. Італійська — це мова сонячної Італії, музики. Мелодійною італійською мовою написані найкращі твори, твори Данте, Боккаччо, Петрарки, лібрето знаменитих опер Верді, Пучіні, Россіні, Доницетті й інших великих італійців. Тому італійській мові належить бути провідною у світі”.

Українець: - “Я не вірю у світову мову. Хто домагався цього, потім гірко розчаровувався. Я також міг би сказати, що українська — мова незрівнянного сміхотворця Котляревського, геніального поета Тараса Шевченка. Це лірична мова найкращої з кращих поетес світу — Лесі Українки, нашого філософа-мислителя Івана Франка, який вільно володів 14 мовами, зокрема і похваленими тут. Проте рідною, а отже, найбільш дорогою, Франко вважав українську... Я можу назвати ще багато славних імен свого народу, проте вашим шляхом не піду. Ви ж, по суті, нічого не сказали про багатство й можливості ваших мов. Чи могли би ви, скажіть, своїми мовами написати невелике оповідання, в якому б усі слова починалися з однакової літери?”

“Ні”. “Ні”. “Ні. Це неможливо!” — відповіли англієць, німець й італієць.

Українець: - “Вашими мовами це неможливо, а українською — зовсім просто. Назвіть якусь літеру!” — звернувся Костів до німця.

Німець: - “Нехай це буде літера “П”

Українець: -. Якщо ваша ласка, прошу послухати: “Популярному поету Павлові Петровичу Подільчаку прийшло поштою приємне повідомлення: “Приїздіть, Павле Петровичу, — писав поважний правитель Підгорецького повіту Полікарп Пантелеймонович Паскевич, — погостюєте, повеселитесь”. Павло Петрович поспішив, прибувши першим потягом. (слайд №18) Підгорецький палац Паскевичів привітно прийняв приїжджого поета. Потім під’їхали поважні персони — приятелі Паскевичів... Посадили Павла Петровича поряд панночки — премилої Поліни Полікарпівни. Поговорили про політику, погоду. Павло Петрович прочитав підібрані пречудові поезії. Поліна Полікарпівна пограла прекрасні полонези Понятовського, прелюдії Пучіні. Поспівали пісень, потанцювали падеспан, польку. Прийшла пора — попросили пообідати. Поставили повні підноси печених поросят, приправлені перцем, півники, пахучі паляниці, печінковий паштет, пухкі пампушки під печеричною підливою, пироги, підсмажені плячки. Потім подали пресолодкі пряники, персикове повидло, помаранчі, повні порцелянові полумиски полуниць, порічок. Потім Полікарп Пантелеймонович, Павло Петрович, панночка Поліна Полікарпівна пішли прогулятися Підгорецьким парком, помилуватись природою, послухати пташині переспіви. Порослий папороттю прадавній парк подарував приємну прохолоду.

У купе всі зааплодували

Німець: - “Ну, а коли б я назвав іншу літеру? — заявив він — Скажімо, літеру “С?”.

Українець: — “Своєю мовою можу створити не лише оповідання, а навіть вірш, де всі слова починаються на “С”. Слухайте: (слайд 19)

«Сипле, стелить сад самотній
Сірий смуток, срібний сніг.
Сумно стогне сонний струмінь,
Серце слуха скорбний сміх.
Серед саду страх сіріє.

Сад солодкий спокій снить.
Сонно сиплються сніжинки.
Струмінь стомлено сичить.
Стихли струни, стихли співи,
Срібні співи серенад,
Срібно стеляться сніжинки —
Спить самотній сад.»

“Геніально! Незрівнянно!” — вигукнули англієць та італієць.

Потім усі замовкли. Говорити не було потреби.

4. А скільки в нашій мові пестливих, ніжних форм слів до одного вибраного слова. Ось в англійській мові “хенд” – це просто рука і нічого більше, а у нас: ручка, ручечка, рука, рученька, рученя, рученятко. А які слова можна добрати до слова “мама” – неня, матуся, мамуся, мамочко, матінко.

Всесвітньовідомий перекладач, знавець багатьох мов Микола Лукаш, продемонстрував одного разу перед групою письменників світу багатство української мови. Брав угорське слово й дошукував його синоніми. Знаходив всього п'ять-шість слів. Потім проробляв такі ж операції з словом англійською, російською, польською та українською мовою. Українська мова мала найбільше – до п'ятнадцяти-шістнадцяти синонімів.

Якщо вдатися до цифр, то у 11-томному «Словнику української мови» понад 136 тисяч слів, в аналогічному словнику російської мови їх близько 120 тисяч.

(слайд 20) Ой яка чудова українська мова!

Де береться це, звідкіля і як?

Є в ній ліс, лісочок, пуща, гай, діброва,
Бір, перелісок, чорноліс. Є ще й байрак,
І така розкішна і гнучка, як мрія...

Є в ній хурделиця, віхола,
Завірюха, хуртовина, хуга, заметіль.
Та не в тому справа, що така багата.
І за все це, мово, дякуєш тобі.

Ведучий 2. Солов'їну, барвінкову,

Колосисту – на віки –
Українську рідну мову
В дар мені дали батьки.

Україна виростила дуже багато геніальних і мудрих поетів, які заповідали любити і плекати рідне слово, бо воно – вічне і безмежне. *(слайд 21)*. З ними нас познайомлять група «Літературознавці»

Група «Літературознавці»

1. *(слайд 22)* Т.Г.Шевченко своїм величезним талантом розкрив невичерпні багатства народної мови, осягнув її, і як ніхто, розкрив чудову, чарівну музику українського слова:

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос –
Більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує!...

2. (слайд 23) Сила слова безмежна. Особливо, коли воно живе, іскристе, емоційно виважене. Коли воно сліпуче, “як проміння ясне” а могутнє, “як хвилі буйні”. Коли слова – палкі блискавиці. Тоді воно здатне робити чудо і хвилювати найтонші струни людського серця. Століттями мова народу була тією повноводною річкою, яку ми називаємо поезією і як сказав Андрій Малишко:

Буду я навчатись мови золотої
У трави-веснянки, у гори крутої,
В потічка веселого, що постане річкою,
В пагінця зеленого, що зросте смерічкою...
Щоб людському щастю дбанок свій надбати,
Щоб раділа з мене Україна-мати.

3. (слайд 24) До боротьби за красу мови, за правильність мови закликав поет Максим Рильський

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіше від сльози
Вона хай буде.

4. (слайд 25) Соромно буває за тих людей що живуть в Україні, а української мови не знають, як, наприклад, героїня гуморески Павла Глазового. (Відеоролик)

Ведуча 1. Рідна мова – це невід’ємна частина Батьківщини, голос свого народу і чарівний інструмент, на звук якого відгукуються найтонші й найважливіші струни людської душі. (слайд 26) Надаємо слово групі «Фольклористи»

Група «Фольклористи»

1. (слайд 27) Для кожного народу дорога його мова, а нам, українцям, найближча до серця – українська. Любов до рідної мови починається ще з колиски, з маминої пісні. Народні колискові пісні зачаровують усіх, хто їх чує, своєю ніжністю і простотою. У них мамина ласка і любов. (Виконує колискову пісню)
2. (слайд 28) Багатий український народ і на ігри зі співанками. (Подоляночка)
3. (слайд 29) А тепер настав час для загадок і скоромовок. З давніх-давен через них передавався життєвий досвід народу, знання, а також перевірялися розумові здібності дітей:

За горою, біля броду
Обгороджений город.
Барабанять по городу
Бараболя і горох.
Ти, малий, скажи малому,
Хай малий малому скаже,
Хай малий теля прив’яже.

ЗАГАДКИ

- У світі одна – всім потрібна вона.
  - Грамоти не знаю, а весь вік пишу.
  - Білеє поле, чорне насіння, хто його сіє, той розуміє
  - Чорні, криві, від роду німі, а стануть в ряд - враз заговорять.
  - Хто найдалше бачить?
4. (слайд 30) Ще є інші перлини народної творчості – прислів’я, що є коротким образним висловом з повчальним змістом. (слайд 31)

- Ділом – як шилом шпигає, а словом як шовком вишиває.
  - Гостре словечко коле сердечко.
  - Не кидай слова на вітер.
  - Давши слово – держись, а не давши – кріпись.
  - Птицю пізнають по пір'ю, а людину по мові.
  - У кого рідна мова, в того й душа здорова.
  - Шабля ранить голову, а слово душу.
  - Від теплого слова і лід розмерзає.
  - І від солодких слів буває гірко.
  - Слово не горобець, вилетить – не спіймаєш.
5. (слайд 32) Наш народ дуже любить жарти. Ось послухайте, що сталося. «Ішов я із ярмарку, по колоді через воду. Тільки став я на колоду – та шубовсть у воду. Викис, вимок, висох...
- Став на колоду та знов – шубовсть у воду.»
- Ведучий 2:* Не цурайтесь, люди, мови,
Не цурайтесь роду.
Як зачакне рідне слово –
Не буде народу. (слайд 33)
- З надбаннями нашої шкільної бібліотеки нас познайомить група «Бібліографи»

Група «Бібліографи»

1. (слайд 34) Книжки про мову.
У шкільній бібліотеці є брошури Михайла Грушевського «Про українську мову і українську школу», «про українську мову і українську справу», а також стаття Панаса Мирного «Рідна мова».
2. (слайд 35) Словники.
На полицях шкільної бібліотеки розташувалося безліч різних словників. Найпоширенішими є: «Великий тлумачний словник української мови», «Орфографічний словник», «Словник української мови в малюнках», якими користуються не тільки вчителі, а й учні.
3. (слайд 36) Поети.
Учні старших і молодших класів на уроках українського читання знайомляться з поетами, які писали про мову. Це Дмитро Білоус «Диво калинове. Чари барвінкові», збірки віршів «Український декламатор», «Наша мова солов'їна».
4. (слайд 37) Фольклор.
Серед розмаїття книг можна ще знайти і книги про «Українські народні пісні», «Українські прислів'я та приказки», «Гуморески» Павла Глазового та багато інших цікавих книг.

Пісня «Про Україну» у виконанні учнів (слайд 38)

Ведуча 1: Ось і підходить до кінця наше свято української писемності та української мови. (слайд 39) Ми живемо на чудовій, багатій, мальовничій землі – на нашій славній Україні. Тут жили наші прадіди, діди, тут живуть наші батьки, тут корінець роду українського, що сягає сивої давнини. І негоже, просто соромно бути поганими нащадками у таких великих і славних батьків.

Ведучий 2: Людині визначено Богом місце народження, (слайд 40) країна, небо; вона не може нічого того поміняти, як не може поміняти саму себе. А якщо щось із того призначено їй,

поміняє, то не на краще, бо чуже ніколи не буває кращим. І куди б ти не пішов – твоя Батьківщина, твоя земля, твоя мова, твій народ завжди будуть з тобою.

(слайд 41)

1. Я так люблю, я так люблю тебе,
Моя співуча українська мово!
В тобі шумить Полісся голубе,
І дужі хвилі гомонять Дніпрові.

(слайд 42)

2. В тобі живе Карпатська височінь,
Що манить у незвідане майбутнє,
І степова безкрая широчінь,
І Кобзарева дума незабутня!

(слайд 43)

3. Ти, рідна мово, чиста, як роса,
Цілюща й невичерпна, як криниця.
Святина наша, гордість і краса,
Ти — розуму народного скарбниці!
Ведуча1: (слайд 44) Дякуємо за увагу.

Мета: донести до учнів красу і багатство української мови; збагатити знання про рідну Україну, словниковий запас дітей; розвивати зв'язне мовлення; виховувати глибокі почуття любові до рідної мови, рідного краю, його традицій, бажання берегти свою національну культуру, бути патріотами своєї держави.

Обладнання: клас, прикрашений кольоровими повітряними кульками, вишитими рушниками, плакатами з прислів'ями про рідну мову, дитячими малюнками – ілюстраціями до українських казок.

Структура заходу

1 – ша ведуча. Україна... Рідний край... Рідна мова... Скільки почуттів з'єдналося в цих словах, скільки ніжності, любові та ласки! Що може бути для людини дорожчим за рідну мову? Адже мова народу – це не просто звуки. Мова – це душа народу, це його трепетне серце.

2 – га ведуча. Мова! Українська мова,
Вона співуча, лагідна, дзвінка...
Мова! Українська мова –
Єдина, рідна й дорога така.

1 – ша ведуча. Шановні батьки, дорогі діти, гості! Сьогодні ми зібралися, щоб провести свято, приурочене рідній мові.

1 – й учень. О місячне сяйво і спів солов'я,
Півонії, мальви, жоржини!
Моря бриліантів – це мова моя,
Це – мова моєї Вкраїни.

2 – й учень. Яка у ній сила і кличе, й сія,
Яка в ній мелодія лине!
Натхнення хвилини! О мово моя,
Душа голосна України!

3 – й учень: Мов райдуги арки над морем полон,
Що в небо музикою лине,
Де славить життя золоте жайворон,
Це мова моєї Вкраїни.

4 – й учень. Це матері мова. Я звуки її
Люблю, наче очі дитини...
О мово вкраїнська! Хто любить її,
Той любить мою Батьківщину!

Пісня «Калинова Україна» сл. і муз. Наталії Май

2 – га ведуча. Скільки на землі мов? Скільки народів – стільки й мов. Учені вважають, що на нашій планеті близько трьох тисяч мов. З – поміж такої величезної кількості лише близько тридцяти мов користуються найбільшою популярністю, тобто це ті мови, якими розмовляє більшість людей на планеті.

1 –ша ведуча. Найбільше людей розмовляє китайською мовою, друге місце посідає англійська мова, третє – російська, далі – мова хінді (Індія) та іспанська. Українська мова посідає почесне 14 місце, оскільки нею говорять близько 50 млн. людей.

2 – га ведуча. Для кожного народу своя мова – найкраща, але ніхто не заперечуватиме, що українська мова за милозвучністю і співучістю – одна з найкращих.

1 – ша ведуча. Ще в 1928 році в Парижі на конкурсі мов визнали, що італійська, українська та французька мови наймилозвучніші. Ми, українці, пишаємось своєю мовою, її мелодійністю, чистотою та багатством звуків.

5 – й учень. Мово ж моя, мово,
Мово України,
Ти моя казкова
Пісня солов'їна.

6 – й учень. Розцвітай під небом
Проліском прекрасним,
А любов до тебе
В серденьку не згасне.

7 – й учень. Йди по світу гідно
В шані і привіті,
Ти для мене рідна
І найкраща в світі!

8 – й учень. Мово ж моя, мово,
Мово – чарівнице,
Не згаса духовна
Батьківська криниця.

9 – учень. Ти постаєш в ясній обнові,
Як пісня мами, рідне слово,
Ти – наше диво калинове,
Кохана материнська мово!

2 – га ведуча. Любов до рідної мови починається ще з колиски, з маминої пісні. Народні колискові пісні зачаровують усіх, хто їх чує, надзвичайною ніжністю і простотою. У них - материнська ласка і любов, світ добра, краси та справедливості, щира віра в магічну силу слова.

9 – й учень. Лиш народився, голос я почув
Щасливий, радісний і світлий.
Маленьким серденьком уже тоді відчув
Матусин голосок привітний.

10 – й учень. У нім звучала ласка і тепло,
І слово було ніжне і пестливе,
До себе вабило воно,
Лунало світло і тремтливо.

11 – й учень. Матуся до серденька притискала
І колискову пісню заспівала.
І пісня та була сама краса,
Що в сповитку мене обдарувала.

Коліскова

1 – ша ведуча. Наша мова оспівана поетами. Українською мовою писали твори Тарас Шевченко і Леся Українка, Маруся Чурай та Володимир Сосюра, Павло Тичина і Максим Рильський.

2 – га ведуча. Неповторною рідною мовою пишуть свої твори й сучасні відомі письменники і поети – Ліна Костенко та Ганна Чубач, Дмитро Білоус і Марія Познанська та багато інших.

1 – ша ведуча. Послухаймо найкращі вірші українських поетів про нашу рідну мову.

Учні (по черзі)

1. Ти постаєш в ясній обнові,
Як пісня, линеш, рідне слово,
Ти наше диво калинове,
Кохана материнська мово!
Д. Білоус
2. Буду я навчатись мови золотої,
У трави – веснянки, у гори крутої,
В потічка веселого, що постане річкою,
В пагінця зеленого, що зросте смерічкою.
А. Малишко

3. *Рідне слово*

Батько мені каже:
- З книжкою дружи.
Рідну мову, синку,
Завжди бережи.
Мову, ту, що люди
Рідною зовуть,
Ти ніде й ніколи,
Синку, не забудь.
Рідне слово – пісню
Завжди серцем чуй,
Як Вітчизну й матір,
Її люби й шануй.
В. Верба

4. *Наша мова*

Мова наша, мова –
Мова кольорова,
В ній гроза травнева
Й тиша вечорова,
Мова наша, мова -
Літ минулих повість,
Вічно юна мудрість,
Сива наша совість.
Ю. Рибчинський

5. *Єдина, як мати*

Солов'їну, барвінкову,
Колосисту – на віки –
Українську рідну мову
В дар мені дали батьки.
Берегти її, плекати
Буду всюди й повсякчас,-
Бо ж єдина – так, як мати, -
Мова в кожного із нас!
Оксана Забужко
Як же мову ту забути,

Котрою навчила
Ніжно, щиро говорити
Ненька наша мила.

Пісня «Наша мова» сл. В. Кленца, муз. М. Ведмедері

2 – га ведуча. Кожне слово нашої мови має свою історію, свій відтінок. Інколи слова звучать однаково, а мають зовсім інше значення. Іноді достатньо змінити один звук і змінюється значення слова.

1 – ша ведуча. Зараз ми пограємо у гру «Мовні загадки»

Синя, соковита, на дереві росте,
А С на З змінити – великий дощ впаде.

(Слива – злива)

Шкідлива комаха з Х,
Хліб печуть із мене з К.

(Муха – мука)

З М морський північний звір,
З К я з борошна смачний.

(Морж – корж)

Мчу дорогами я з Ш,
З Л я ягода смачна.

(Машина – малина)

З В на голові
А з К – на землі.

(Волосся – колосся).

2 – га ведуча. Багата українська мова на фразеологізми – справжню скарбницю українського народу. Вони допомагають зробити нашу мову яскравішою, дотепнішою та цікавішою. Спробуйте пояснити значення деяких фразеологізмів.

- *Майстер на всі справи - ... (людина, яка вміє все робити)*
- *За холодну воду не братися - ... (нічого не робити)*
- *Зарубати собі на носі - ... (добре запам'ятати)*
- *Гав ловити - .... (Бути неуважним)*
- *Ведмідь на вухо наступив - ... (відсутність музичного слуху)*
- *І комар носа не підточить - ... (нема до чого причепитися)*
- *Як сніг на голову - ... (щось несподіване).*

1 – ша ведуча. Нашу мову неможливо уявити без загадок, прислів'їв та скоромовок. Ви їх також багато знаєте. Тому пропонуємо позмагатися! Хто кого переговорить?

*Хитру сороку спіймати морока,
А на сорок сорок – сорок морок.*

*Ему птах, літатъ не вміє,
Він про небо тільки мріє.*

*Дівчинка Люба всім людям люба,
Тому що Любі всі люди любі.*

*Фіалок не можна рвати –
Федя їх буде охороняти.*

2 – га ведуча. Діти, ви знаєте вже багато українських пісень. Адже пісня – це душа народу.

Народна пісня – голос невсипущий,
Душі людської вічне відкриття.

Він ніколи, як і хліб насущний

Не вийде з мови суцього життя.

Пісня «Рідна мова» сл. і муз. О. Сенік

1 – ша ведуча. Слова, слова... Вони такі всі різні ...

Тривожні й тихі, радісні й сумні;

Є терпеливі, є жорстокі, грізні,

Лукаві й чесні, мудрі і смішні.

2 – га ведуча. Український народ дуже любить жарти, усмішки. До вашої уваги кілька з них!

Схожі

Зайшов ослик до садка

І зірвав листок із дубка.

А Іванко із городу:

- Нащо нищиш ти природу?

І мерщій побіг в садок,

Вирвав з коренем дубок,

Замахнувся на ослиська:

- Не підходь до саду й близько!

А осел з – за огорожі:

- Ми з тобою, хлопче, схожі!

Грицько Бойко

Хто кричав

Йшов з лікарні Гнат селом,

А дружки й спитали:

- Що, брате, боляче було,

Коли зуба рвали?

- Ні, - хлопчина їм сказав,-

Не дуже боліло ...

- А чого ж ти так горлав

В лікаря щосили?

- Так то ж лікар заволав,

Бо я став брикаться,

Йому щипці поламав

І ... вкусив за пальця!

Грицько Бойко

Футболісти

Грали на подвір'ї

Хлопчаки в футбол.

Петрик як ударив

І відразу – «гол!»

М'яч в чужу квартиру

Тільки зашумів:

Пауза у хлопців,

Петрик занімів:

Йде дідусь Кирило

І несе м'яча:

- Чий це, признавайтесь? –

Та гравці мовчать.

- А вікно розбилось? –

Зважився Андрій.

Дід мугикнув: - Ціле.

- Ціле? Значить мій!

С. Гриценко

Потрібний майстер

Підійшла до мами

Ліда – щебетуха:

- Вередує лялька!

Вже мене не слуха...

Скільки не просила,

Мов не чує Ната,

Навіть і не дума

Очі відкривати.

Мама доні: - Завтра

Понесем до діда,

Він відремонтує...

- Добре, - каже Ліда,-

Хай відремонтує

І мене, як схоче,

Бо розплющить вранці

Теж не можу очі.

С. Гриценко

1 – ша ведуча. Любов до Батьківщини починається з любові до маленької батьківщини – до місця, де ви народилися, до пам'яті про рідний поріг, стежки дитинства, до мудрої народної казки.

2 – га ведуча. Немає у світі людини, яка не любила б або не чула казок. Ви, діти, знаєте багато з них. Чи зможете відгадати деякі? Отже, розпочинаємо **вікторину «З якої це казки?»**

1. Я за три копи куплена,
Упівбока луплена.
Тупу – тупу ногами,
Сколю тебе рогами,
Ніжками затопчу,
Хвостиком замету,
Тут тобі й смерть... («Коза – Дереза»)
2. «Гуси, гуси, гусенята!
Візьміть мене на крилята
Та й понесіть до батенька.
А в батенька їсти й пити,
Ще й хороше походити («Івасик – Телесик»)
3. «Мій котику, мій братику!
Несе мене лиса
За кленові ліса,
За крутії гори,
За бистрії води ... («Котик і півник»)

4. Що за хатка на узліссі?
Вся ворушиться, дрижить.
Де не взявсь Кабан біжить.
Тут і Вовк йде і Ведмідь,
Кожен в хатці хоче жить.
Так же тісно їм усім –
Ось – ось – ось порветься дім. («Рукавичка»)

5. Далі казка ось така:
Знайшов Півник колосок,
Змолот борошна мішок,
Спик негайно у печі
Пиріжки та калачі,
Мишенят не пригощав,
Бо жоден з них не працював. («Колосок»)

1 – ша ведуча. На уроках читання нещодавно ми працювали над цією казкою. Яким у казці є півник?

2 – га ведуча. Якими були мишенята?

1 – ша ведуча. Спробуємо інсценізувати цю казку, але дещо її змінимо – мишенят змусимо працювати.

Інсценізація казки

Півник (зажурено)

Ой у мене горечко –
Болить дуже горлечко.
Хто ж тепер про вас подбає?
Хто все тут поприбирає?
Ще й пригляне за моїми
Мишенятами малими?

Півник іде до хати, входять мишенята.

1 – ша ведуча. Пішов Півник наш до хати –
Своє горло лікувати.

Круть Мабуть, Півник захворів,
Навіть в хаті не підмів,
Навіть їсти не зварив,
Колосок не змолотив.

Верть Доведеться тепер нам
Все прибрати тут і там,
Колосок обмолотити,
Хліб до печі посадити,
Лікарських рослин зібрати,
Півника полікувати.

Мишенята підмітають подвір'я, місять тісто, ідуть до лісу за лікарськими рослинами.

1 – ша ведуча. Мишенята зрозуміли,-
Хворий Півник – це не діло.
І робота закипіла,
Як до неї взятись сміло.
Й Півник трошки полежав,

Бо компрес на горло клав,
Чай калиновий попив,
Й біль від нього відступив.

Виходить Півник.

Півник Ку – ку – рі – ку! Ку – ку – рі!
Дивно, прибрано в дворі.
І у хаті – чистота,
Хліб із печі, вигляда,
Ще і борошна мішок
Хтось поставив у куток.

Вбігають мишенята, тримають лікарські рослини. Співають.

Мишенята. Було в тебе горечко,
Бо боліло горлечко.

Круть. Ми удвох тут працювали,
Підмітали, прибирали.
Щоб здоровим ти знов став,
Назбирали в лузі трав.

Верть. Будем ми про тебе дбати,
І у всьому помагати.
Ти – найкращий друг для нас,-
Зрозуміли ми це враз.

2 – га ведуча. Бач, щасливий є кінець,
Півник – бравий молодець.
Й мишенята – молодці,
Бо навчилися вони
Підмітати, прибирати,
Дружбу щирю цінувати.
Вони щасливо живуть:
Порівно вже ділять труд.

1 – ша ведуча. Ви бачите, як добре все вийшло! Недарма ж говорять: «Як робиш, то й матимеш».

Ми – українці – велика родина,
Мова і пісня у нас – солов'їна,
Квітне в садочках червона калина,
Рідна земля для нас всіх – Україна.

2 – га ведуча. Вивчайте, любіть свою мову,
Як світлу Вітчизну любіть.
Як степів красу калинову,
Як рідного неба блакить.

Пісня «Рідна мова» сл. В.Сосюри, муз. М. Катричка

Виховна година в 2-В класі «Оберігати природу – справа кожного з нас»

Александрук А.П., класовод

Мета: Узагальнити та розширити знання дітей про те, що обов'язком кожної людини є охорона природи. Закріплювати правила поведінки в природі. Закріпити знання про рослини та тварини лісу. Закріпити вміння відгадувати загадки, відповідати на запитання. Ознайомити дітей з Червоною книгою та її призначенням. Розвивати уяву, мислення, увагу. Прищеплювати бажання зберегти навколишній світ і як діти можуть допомогти природі. Виховувати повагу та любов до природи рідної землі.

Обладнання: презентація, екологічний потяг, оформлена дошка, ялинка, ілюстрації, виставка малюнків, виробів з дисків та ПЕТ - пляшок, шпаківні, фонограми пісень .

Форма проведення: уявна подорож.

Хід заходу

Вчитель: Добрий день вам, добрі люди!
Хай вам щастя й доля буде
Не на день і не на рік,
А на довгий – довгий вік!

В класі усі чекаємо,
Виховну годину починаємо.

Все, що отут відбудеться,
Кожного з вас стосується.

Вчитель. У мене в руках «чарівна скринька», а в ній — найцінніший скарб планети Земля. Хто з вас хоче побачити його, може зазирнути всередину, але іншим не розповідайте, трохи помовчте, аж поки всі не зазирнуть до скриньки.

- То кого ж і що ви побачили в скриньці?

- Так, ви побачили в ній себе серед природи.

Запам'ятаймо, що найдорожчий скарб — це природа, і ми — її частина! А скарб треба берегти сьогодні, завтра і завжди!

Учениця: Є у системі сонячній Планета,
що зветься Земля.

І я вам скажу, що кращої

За неї ніде нема!

Бачиш — у полі квіти,

Чуєш — співають пташки,

Річки і озера синії,

Гори, ліси, поля.

Серед усіх найкраща

Планета твоя — Земля.

Учень: Країн так багато, планета єдина.

Її зберегти має кожна людина.

Щоб сонця і неба дим не заслав,

щоб від нечистот океан не стогнав.

Щоб серце раділо від цвіту й краси,

щоб зір милували поля і ліси,

травиця зелена, річок глибина...

Країн так багато — планета ж одна!

Вчитель. Ми поговоримо сьогодні про наш спільний дім - Землю, Україну, її екологію, проблеми, пов'язані із діяльністю людини, які турбують не лише наш народ, але й все людство.

Все, що нас оточує і не зроблене руками людей,- це природа. Спілкування з природою дає найбільшу насолоду та радість, викликає найпалкішу любов до рідного краю, до життя.

- На які дві групи ми поділяємо природу? (Жива і нежива)

- Що відносимо до неживої природи? До живої природи?

Вчитель. Природа є джерелом натхнення для художників, письменників, композиторів. Шепіт води, зелених дібров, спів пташок, запах квітів - усе це природа рідного краю. Недарма природу називають ненькою. Всі ми - діти природи, та не всі однаково добре ставимося до неї. Природа потребує постійної уваги, турботи. Ми повинні берегти природу, охороняти її багатства

Тема сьогоднішньої виховної години «Оберігати природу справа кожного з нас».

Природа є такою, якою її робить людина. А отже, дивлячись на природу ми бачимо результати своєї діяльності, своїх вчинків. І не завжди те, що ми бачимо навколо радує наше око. Тож поговоримо сьогодні про охорону природи і про те, що конкретно ми з вами можемо зробити в цій справі.

Дівчинка - природа:

Усе моє, все зветься Україна
Буває часом, сліпну від краси
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, -
Оці степи, це небо, ці ліси,
Усе так гарно, чисто, незрадливо,
Усе як є – дорога, явори,
Усе моє, все зветься Україна,
Така краса висока і нетлінна,
Що хоч спинись і з Богом говори.

Учениця: Свята природа! В ній таке довкілля
Та незбагненна радість і краса.
То ж придивися до свого довкілля,
Побачиш, як виблискує роса.

Учениця: Нам без природи не прожити -
Це сонце й небо голубе.
Вода, земля, повітря, квіти –
Все, що оточує тебе.

Учениця: Дерев, луг, ріка глибока,
Мале джерельце і струмок.
Низовина й гора висока –
Це все довкілля, мій дружок!

Учениця: Сади й хати, міста і села,
Звір, пташка і жучки малі.
Всі звуки й пісенька весела
І люди, що на цій Землі.
Це все довкілля, це природа.
Частинка й ми її малі.
Потрібне нам життя й свобода,

Щоб вік прожити на землі.

Вчитель: Діти! Сьогодні до нас у клас прийшла телеграма. Давайте її прочитаємо.

ТЕЛЕГРАМА

Людино! Звертаємося до тебе з невідкладною вимогою: порятуй нас!

Не занедбуй життя наше, поверни своє обличчя до матінки – природи!

Вчися жити в злагоді з навколишнім світом і лише тоді відчуєш ти, що на цій Планеті ми всі справді брати і сестри і один одному потрібні!

(Всі хто літає, стрибає, плазує, хто живе у траві, на деревах у воді)

- Діти, від кого надійшла нам ця телеграма?

- Як на вашу думку, куди ми відправимось зараз в подорож?. (Так до лісу)

Сьогодні ми з вами помандруємо екологічним експресом. Нас чекає довга і цікава подорож. Готові? Отже, вирушаймо в дорогу!

Звучить мелодія "Голубий вагон". З'являється Лісовик.

Вчитель: Дивіться, хто нас тут зустрічає біля лісу. Доброго дня вам, а ми до вас в гості прийшли.

Лісовик: В гості? А хто вас кликав? Я ще від минулих гостей не оговтався: насмітили, все понищили, звіряток моїх образили, ні! Закрита сюди дорога!

Вчитель: Але наші дітки не такі. Вони вміють себе поводити в лісі, і тварин та рослин дуже люблять.

Лісовик: Ну гаразд, бачу ви такі гарненькі та привітні, мабуть ви не можете бути поганими. Але все ж я б хотів дізнатись, чи маєте ви право подорожувати у моєму лісі. Для цього ви повинні розказати правила поведінки у природі.

Вчитель. Готуючись до цієї подорожі діти вивчили правила поведінки в природі і розкажуть, як себе будуть вести під час подорожі

Правило 1

Не рвіть квіток, не убивайте,

Життя одне – не віднімайте.

Воно дано їм, як і нам,

Радіти сонцю і вітрам.

Правило 2

Не лови тваринку дику,

Її в клітці не тримай.

Щоб не трапилося лихо –

Віднеси її у гай.

Правило 3

Не руйнуй гніздечка пташки,

Не чіпай навіть комашки,

І мурашці не зашкодь,

Тихо лісом ти прохось.

Правило 4

Якщо зібрались на пікнік,

Сміття з собою заберіть.

Природа рідна – наша втіха,

Тож хай вона не знає лиха!

Правило 5

Не лови птахів, не тримай їх в неволі.
Не стріляй птахів , дитино, не стріляй,
Прилетить їм хочеться в цей зелений гай.
Їм радіти хочеться і пісень співать,
Хай не буде думки в тебе їх вбивать!

Правило 6

Пам'ятай : природа – наш дім,
Тож будь добрим господарем в нім.
Не руйнуй ти того, що довкола,
А примножуй на радість природі.

Лісовик. Бачу я, що ви справді добре підготувалися до подорожі, тому можете йти далі, ніхто вас не зупинить.

Ліс – це частка життя самої планети Земля, він споконвічно дарує людям все необхідне. Дерево виколосало людство на своїх вітах і було для первісної людини пристанищем, і дахом над головою, ліжком і захисником. Згодом дерево принесло приборканий вогонь, а з ним і почалось розселення людей по світу.

Ліси зелені легені нашої планети, що наповнюють атмосферу киснем. Чотири дорослих дерева за добу віддають в атмосферу стільки кисню, що його вистачає для дихання однієї людини. Підраховано, що гектар лісу виділяє 3-4 тонни кисню і поглинає 4-5 тонн вуглекислого газу, здатний відфільтрувати 50-70 тонн пилу.

Ліси дають чудову, ні з чим не зрівняну деревину для будівництва, сировину для виготовлення паперу, виготовлення меблів

Ліси у нас час стали місцем відпочинку для широкого загалу населення як городян, так і сільських місцевостей.

Ліси сприяють нашому оздоровленню. Вони заспокоюють нервову систему, позбавляють людину від стресів, лікують сердечні недуги і заспокоюють душу. До того ж лісові плоди і ягоди – багатюще джерело вітамінів, вуглеводів, білків, жирних олій, органічних кислот, різних ароматичних сполук, амінокислот, мікроелементів. Ліс без перебільшення, природна аптека.

Ліс – домівка для тварин.

Лісовик: Запрошую в гості до нашого лісу. **Перша ваша зупинка "Лісова"** Давайте пограємо у гру «Як розмовляє ліс».

Вітерець у лісі – Ш-ш-ш...

Повзе вуж у траві - С-с-с...

Прилетів жук – Ж-ж-ж...

Заспівав комарик – З-з-з...

Пролетів птах – Шух-шух...

Запахкав їжачок – Пих-пих...

Дзюркоче вода в струмочку – Дз-дз...

Забриніла бджілка – Дж-Дж.

Вчитель: Здавна люди вірили в богів – покровителів усього живого на Землі. Такою покровителькою рослин була богиня Флора, а покровителькою тварин була – богиня Фауна.

Тому рослинний світ називають флорою, а тваринний – фауною.

Учениця: Були у матері-природи
Дві донечки такої вроди:
Хто їх побачить хоч на мить, -

Не міг забути й розлюбити.
Голубооку звали Флора
У неї очі, наче зорі;
Завжди замріяна, тендітна,
Ласкава, ніжна та привітна.

Учениця: А Фауна – швидка як вітер,
Могла за птахами летіти,
І за оленями стрибати
Та з білочками пустувати,
Обидві світ живий любили,
Відтак його боготворили,
Тож вирішила мудра мати
В придане їм дарунки дати.
Мрійливій Флорі – світ рослинний,
А жвавій Фауні – тваринний,
Щоб берегли і доглядали.

Вчитель: Діти, щоб подорожувати далі нам потрібно виконати завдання богинь.

В них багато є роботи
Хоч стоять вони весь час.

Від дощу чи від спекоти
Захистять, врятують нас.

Не лягають спати ніколи,
На ногах вони одвік.

Не бояться плину рік,
Ні завій, ні вітру реву.

Хто ж вони такі?... (дерева)

1. Хто з вас, діти, нас не знає?

Ми у лісі проживаємо,
Дзвоном сонце зустрічаємо,

Маємо гарні сині очки,

Називаємось... (дзвіночки)

Росте вона в лісочку, має вона червону сорочку, хто йде той поклониться. (суніця)

1. Чому синіцю так називають? (синіця співає синь-синь)

2. Якого птаха називають лісовим лікарем? (дятел)

3. Який птах виводить своїх пташенят узимку? (шишкар)

А тепер гра «впізнай казку».

- Котик, півник, лисичка. (котик і півник)

- Бичок, ведмідь, вовк, лисиця, зайчик. (солом'яний бичок)

- Коза, зайчик, ведмідь, вовк, лисичка, рак. (коза дереза)

- Мишка, жаба, зайчик, лисичка, вовк, кабан, ведмідь, собачка. (рукавичка)

Молодці, із цим завданням ви справились.

(Інсценізація вірша А. Терилюн «Ялинка»)

У лісі на галяві

Ялиночка стояла

Всіх вабила до себе,

Всім око милувала.

Прийшли у ліс хлоп`ята,
Ялиночку хвалили,
Коли прощались з нею,
По гілці відломили.
А потім милувались
Ялинкою дівчатка
І теж по добрій гілці
Взяли собі на згадку.
Прибіг сіренький зайчик,
Від жалю ледь не плаче:
- Була така красуня,
Тепер лише деркачик.

Гра «Я починаю — ти продовжуєш»

У лісі — не смітити...

Гілок — не ламати...

Дерева — садити...

Кущі — садити...

Вогнища — не залишати...

Вчитель: Ми з вами прибули на наступну зупинку «**Чиста галявина**».

Учень: Сонце в мандрівку нас закликає

І про дорогу оповіщає,

Йдїть, мої любї, під ноги дивїться.

Травам і квітам ніжно вклонїться.

Несїть їм же ласку у кожній долоньці

Разом з промінням веселого сонця.

Хай же мандрївка казкою стане.

Про неї розкажете татові й мамі.

Учениця: Вже сходить сонце – диво золотаве.

Поглянь, промінчик листя доторкнувся.

Дїброву сонце нїжить так ласкаво.

Поглянь, старенький пень і той всміхнувся. Краса!

Учениця: Краса? Пильнїше придивися.

Де тут вона? Сміття навколо й бруд.

У сміттезбірник гай перетворився.

Розсадник всіх мікробів бачу тут.

Пляшки, бляшанки. Квітки не знайти.

О, люди, хто нам розуму позичить?

Вчитель. Дуже часто гуляючи в лісі ми з гїркотою зустрічаємо сміття. Зустрічаємо, засмучуємося і залишаємо лежати на тому ж місці, часто через те, що спадає на думку: «Нїчого, дощиком, мовляв, розміє, згниє, загалом кудись подїнеться». Але це зовсім не так.

У природі папір розкладається протягом 2- 15 років.

Залишені на природі харчові відходи розкладаються від 10 днів до 1 місяця.

У природі батарейки розкладаються до 100 років.

Залишені на природі поліетиленові пакети розкладаються 200 років.

У природі пластикові пляшки розкладаються від 100 до 500 років

Вчитель. – Діти, то що треба зробити, щоб галявина залишалася чистою? (Перебуваючи в лісі, ми не будемо смітити, тому що тепер знаємо скільки часу потрібно, щоб сміття зникло само по собі.)

- Багатьом речам, які вже стали нам не потрібні, можна дати друге життя. Наприклад із використаних дисків можна зробити прикраси або іграшки; із пластикової пляшки зробити годинничку для птахів або горщик для квітів...

- Таким чином ми можемо сприяти тому, щоб наше довкілля ставало чистішим.

Виставка доробок із відходів «Відходи перетворимо на красиві речі». Презентація виставки.

Пісня "Веселка"

Лісова школа.

- На цій зупинці вас чекає завдання. Щоб продовжити нашу подорож ви повинні виконати ці завдання.

Відгадавши загадки, ми нагадаємо нашим гостям кого та що можна побачити в лісі.

Що воно за дивина –

Світла денного боїться,

Дзьоб гачком, великі очі,

І не спиться їй щоночі

Ху-гу-гу! - кричить вона.

Відгадали? Це... (*Сова*)

2. Службу в лісі я несу,

Лікарем я там служу.

Дзьоб міцний і гострий маю,

Шкідників ним здобуваю. (*Дятел*)

3. Чорно-білу сукню маю,

всі новини в лісі знаю

Блискуче краду ненароком,

а звать усі мене (*сорока*)

9. Я вночі дзижчу на вухо,

Та не джміль я і не муха.

Непомітно вас я – кусь!

Й крові вашої нап'юсь. (*Комар*)

13. Заповзята трудівниця,

Вона праці не боїться.

Дуже сильна ця комаха

Називається (*Мураха*)

14. Може скрізь вона літати,

Бо нема своєї хати.

Яйця іншим підкидає,

Скільки кому жити – знає! (*Зозуля*)

15. Засвітились серед ночі

В темній хащі жовті очі.

Наче лісу грізний дух –

Гострі ікла, сірий смух.

Полювати йде хижак.

На весь ліс наводить жах. (*Вовк*)

Вчитель. А ось і всі тварини, які прислали нам телеграму . Що ви хочете нам сказати.

Заєць: У планети є легені –

Це дерева всі зелені.

Вони кисень нам дарують.

І кохають і хвилюють.

180 літрів кисню! Що хочеш те й роби!

Одне тільки дерево дарує щодоби.

Білка. Одягають і годують.

Наші кривди-болі чують.

Зберігають і вологу

Захищають і ґрунти.

Лисиця: Посадіть кожен деревце.

І буде ліс шуміти.

Давайте зробимо ми це

Чудово ж буде , діти!

І зацвіте земля в вінку.

Як будуть всюди квіти.

Джерельця всі розчистим ми

Від краю і до краю.

Давайте будемо людьми.

Нас так Земля благає.

Дятел: Цвінуть дерева з краю в край.

Бує лист зелений.

Дерева, друже, не ламай -

Вони наші легені.

Сорока: Не рви, не знищ, не зруйнуй -

Це заповідь для тебе.

Красу планети не зіпсуй -

Вона одна під небом.

*Ведмідь:*Змайструй шпаківню, посади

Калину біля хати,

В природу із добром іди,

Вона ж тобі як мати.

: Й віддячить за добро тобі

Земля теплом родинним.

Люби і бережи її,

Будь гідним її сином.

- Молодці, добре справилися з завданням. Отже в лісі можемо зустріти різних звірів, птахів, комах, плазунів. І всі вони потрібні для природи і для нас з вами.

Екологічна казка

Вчитель. Діти, уважно послухайте казку і скажіть чи потрібно в природі стільки тварин?

В одному селі жив хлопчик, звали його Олексійко. Йому минуло 8 років. Він ходив до школи, а у вихідні гуляв з татом у лісі, або біля річки недалеко від села. Часто грався у лузі за будинком. Там росла трава, було багато квітів. А скільки незвичайних мешканців жило в них! Хлопчику дуже кортіло дізнатися, про що вони дзижчать і пищать, розповідають один одному. А ще він хотів знати, навіщо в природі так багато тварин, яка з них найпотрібніша.

Одного разу Олексійко заплющив очі і побачив фею. Вона підійшла до нього і, простягнувши паличку, сказала:

- Бери, вона чарівна. Якщо ти забажаєш чого-небудь, махни тричі і все здійсниться.

Сказавши це, фея зникла. Олексійко дуже зрадів, адже тепер він може дізнатися, хто з тварин найпотрібніший.

- Піду я до річки,- подумав хлопчик. Першою, кого він побачив, була зелена жаба.

- Ось вона нікому не потрібна, - сказав хлопчик і махнув палицею. Жаби зникли, але відразу з'явилися хмари комарів. Тільки хлопчик хотів сховатися від них, як з усіх боків почали злітатися чаплі. Вони були голодні і шукали жаб.

Виявляється, без жаб мешканці річки ніяк не можуть обійтися,- сказав Олексійко і повернув їх у водяний «будинок».

Так,- подумав Олексійко,- виявляється, все не так просто. А ось без комарів точно нічого не трапиться, адже вони тільки докучають і кусаються. Він махнув паличкою, і комарів наче й не було. Але що це ? Усі жаби закричали, запищали бабки й ластівки. Хлопчик згадав, що без комарів вони загинуть – це їхній корм.

Виходить, навіть комарі комусь потрібні!- здивовано сказав хлопчик. Хотів Олексійко піти в ліс, але передумав. Адже там все так само! Тепер він зрозумів, що в природі все важливе. Не стане когось одного, то погано стане всім: тваринам, рослинам, людям.

Висновок : отже тварини живляться рослинами або іншими тваринами, тобто пов'язані між собою, з'єднані у ланцюги живлення. Якщо розірветься ланцюжок, то зникне інший вид тварин чи рослин.

Учень: Потрібні усі — і злі, і привітні,

Страшнючі потвори і ті необхідні.

На світі потрібен усяк, хто в нім є,

Чи мед, чи отруту, чи ще що дає.

Важко живеться кішці без мишки,

І мишці без кішки не легше ні трішки.

Варті всі життя на землі —

І мусять це знати великі й малі.

Учень: На світі ніхто і ніколи не зайвий

Ні вовк, ні лисиця, ні боягуз-зайчик

Корисні комахи, потрібні і птахи

І риби, і краби, і ставкові жаби.

Як нам без лелеки, що летів здалека

Як лікар для серця дзвінкий соловейко

Потрібні ж і лосі, вони ж тут не гості

Тушканчик вухатий і дятел пихатий

І лебеді білі, й жуки, й рукокрилі

Вони ж то тутешні, брати наші менші.

А зараз ми проведемо гру на уважність.

1. Якщо ви не смітите на вулицях, – *сплесніть у долоні.*

2. Якщо ви не спалюєте листя надворі, дим якого забруднює повітря шкідливими речовинами, – *почухайте носа.*

3. Якщо ви не розбиваєте скляні пляшки, не кидаєте їх на землю в траву, в річку, – *погладьте себе по голові.*

5. Якщо у вас болить душа, коли бачите понівечене дерево, зрубану

ялинку, забруднену річку, — *покладіть руку на серце.*

Пісня "Дощик" (співають дівчатка)

Джерело

- Ось ми прибули до наступної зупинки.

Вчитель: Більшу частину поверхні нашої планети займає вода - це моря, океани, ріки, озера й підземні води. Запаси води на Землі величезні, але в основному це гірко-солоня морська вода, непридатна для пиття та технологічного використання. Прісна вода на планеті становить лише 2% від її загальної кількості, причому 85% її зосереджено в льодовиках Гренландії й Антарктиди, айсбергах і гірських льодовиках. Лише близько 1% прісної води - це річки, прісноводні озера й деяка частина підземних вод.

З давніх-давен на землі жили люди сильні, добрі та красиві. Звідки ж брали вони красу та силу? Виявляється пили воду вони студену з джерел: чисту та солодку. Бо в джерельній воді краса, доброта і сила рідної землі. В народі кажуть: «Пий водицю з криниці, буде тобі здоровиться».

Вчитель: Сила води велика. Без неї не можна жити людям, тваринам, рослинам. Отже, вода – це диво, це життя, здоров'я, життєдайна сила. Вона «жива», але і «мертвою» буває не тільки в казках.

Вчитель: Є у нас красиві озера і ставки, на берегах яких стоять щити з написами «Купатися заборонено!». Чому? Тому, що і ця вода «не жива» - шкідлива для здоров'я . Вона містить мінеральні добрива, отруту заводів, фабрик та підприємств, мікроби, небезпечні хвороби та й просто сміття.

Вчитель: Забруднення води відбувається у результаті діяльності людей. Основними забруднювачами води є хімічні, нафтопереробні заводи, великі тваринницькі комплекси, гірничорудна промисловість. Останнім часом особливе місце серед забруднювачів води посідають синтетичні миючі засоби.

Ось послухайте ,що побачили хлопчики,які прийшли до річки купатись.

Сценка «Біля річки».

Хлопчик: Щоб від спеки де сховатись
Ми до річки йшли купатись.

Дівчинка: Що це з річкою? Вона
Непривітна і сумна.

Заходить , понуривши голову, дівчинка «річка» у синій сукні.

Хлопчик: Ти ж була колись глибока
Швидкоплавна, світлоока.

Дівчинка: Чом же стала каламутна?
Чом плюскочуть хвилі сумтно?

Річка: Як мені не сумувати
Всі отрутохімікати
Постікали в мою воду,
Зіпсували чисту вроду,
Вже течу між болотами,
Заросла очеретами.
Зникла риба. Навіть раки
Поховались, небораки.

Хлопчик: Ой ти, річко синьоока,
Ти ж була колись глибока.

Дівчинка: І сумуєм ми з тобою

Під плакучою вербою.

Річка: Чуєте, хтось плаче?

Усі розступаються.

На сцені стоїть дівчинка – «рибка» у сірій сукні

Хлопчик: Хто ти?

Рибка: Я – рибка

Дівчинка: А чого ти плачеш, Рибко?

Рибка: Ой, біда! Люди, що це за вода?

Може, вам і добре пити –

Хімікати в ній усі,

А мені в ній тяжко жити –

І на дні, і на воді.

Хлопчик: А вода ж була колись!

Рибка: Люди, звідки ви взялись?

Люди, трохи совість майте.

Бідну річечку спасайте!

(Хлопчики виводять Рибку)

Вчитель: Як ми можемо зарадити цій біді?

Виступи дітей

- Не засмічувати річку, не кидати сміття, різні відходи.

Вчитель. Природа дала людині диво – живу воду. Без неї не виростуть рослини, не виживуть тварини, не зможе існувати людина тож треба берегти це диво для себе, для майбутніх поколінь. Діти, як нам зберегти воду від забруднення, як зекономити її для того, щоб продовжувалося життя.

Пісня «Хмарка»

Учень: Є багато квіток запашних,

Кожна квітка красу свою має.

Та гарніший завжди поміж них

Ті, що квітнуть у Рідному Краю.

Учениця: Є багато пташок голосних,

Любі – милі нам співи пташині.

Та завжди наймилішими з них

Будуть ті, що у Рідній Країні.

Учень: Степи й річки, ліси, птахи і квіти —

З надією все дивиться на нас.

Пообіцяємо все захистити.

Заходить в гості до її господи,

І марно не топтатъ її добра.

Усіх людей я закликаю:

Нащадкам збережіть природу,

її степи, ліси, джерельну воду,

Дерева не рубайте, не вбивайте звіра,

І у природі буде хай довіра,

Що не заподієте ви зла їй,

Своїй колиці, матері своїй.

Пісня « Я люблю у лузі квіти»

Вчитель: Діти ми прибули на наступну станцію **Червона книга**.

Вчитель: Понад 20 років Міжнародна спілка охорони природи працювала над створенням Червоної книги. Ідея її створення належить відомому англійському зоологу професору Пітеру Скотту. Ця книга – зібрання фактів про унікальних представників флори і фауни нашої планети, над якими нависла загроза зникнення. Міжнародна Червона книга складається з кількох солідних томів. До неї внесено близько 300 видів і підвидів ссавців, майже 300 видів птахів, більше 100 видів плазунів, 40 – земноводних, понад 250 видів судинних рослин. У ній також є «чорний список» тварин і рослин, що зникли з планети, починаючи з 1600 року. Нині на земній кулі близько 20-25 тис. видів рослин знаходяться на межі зникнення.

У ст. 66 Конституції України записано: «Кожен зобов'язаний не заподіяти шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані ним збитки»

Підсумкова

Отож , ми прибули на кінцеву зупинку нашої подорожі. Діти, то чому ж нам потрібно берегти природу? (Відповіді дітей)

Учень: Дерево, трава, і квітка, й птахи
Не завжди зуміють захиститись.
Коли будуть знищені вони —
На планеті ми залишимося самі.

Учень: І пташка, і метелик, і людина
Сплелися у вінок.
Ім'я йому — Життя.
Одна у них
Земля, одна родина,
І вічність в них одна, і небуття.

Учень: Всі, хто маленький, хоче рости!
повітря й водичку нам треба,
Просить з нас кожен — і я, і ти.
Хочемо ми, щоб сонце світило
Хочемо ми, щоб поле родило
І щоб навколо квіти росли.
Хочемо, хочемо, хочемо ми!

Вчитель: Людино! Ти — не цар природи
ти — тільки часточка її.
Добром чи болем обернуться
тобі ж завжди діла твої!
Люди добрі! Живіть, творіть.
Всім я зичу і щастя, й долі.
Поспішайте добро робить —
зла у світі і так доволі!

Виховна година в 7-А класі
«Самобутність українських традицій здорового способу життя»

Кулеша П.І., класний керівник

Мета:

Сприяти правильному розумінню здорового способу життя (фізичного, духовного, психологічного), його складових в контексті українських традицій та української історії;
Розвивати вміння працювати колективно та самостійно, логічно мислити та аналізувати;
Виховувати необхідність ведення здорового способу життя відповідно до українських традицій та відчувати себе «здоровими патріотами».

Обладнання: презентація (додаток А), роздатковий матеріал, прислів'я, вислови.

Структура заходу

“Здоров’я дитини – це найбільший капітал нації”(слайд 2).

I. Організаційний етап. Емоційне налаштування

Здоровенькі були, любі друзі!

Доброго Вам здоров’я.

Правда чудові ці фрази?

Вони нас зближують з вами одразу.

Сьогодні, гадаю, якраз буде вчасно,

Щоб був у нас справді чудовий настрій.

II. Оголошення теми заходу (слайд 1) та формулювання основних очікувань

Мозковий штурм «Що таке здоров’я?». Асоціації до слова здоров’я.

Актуальність - 16 жовтня – День здорового харчування.

III. Основна частина

1. Слово вчителя. З давніх-давен український народ найголовнішою цінністю у житті вважав здоров’я. Навіть вітаючись і прощаючись, люди бажали один одному здоров’я:

- Здоровенькі були!
- Дай, Боже, здоров’я!
- Доброго здоров’я!
- Бувайте здорові!
- Ходіть здорові! тощо.

Ще з часів Київської Русі наші пращури цінували здоров’я, загартованість, спритність. Свою силу, винахідливість, кмітливість вони проявляли в іграх, забавах, які часто проводили у традиційні свята українців.

Сьогодні ми поговоримо про народні традиції здорового способу життя.

Здоров’я – це не просто відсутність хвороби. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров’я це – стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя людини.

Досягти такого стану значною мірою допомагає здоровий спосіб життя.

Здоровий спосіб життя – це система поведінки людини, що включає:

- раціональне харчування;
- культуру руху;
- гігієну;
- творчу активність;
- періодичну зміну оточення;
- повноцінне сімейне життя;
- високоморальне ставлення до людей, суспільства, природи (слайд 3).

Спосіб життя значної частини населення не відповідає названим ознакам. Тільки третина тих, хто працює, дбає про свою фізичну культуру. Близько 30% населення мають надлишкову вагу. Шкодить здоров'ю невміння людини відпочивати. Фізичної, моральної, психічної, економічної шкоди людині і суспільству завдають пияцтво, наркоманія, паління. Давайте разом з Вами звернемося до традицій і звичаїв українського народу, які пропагують усі компоненти здорового способу життя, що засвідчує високу культуру, волю, силу духу наших предків.

2. Виступи учнів з повідомленнями.

1). Важливим компонентом здорового способу життя є раціональне харчування.

Основними принципами такого харчування завжди були:

помірність, збалансованість, різноманітність, висока біологічна повноцінність, дотримання певного режиму (слайд 4).

Міцним здоров'ям вирізнялися запорозькі козаки.

На стіл звичайно ставили соломаху (густо заварене на воді житнє борошно);

Тетерю (не дуже густо заварене на квасі житнє борошно чи пшоно);

Щербу (рідко заварене на риб'ячій ющі борошно).

Ласували козаки й м'ясом, зокрема дичиною, свининою та рибою. Не відмовлялися від вареників, сирників, гречаних галушок із часником.

Мамалигу – тісто з проса чи кукурудзи – їли з бринзою чи пастремою (висушеною на сонці бараниною).

Специфічною козацькою стравою були загреби – коржі, що їх клали в напалену піч і загрибали попелом та гарячим вугіллям.

Незважаючи на простоту, харчування козаків за різноманітністю, збалансованістю, повноцінністю, помірністю може бути зразком і сьогодні.

Традиційною стравою нашого народу є український борщ. Навесні варили зелений борщ зі щавлем, кропивою, лободою, кропом, петрушкою, його заправляли яйцем і сметаною. Та найдавнішими за походженням і найбільш поширеними були висококалорійні каші: пшоняна, гречана, кукурудзяна, гарбузяна, з борошна – затірка, галушки, локшина, вареники з сиром, вишнями тощо. Популярними були приправи з цибулі, часнику, червоного перцю, тертого хрону, на зиму сушили фрукти, квасили капусту, огірки, помідори.

Здавна в Україні існували харчові заборони: переїдання, споживання конини, кров'янок. Від часів хрещення Київської Русі поширення набули пости.

Недоліки сучасного харчування в Україні.

В остання 40-50 років в Україні забуто багато традиційних страв. У харчуванні більшості населення страви вибираються не за їхньою користю для здоров'я, а за смаком. Тому надто багато споживається м'ясних продуктів, жирів тваринного походження, але замало рослинної їжі, особливо гарбузів, кавунів, огірків, буряків, квасолі та ін. Ми багато споживаємо білого хліба і штучних продуктів невідомої якості та складу. Таке харчування сприяє ожирінню та ослабленню організму.

Натуральні продукти:

- тваринного походження (молоко та молочні продукти, яйця, сало, м'ясо, риба)

- рослинного походження (зернові - просо, гречка, кукурудза, ячмінь, овес,

другий хліб – картопля, бобові – квасоля, горох, овочі – гарбузи, огірки, кавун, дині, цибуля, часник, перець, фрукти - яблука, груші, коренеплоди - столовий та цукровий буряк, редька, редиска, морква, хрін, ягоди - вишні, сливи, терен, шипшина, зелень - укріп, петрушка).

Харчування залежало від способу життя, віку, режиму праці - селяни харчувалися 3-4 рази на день (сніданок, обід, полудень, вечеря).

Страви українців: червовий та щавлевий борщ, калорійні каші - пшоняна, гречана, ячмінна, кукурудзяна мамалига, гарбузова, вареники з сиром, картоплею, м'ясом, вишнями.

3. «Гумористична хвилинка» (інсценування гуморески) (слайд 5).

Довго гуляла на святі я містом, І захотілося смачно поїсти.

От і кафе, кличу офіціантку:

- Борщ український, будь ласка, подайте, Склянку узвару, вареники з м'ясом..

- Пані, ну що ви?! Кафе в нас сучасне: Ось вам стейк, гамбургер, чизбургер, піца...

- Що вона каже і як воно їсться?!

- «Фанта», «Мерінда», є «Спрайт», «Кока-кола», ось і «Бонаква», а ще «Пепсі кола».

Є ще солодощі — тільки для вас: «Орбіт», «Пікнік», свіжі «Снікерс» і «Марс»...

- Це вона лається?

- Прошу, сідайте!

- Ой, щось погано, водички подайте! (слайд 6)

2.) Важливим компонентом здорового способу життя є культура руху.

Дбаючи про фізичний розвиток і здоровий спосіб життя дитини, наші предки всіляко заохочували її до рухів. Чим більше дитина рухається, тим краще росте і розвивається. «Як дитина бігає та грається, то їй здоров'я усміхається». Ігри виховують спритність, витривалість, рішучість, ініціативу, товариську взаємовиручку, привчають долати психічні навантаження, створюють бадьорий настрій.

Фізичні навантаження, рухливий спосіб життя, м'язова активність були постійними супутниками й наших предків. Навіть під час відпочинку, в свята вони уникали пасивності. Ігрища, розваги супроводжувалися різноманітними фізичними вправами (перестрибування через вогонь на купальські свята, весняні гаївки, хороводи та інше).

А українські танці – це своєрідні високо інтенсивні тренувальні та фізичні вправи. Скажімо, козацький гопак містить у собі елементи рукопашного бою і боротьби.

Вчитель: У які рухливі ігри граєте ви? (слайд 7)

3.) Особиста гігієна невіддільна від здорового способу життя (слайд 8). Мудрість народу ще з прадавніх часів увела компоненти гігієни та профілактики захворювань у традиції, звичаї, обряди, ритуали.

У сім'ї дорослі здавна прищеплювали дітям елементарні гігієнічні навички: тримати в чистоті тіло, одяг, взуття, постіль, житло. Немовля купали вже на другий чи третій день від народження. В Україні поширений звичай класти в купіль різні ароматичні квіти й трави, висловлювати дитині при цьому добрі побажання.

Так, у купіль хлопчика клали любисток (щоб любили), гілочку дуба (щоб був міцний), а також барвінок, ялівець, або тую (щоб довго жив), чорнобривці (щоб бук чорнобровий), а в купіль дівчинці – ромашку (щоб білолицьою була), калину (щоб красною була), гілочку вишні (щоб гарною була), любисток (щоб люб'язна була), яблуко (щоб була червонощокою). Відповідали нормам гігієни такі загальновідомі звичаї українського народу, як необхідність закривати на ніч посуд із їжею чи відро з водою («щоб туди не потрапив чорт»), заборона їсти кільком однією ложкою чи витиратись одним рушником («щоб не посваритися»).

«Щоб не зустріти відьми», не можна було невмитим виходити з хати. Щоб «Богородиця не поколола собі ноги», або «щоб ангели не заплуталися», на ніч обов'язково треба було підмести хату. І хоч пояснення таких звичаїв досить наївне, але їхня доцільність очевидна!

Низка мудро підмічених профілактичних заходів окреслювалася в народі формулою «гріх». Гріхом вважали їсти яблука до Спаса (19 серпня за н. ст.), бо лише наприкінці серпня вони належно дозрівали. Тим часом споживання незрілих плодів могло викликати шлунково-кишкові захворювання. Не годилося купатися в річці до Івана (7 липня), що теж виправдане, оскільки раніше вода ще недостатньо прогрівається.

Такі й подібні заборони, наголошуємо, хоч і засвідчували примітивність уявлень народу про явища дійсності, однак були раціональними в своїй основі.

4.) Спостереження показали, що на діяльність нервової системи людини негативно впливає тривале перебування в одному й тому ж місці (слайд 9). Ця проблема в основному стосується міських жителів і пов'язана не тільки з екологічними, виробничими особливостями міста, а й з організацією дозвілля. Жителі міст (а тут живе більш як 60 % населення країни) здебільшого перебувають у приміщенні (дім, школа, виробничий цех тощо), а пасивний відпочинок, скажімо, біля телевізора, зловживання палінням, алкоголем тощо не сприяють відновленню сил організму, викликають пасивну втому. Отже, для городян просто необхідна зміна найближчого оточення. Туризм, екскурсії, подорожі мають велике оздоровлювальне значення.

У способі життя українців — постійна праця: хліборобство, скотарство, рибальство, мисливство, городництво, садівництво, бджолярство. Вона позитивно впливала на здоров'я нашого народу. Звичайно, за умови, коли була вільною, раціональною. Закінчивши роботу, співали пісень, танцювали, влаштовували забави.

Серед причин, які різко скорочують життя людини, особливо виділяємо негативні емоції. Ускладнення міжособистісних відносин унаслідок ускладнення способу життя, інтенсифікація праці часто дають ґрунт для виникнення стресових ситуацій.

Доброта, щирість, добрий гумор були здавна властиві нашому народові. Знову звертаємося до згадуваної книжки Д. І. Яворницького У козака «...вся його постать дихала мужністю, молодечтвом, заразливою веселістю й неповторним гумором», «Запорожець... був здоровий та вільний від хвороб, умирав більше на війні, ніж дома... У сто років тільки в силу вбирався», «Світлий бік характеру запорізьких козаків становили їхня добродушність, безкорисливість, щедрість, схильність до широкій дружби... За козацьким правилом гріхом вважали обдурити навіть чорта, якщо він потрапив січовикам у товариші...».

5.) Гармонійне подружнє життя — одна із заповук фізичного й духовного здоров'я. Саме в духовній і психологічній близькості, взаємному коханні, розумінні один одного, спільності інтересів — людське щастя чоловіка й жінки. Турбота про дітей і домашній побут приносить у сім'ю радість, емоційно-психологічне задоволення.

Ще в язичницькі часи головним божеством наших предків була Берегиня — символічний образ жінки - матері, яка оберігає свій рід, добробут сім'ї і народу. Цей символ і в наш час благодатно вписується в традиції, обряди та звичаї українців.

У середньовіччі численні іноземні мандрівники з подивом зазначали, що в побуті українців жінці належало незвичне на ті часи почесне місце. Жінка мала право на власне майно, одержане у спадок по чоловікові. Незаперечною була повна влада жінки в хатньому господарстві: «Господиня три вугли в хаті тримає, а господар лише один». Тож щасливі подружжя були, очевидно, не рідкістю, а нормою.

4.Хвилинка розвантаження. Сядьте зручно на стілець, закрийте очі та розслабте тіло. Це допоможе відновити сили.

5.Слово вчителя. Якісні характеристики здорового способу життя визначають як оптимальну рухову, фізичну, трудову активність; загартовування організму; дотримання санітарно-

гігієнічних навичок; раціональне чергування праці й відпочинку; збалансоване харчування; особистісну поведінку, спрямовану на подолання шкідливих звичок; профілактику захворювань; здатність підтримувати емоційну стабільність, долати хворобливі психічні, зокрема й руйнівні (страх, гнів, жадібність, заздрість), емоції; гармонійну взаємодію з оточуючими людьми й уміння розв'язувати конфлікти на основі взаєморозуміння і взаємодопомоги; чистоту думок, бажань, учинків, слів.

Культура здоров'я – це важливий складовий компонент загальної культури людини, що визначає формування, збереження та зміцнення її здоров'я. Культурна людина є не тільки «споживачем» свого здоров'я, але й його «виробником». Високий рівень культури здоров'я людини передбачає її гармонійне спілкування з природою й оточуючими людьми. Елементом культури здоров'я є уважне і правильне ставлення людини до самої себе, прагнення до самопізнання, формування, розвитку і самовдосконалення своєї особистості.

Культура здоров'я – це не тільки сума знань, обсяг відповідних умінь і навичок, але й здоровий спосіб життя гуманістичної орієнтації. Рівень культури здоров'я визначається знанням резервних можливостей організму (фізичних, психічних, духовних) і вмінням правильно використовувати їх. Отже, довголіття, здорове, щасливе життя багато в чому залежать і від самої людини.

Аргументоване обґрунтування необхідності бути здоровим і прагнути стати таким – це і є елементи культури здоров'я, якими повинна володіти кожна сучасна людина.

Українські народні традиції здорового способу життя (валеологічні традиції) є теоретичним і практичним досвідом, системою ідеалів, прагнень, знань, установок, правил поведінки та принципів, сукупністю поглядів і звичок українців, що склалися історично й передаються, закріплюючи й відтворюючи в нових поколіннях типи мислення і поведінки задля збереження та зміцнення здоров'я.

Народні традиції здорового способу життя закріплювалися і передавалися наступним поколінням у різноманітних звичаях, обрядах, святах, органічно вплетених у повсякденно-побутову життєдіяльність сім'ї, родини, громади й цілісну структуру народного календаря. Важливими засобами виховання здорового способу життя були рухливі ігри, забави, розваги, танці, що є систематичними елементами народних валеологічних традицій.

Проблема формування здорового способу життя зростаючої особистості чітко виокремлюється з низки педагогічних проблем та розглядається як загальнонаціональна, оскільки тільки здорова нація є життєздатна і має майбутнє.

Питання стосовно збереження, зміцнення і формування здоров'я школярів розглядалися за такими напрямками: а) гігієна оточення (створення належних санітарно-гігієнічних умов навчання і виховання); б) гігієна навчання (сьогодні – це “здоров'язберігаючі технології”); в) боротьба із хворобами; г) фізичне виховання; д) виховання “в засадах гігієни” (нині – це спеціальні предмети валеологічного спрямування, позакласна і позашкільна діяльність задля формування засад ЗСЖ учнів).

Народні традиції здорового способу життя знаходили своє віддзеркалення на уроках природи, співів, математики, трудового навчання. Реалізація народних традицій у вихованні ЗСЖ на уроках української мови виявлялася у наповненні змісту книжок віршами й оповіданнями, прислів'ями, приказками, народними піснями, творами тогочасних педагогів і письменників, стилізованими під фольклор. Вони акумулювали досвід українського народу про цінності здоров'я, шляхи його збереження і зміцнення, відображали звичаї й обряди українців, що сприяли формуванню здорового способу життя особистості.

На уроках фізичної культури народні традиції знаходили вираження “під формою” особливого добору рухових вправ, забав, ігор і танців, що мав “числитися ... з місцевою традицією та звичаями”. Так, зокрема, у Галичині, відповідно до проекту “Програм в народних школах третього ступеня для дітей української національності”, передбачалося в “науці руханкових вправ” використовувати “при кожній нагоді” “українські елементи й національні мотиви”. Дієвими в контексті досліджуваної проблеми вважали так звані середлекційні вправи (нині – це фізкультхвилинки), а також “10-хвилинні вправи”, які проводилися перед уроками або на великій перерві із обов’язковим включенням “коротких” рухливих ігор. Українські народні ігри, забави й танці слугували засобом відпочинку школярів на перервах між уроками.

6. Зарядка (учень)

Якщо хочеш бути здоровим,
Кожен день зарядкою стрічай.
І повітря, і сонце, і воду
В різні пори року поважай.
Настрій гарний тоді збережеться,
Завжди свіжою буде голова!
Не болітимуть ноги й серце,
І хвороба тобі не страшна!
Ось поглянь: серед тебе багатство —
Вітаміни ростуть тут і там.
Хай завжди вони друзями будуть —
Посміхнеться здоров’ячко вам!

7. Слово вчителя. Українська етнографія виокремлює важливі аспекти формування підвищеної уваги до здоров’я. Скажімо, до правил хорошої поведінки належить таке: зустрівши родичів, друзів чи знайомих, запитувати про їхнє здоров’я («Як ваше здоров’я?»), «Чи здоровиться вам?»). Прощаючись, люди одне одному бажають доброго здоров’я («Бувайте здорові», «Ходіть здорові»). Про увагу до здоров’я наших попередників свідчать і влучні порівняння: сильний, як дуб, здоровий, як вода.

Поширеними в народі були й такі прислів’я: «Бережи здоров’я змолоду, а честь — під старість», «Бережи одяг доки новий, а здоров’я доки молодий», що свідчить про існування певного розуміння потреби формування та зміцнення здоров’я з раннього віку.

Кожне українське поселення, кожна сім’я у вихованні дотримувалася певних традицій: шанобливе ставлення до її старших членів, ретельне наслідування батьків у дотриманні здорового способу життя, тісний зв’язок дитини з природою. Культ здорового способу життя, що в різні часи сповідувався в Україні, сприяв вихованню здорового покоління молоді.

Споконвіку народна педагогіка особливо піклувалася про здоров’я та фізичний розвиток дітей у вихованні їх як майбутнього нації. Народознавча скарбниця багата на поради та вислови такого змісту, як от : «Нема щастя без здоров’я», «Здоровому – все здорово».

Піклуючись про виховання здорового покоління,

український народ створив свою самобутню національну фізичну культуру. Українська народна педагогіка має цілісну систему педагогічних засобів фізичного виховання, яка цілком відповідає національному характерові нашого народ, і яку належить оптимально використовувати в гартуванні дітей.

Природні фактори здоров’я:

- Вода;

- Земля;
- Сонячна енергія.

Давні валеологічні традиції:

оселю будували біля водойм, на захищених від вітру ділянках хата затишна, тепла, гігієнічна, екологічно чиста
взимку захист від холоду, влітку від спеки, свіжість, прохолода
сучасні матеріали (цемент, граніт, цегла, щебінь, шифер, лінолеум)
природні матеріали (глина, солома, очерет, дерево, вапняк камінь, скло, кізяк)
стіни з вальок (суміш глини з соломою), стеля з очерету, солома
каркас з дерева, заплітали лозою, зверху глина.

В залежності від призначення був одяг святковий та буденний. Виготовлявся із природніх матеріалів, був гігієнічним, сприяв збереженню та зміцненню здоров'я : вовна, льон , бавовна, шкіра.

8. Виступи учнів з короткими віршами.

Перестаньте їсти чіпси
Пити пепсі-колу,
Бо не буде кому в селах
Ходити до школи.
Е-добавками припиніть
Дітей годувати,
Україну - неньку нашу
Необхідно рятувати.
Чом ви топчете суницю
Кизил, горобину,
З супермаркетів дурниці
Їсте без зупину.
Чому борщ ви український
проміняли на хотдоги,
чом Макдональдсам відкрили
з-за кордону всі дороги.
У китайців переймайте
Вживати салати,
Тоді буде в Україні
Козаків багато.
Контролюйте масу тіла
Не переїдайте,
Козакам майбутнім гени
Добрі передайте.
Хто здоровий, той сміється
Все йому в житті вдається.
Він долає всі вершини –
Це ж чудово для людини.
Хто здоровий, той не плаче,
Жде його в житті удача,
Він уміє працювати,
Вчитись і відпочивати.

Бо здоров'я – це прекрасно,

Здорово, чудово, ясно.

І доступні для людини

Всі дороги і стежини.

9. Пам'ятка «Правила здорового способу життя нашого класу».

IV. Підведення підсумків

1. Гра «Корисно-шкідливо».

«Корисно» - посмішка, «шкідливо» - відсутність посмішки.

1. Перебування на свіжому повітрі.

2. Звичка пізно лягати спати.

3. Тривале сидіння біля телевізора.

4. Миття рук перед уживанням їжі.

5. Ходіння босоніж.

6. Паління цигарок.

7. Правильне регулярне харчування.

8. Загартування.

- Що нового дізналися ? Коли треба починати берегти здоров'я ?

А ще пам'ятайте, що:

Життя чарівне, мов казка.

І дається людині раз.

Не марнуйте його, будь ласка.

А любіть й бережіть весь час.

Я сподіваюсь, що кожен із вас буде зростати здоровим!

Бережіть себе і свій організм, радійте життю. Набувайте хороші звички, привчайте себе до активного і здорового способу життя, будьте розумними і мудрими і пам'ятайте, що ваше здоров'я – у ваших руках.

Для того, щоб зберегти і примножити здоров'я людини, сім'ї, нації, нам не потрібно вигадувати нічого нового, а досить лише повернутися до джерел народних звичаїв і традицій (слайд 10).

Виховна година в 6-А класі «Я – патріот України»

Кучак Л.М., класний керівник

Мета: розширити знання учнів про рідну державу, розкрити суть поняття «громадянин», «патріот», «патріотизм», викликати прагнення бути свідомим громадянином України і її патріотом, формувати соціально компетентного, активного, відповідального громадянина й патріота України.

Обладнання: музичний центр, запис пісні «Ой, у лузі червона калина...», рушники, учнівські малюнки, зображення калини «Кетяг очікувань», стікери у вигляді ягід калини.

Структура виховного заходу

I. Організаційний момент.

На дошці епіграф

Патріотизм – серцевина людини, основа її активної позиції.

В. О. Сухомлинський

Вихованець стає громадянином тільки тоді, коли він живе долею Вітчизни.

В. О. Сухомлинський,

Той, хто по-справжньому любить свою Батьківщину,
з усякого погляду справжня людина.

В.О. Сухомлинський

II. Основна частина.

На дошці зображення «Кетяг калини». Учні висловлюють свої очікування від виховної години та прикріплюють ягідки-стікери.

Вчитель пропонує учням висловитись про те, з чим асоціюється у них калина.

Калина – символ людської пам'яті, бо нагадує про рідний край.

Калина – символ українського роду.

Калина – символ безсмертя.

Калина – мужності й незламності духу в боротьбі за незалежність.

Калина – дерево українського роду.

Калина – символ життя, крові, вогню.

Калина символізує материнство: кущ – сама мати; цвіт, ягідки – діти.

Калина – лікарська рослина, символ здоров'я.

Калина має серденько всередині.

Учениця читає вірш, який склала сама:

Калина

Цвіте калина, калина молода.

Символ України, така вона струнка!

У неї міцне гілля і грона, як каміння.

Символ України, така вона струнка!

У неї гарний стовбур і ламке коріння.

Така вона струнка!

Символ України!

Марія Рухницька

Вчитель:

Калина уособлює й саму Україну. Як символ Батьківщини, вона «проросла» в пісні, що стала гімном січових стрільців.

У нашого народу завжди були люди — патріоти, готові на великі жертви заради Батьківщини. Саме такими були січові стрільці. Вони були не лише вправними воїнами, а й талановитими митцями. Їм належить багато пісень, названих стрілецькими. Ці пісні підтримували бойовий дух оборонців рідної землі, їхню віру в торжество свободи та справедливості.

Пісні січових стрільців — різновид українських народних козацьких пісень патріотичного звучання, виникнення й розвиток яких пов'язані з історією січового стрілецтва.

Слухання пісні «Ой, у лузі червона калина...»

Обговорення пісні:

- Чому, на вашу думку, Україна зажурилася?

- Прокоментуйте слова з пісні «Не журися, славна Україно, маєш добрий рід»?

- Чому Україна порівнюється з калиною?

- З яким ворогом і за що борються січовики?

- Як січовики намагаються розвеселити Україну?

Вшанування пам'яті загиблих за волю та незалежність України хвилиною мовчання.

Учнівські вірші про Україну.

Як у нас на Україні

У нас народ привітний
І щастя тут живе,
І небо тут блакитне,
І жито золоте.
Ниви родять тут найбільше
Сонце світить тут ніжніше
Урожаї тут рясніші,
Навіть літо тут тепліше!
Україна в світі наймиліша
І люди тут гарніші
І щастя красивіше...
Але ллється кров у України
І щастя вже зникає,
І сльози капотять,
І радості немає...
Хоробрі воїни Україну захищають
І я знаю, Україна переможе!
На українській землі буде мир!
Наша Ненька усе зможе!

Вікторія Вольська

Україна

Плаче Україна за синами,
Бере на рученята й колихати...
Бере на рученята пестить, колихає.
Гімн України тихесенько співає.
Бідолашна, не знає, як людей захистити.
Строїть барикади, щоб бандитів вбити.
Плаче Україна бідолашна.

Слізьми умивається, як росою ромашка.

Марія Рухницька

Повертайтеся живими зі Сходу додому.
Повертайтеся живими та киньте ту зброю.
Нащо в світі нам війна? Треба в мирі жити,
Берегти один одного та щиро дружити.

Антон Дембицький

Перегляд та обговорення учнівських малюнків.

Учень читає байку П. Глазового «Кухлик».

Дід приїхав із села,
Ходить по столиці.
Має гроші — не мина
Жодної крамниці.
Попросив він: «Покажіть
Кухлик той, що з краю».
Продавщиця: «Што? Чево?
Я не панімаю».
— Кухлик, люба, покажіть,
Той, що збоку смужка.
— Да какой же кухлік здесь,
Єслі ето кружка!
Дід у руки кухлик взяв

І насупив брови:

«В Україні живе

Й не знає мови...»

Продавщиця теж була

Гостра та бідова.

— У мене є свій язик,

Ні к чому мне мова.

І сказав їй мудрий дід:

— Цим пишатися не слід,

Бо така сама біда

В моєї корови:

Має, бідна, язика —

Та не знає мови!

Обговорення байки.

Аналіз соціологічного дослідження, проведеного учнями.

Презентація Power Point з коментуванням результатів опитування.

Діалог з учнями чи знають вони, що таке патріотизм?, що означає бути патріотом?, що таке космополітизм?, чи властивий він українцям?

Учень, який мав випереджальне завдання провести словникову роботу, ознайомлює всіх зі значенням обговорюваних понять.

III. Підведення підсумків.

Чи виправдались ваші очікування?

Чи хоче хтось зірвати свою «ягідку»?

Дякую за небайдужість і співпрацю.

Виховна година для учнів 10 класу
«Минуле, теперішнє та майбутнє у вчинках та діяннях українців»

Окунінець Ж.М., класний керівник

Мета: викликати інтерес до вивчення минулого нашого народу; розвивати в учнів почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю, розуміння причетності до всіх подій, які відбуваються в Україні; формувати активну життєву позицію; вчити вести дискусію; виховувати толерантність, культуру мовлення.

Обладнання: комп'ютерне обладнання, відеофільми, презентація.

Структура заняття

*Історія — скарбниця наших діянь, свідок минулого,
приклад і повчання для сьогодення, застереження для
майбутнього.*

М. Сервантес

I. Вступ

В рамках національно-патріотичного фестивалю ми проводимо виховну годину на тему «Минуле, теперішнє та майбутнє у вчинках та діяннях українців». Метою якої є удосконалити ваші знання з історії України, формувати активну життєву позицію патріота-українця.

Вправа «Мозковий штурм»: що таке історія?

Історія – наука, яка вивчає минуле людства. Ми творимо історію щогодинно. День, прожитий кожним із нас сьогодні, завтра стане історією. І з того, яким був цей день, чим він був насичений, про нас судитимуть наші нащадки. Ми ж, ті, хто живе нині, відповідальні як за минуле, так і за майбутнє. Відповідальні перед тими, хто творив підвалини нашої державності. Наша подвійна відповідальність перед тими, хто прийде після нас, адже успадкують вони не тільки наше сьогодення, а й минуле.

Проблемним питанням нашої сьогоднішньої розмови буде: **«Що впливає більше: минуле на перебіг сучасного чи сучасне на розуміння минулого?»**

Успіх нинішнього українського державотворення значною мірою залежить від того, чи зуміємо ми об'єктивно проаналізувати власний історичний досвід, зокрема усвідомити, як формувалася і функціонувала українська державницька ідея.

II. Основна частина

Вправа «Асоціативний куш»: пригадати сумні та славетні події в історії України.

Так склалося, що ми, звертаючи погляд на свою історію, знаходимо переважно події сумні. Пам'ять наша міцно зафіксувала такі сторінки, як зруйнування золотоголавого Києва, битву під Берестечком, драматизм Полтавського бою, підступне нищення Січової Запорізької республіки, Емський указ і Валуєвський циркуляр про заборону української мови. А з недавніх історичних подій - муравйовські погроми, розстріляне Відродження 20-х, голодомор тридцять третього, чорна наруга тридцять сьомого, операція "Вісла", чорнобильська трагедія.

Називаючи важкі сторінки нашої історії, ми зовсім не хочемо закреслити те велике і світле, яке підносить наш народ до вершин цивілізації, визначає його заслуги перед людством. Адже на нашому славному історичному шляху були і могутня Київська держава Володимира Великого, Ярослава Мудрого, і перша християнська республіка в Європі – Запорізька Січ, і відчайдушний порив до свободи часів Івана Мазепи, і започаткування власної державності в Українській Народній Республіці.

Слід згадати найвидатніших з поміж тих, чії імена назавжди увійшли в історичну пам'ять, у душу народу українського.

Слайд-шоу «Видатні українці» (учні ідентифікують портрети визначних українців): великого у звершеннях, у любові до землі предків і трагічного у помилках своїх Богдана Хмельницького, грізного вояка, оборонця вольностей козачих Івана Сірка. Мудрого, будівничого й політика, відданого ідеї незалежності української Івана Мазепу. Творця першої української Конституції Пилипа Орлика.

Героїв народних повстань Івана Гонту, Максима Залізняка, легендарних Устима Кармелюка і Олексу Довбуша.

У дні найстрашнішої політичної та духовної руйнації, прийшов у світ великий Кобзар з новим заповітом, з новою поезією, яка зміцнила підвалини української духовності.

У найважчі часи сміливо піднімали свій голос за волю і демократію, за Україну такі велети духу як Григорій Сковорода, Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров, Маркіян Шашкевич, Іван Франко, Михайло Драгоманов, Леся Українка.

Серед видатних діячів новітньої історії, історії кривавих, але і героїчних змагань за вільну і незалежну Україну віддамо шану Михайлові Грушевському та його сподвижникам, котрі привели Україну до поетапного проголошення чотирьох Універсалів.

Сьогодні ми маємо фактично ту ж ситуацію, як майже 100 років тому, коли ворог із північного-сходу намагається загарбати Україну у власне коло впливу. Нам знову допомагають сусіди із Заходу. Наші герої знову гинуть заради кращого майбутнього нащадків. А все тому, - що ми забули власну історію і змушені складати іспит на зрілість нації доки не складемо його на відмінно!

Опитування «Чи знаєте ви історію часів Київської Русі?»

1. Коли вперше з'явилась назва «Україна»?

Вперше назва «Україна» з'явилась наприкінці XII ст. в Іпатіївському літописі у 1187 р. у стосовно земель Південної Київщини та Переяславщини.

2. Найдавніша згадка про «руську» (тобто Українську) мову на території сучасної України належить до яких часів?

Найдавніша згадка про «руську» (тобто українську) мову на території сучасної України належить до 858 року. Вперше українську народну мову було піднесено до рівня літературної наприкінці XVIII ст. з виходом у 1798 році першого видання «Енеїда» І. Котляревського, який вважається зачинателем нової української літературної мови.

3. Що таке літописи? Назвіть батька української історії.

Літописи – це історичні літературні твори, в яких розповідь велась за роками («льтами»); звідси назва «літопис», «літописець». Батьком української історії вважається Нестор.

4. Назвіть найдавніший літопис України. Хто автор?

Найдавнішим літописним зведенням, яке дійшло до нас, - є «Повість временних лет», складена в 1113 р. монахом Києво-Печерського монастиря Нестором.

5. За великого князя Ярослава Мудрого (1019-1054 рр.) Київська Русь досягає вершини свого розвитку. Про будівництво, що розгорнулось в Києві в XI ст., згадує літопис. Про що згадується в літописі?

«Заклав Ярослав місто велике, біля того міста Золоті ворота. Заклав і церкву святої Софії, митрополичу, потім церкву на Золотих воротах, а потім монастир святого Георгія і святої Ірини...»

6. Яка церква стала останнім бастионом оборони Києва від татаро-монгольських орд?

Церква Богородиці, або Десятинна, була збудована у 989 – 996 рр. Тривалий час вона була одним із головних храмів Київської Русі. У грудні 1240 р. Десятинна церква була зруйнована ударами муроломних машин військ Батия.

7. Що ви знаєте про хрещення Русі?

988 р. - князювання Володимира Святославовича. Але Володимир хрестив Русь вдруге. Влітку 860 р., за князювання в Києві Аскольда, відбувалося хрещення Русі. 862 р. Аскольда було вбито. В державі знову запанувало язичництво, бо місце Аскольда на Київському престолі зайняв князь Олег, язичник. Онук Олега – Володимир – вирішив приєднати Русь до християнського світу. Цього разу нова релігія стала державною.

Київська Русь започаткувала українську державність. Матеріальні, духовні, історичні традиції Київської Русі, зокрема - мова, ментальність, звичаї, національні кольори, символи - тризуб і т. д. перейшли в наступні часи нашої історії.

В історичному минулому українського народу було таке неповторне явище, як Запорізька Січ. Це про неї Микола Гоголь у творі "Тарас Бульба" писав: "Так ось вона, Січ! Ось те гніздо, звідти вилітають усі ті горді і дужі, як леви! Ось звідки розливається воля і козацтво на всю Україну!" Запорізька Січ... Козаччина... Найлегендарніше минуле українського народу, його святиня... Синонім свободи, людської і національної гідності, талановитості...

Виступ учня і презентація «Українське козацтво»

На довгі роки Україна втрачає свою державність. Вона була під владою Литви, Польщі, Австро-Угорщини, Росії. Боронитися довелося майже повсякчас. Звідусіль йшли на родючі українські землі незчисленні завойовники, щоб стати власниками щедрої землі. Але усі їхні спроби виявилися марними. Не міг допустити волелюбний народ, щоб його ненька-Україна схилилася перед кимсь на коліна, ставала годувальницею нахабних поневолювачів.

Історія України – це, зокрема, історія повстань. Банальна фраза "волелюбні українці" таки відображає важливу рису народу – прагнення жити за власними порядками і по власній волі. Якщо ж цьому прагненню суперечили – українці бунтували.

Перегляд відеофільму «Історія України – це, зокрема, історія повстань».

Незалежність України – заслуга не лише певних політичних сил та рухів, але й усього українського народу, здійснення мрій багатьох його поколінь. Варто згадати, що завжди, навіть за найменш сприятливих обставин, проголошувалась державність, зокрема тільки в ХХ столітті чотири рази. 22 січня 1918 року (IV Універсал Центральної Ради), 30 червня 1941 року у Львові (Акт відновлення Української держави), 5 жовтня того ж року в Києві, 24 серпня 1991 року (Акт проголошення незалежності України). А ще ж проголошення в листопаді 1918 року Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР), проголошення незалежності Карпатської України (березень 1939 року).

На жаль, історія розпорядилася так, що ми знову опинилися в складі іншої держави – УРСР належала до СРСР, зазнала утисків, пригнічень, голодомору, сталінського терору, репресії, треба було пройти ще багато випробувань. Та вільний дух постійно піднімався все вище і вище. Україна стала незалежною європейською самостійною країною.

Свідомість українців постійно змінюється. Майдан та Революція Гідності потрясли не тільки Україну, а й увесь світ. Зігріта палкими серцями мільйонів національно свідомих українців з усіх регіонів, незалежна демократична держава Україна продемонструвала Європі і всьому світові, що українці – міцна духом волелюбна нація, яка навчилася поважати

себе і яка зуміла відстояти свій демократичний вибір. Майдан став центром революції, місцем правди і свободи, площею добра, тепла, дружби, любові, братерства й гідності.

І щоб зробити нас слабшими, недруги намагаються нас розсварити. Російські сепаратисти зазіхають на територіальну цілісність нашої держави. На Сході точаться криваві бої. Там вирішується доля і майбутнє України. Ми знаємо, що ми – єдині, що перемога буде за нами. Єдина Україна – іншого шляху у нас немає.

Саме за це зараз в АТО воюють сини-герої. На полі битви – захисники, воїни. Вони мужні, сміливі, хоробрі. Не шкодуючи власного життя, захищають неньку Україну.

Відео-кліп «Українська війна» присвячується українським військовим, які воюють на сході України, а також Кузьмі Скрябіну, який виконав дану пісню не встигнувши її опублікувати.

27 червня 2014 року під час саміту Європейського Союзу в Брюсселі Україна та Євросоюз підписали Угоду про асоціацію та вільну торгівлю. Ця Угода не лише окреслила політичні та економічні перспективи нашої країни, а й стала символом втілення прагнень людей, які пожертвували своїм життям та здоров'ям, виборюючи на Майдані європейське майбутнє України. Угода про асоціацію між Євросоюзом і Україною пропонує нову перспективу співпраці в усіх аспектах: від торгівлі до сфери наукових досліджень, від захисту довкілля до освіти, від енергетики до мобільності людей.

Дискусія на тему «Чи хочу я жити і працювати за кордоном?»

(Учні наводять аргументи на користь того, що молодь повинна залишатись жити в Україні, щоб допомогти своїй державі, або захищають право виїхати працювати за кордон, тому що держава не достатньо піклується про своїх громадян.)

Цікаво було б зазирнути в майбутнє України. Віримо в те, що воно буде щасливим.

Перегляд відеофільму «Україна ввійде в ЄС в 2020 році».

III. Підсумок

Людина жила і живе вірою і надією на краще. Але, пам'ятаймо, що ніщо не приходить само собою. Щоб жити краще – потрібно краще працювати. Людська праця потребує знань. Знання здобуваються у навчанні. Для становлення людської особистості велику роль відіграє знання свого минулого та ставлення до нього. Глибоке осмислення сучасного і минулого - важлива запорука розквіту, гідного місця в сім'ї цивілізованих народів світу, бо минуле, за образним висловленням Дж. Байрона, - кращий урок для сучасного і майбутнього.

Послухаємо **твори-роздуми «Що впливає більше: минуле на перебіг сучасного чи сучасне на розуміння минулого?»** (учні висловлюють свої думки).

Величезний вплив минулого на перебіг сучасних подій є очевидним. І в той же час, наш погляд і наше розуміння цього минулого це той фундамент, на якому ми будемо майбутнє. Тому незаперечним є той факт, що сучасність впливає на розуміння минулого. Це ніби дві чаші терезів, на яких з одного боку лежить минуле, що впливає на нас, а з іншого боку - наше розуміння цього минулого. Яка чаша переважить і де істина? Важко сказати. І навряд чи можна взагалі дати відповідь на це філософське питання. В давнину говорили, що істина знаходиться посередині.

Якщо ж ми зосереджуємося на минулому, в нас не вистачає енергії для сьогодення. Якщо ми живемо майбутнім - ми живемо у фантазіях! Реальний час існує тільки зараз! І звідси починається процес наших змін. В якому світі, в якому суспільстві, в якій державі, ви будете жити залежить лише від Вас.

Пам'ятаймо, що відродження народної духовності є однією з найважливіших умов становлення України як нації. Вічний символ українства - золотий колос пшениці, що

тягнеться до чистого блакитного неба, - сьогодні повинен бути символом миру, доброти, милосердя, людяності. У цьому буде вся сила, святість, цінність нашої духовності. Що візьмете ви із собою у майбутнє, залежить лише від Вас.

Ми віримо у світле майбутнє твоє, Україно!

Година спілкування для учнів 1-Б класу «Народження колективу»

Васюрина Н.М., класовод

Мета: Формування у дітей уявлень про колектив як групу людей, яка займається спільною роботою, має спільні інтереси.

Розвивати образне мислення, уяву, пізнавальні інтереси, формувати громадянські якості.

Виховувати повагу до однокласників, любов до України, до українського народу.

Обладнання: клас прикрашений кульками, листочками дерев, малюнок сонечка, промінчики з фотографіями учнів класу, паперові квіти з іменами дітей, фотографії учнів, дитячі малюнки та вироби про Україну, мікрофон, емблеми « Сонечко»(в кожного учня), виставка книг про Україну. Діти та гості одягнені в український одяг. Державна та народна символіка України.

Хід заходу

I. Вступна частина.

- Я всміхаюсь сонечку!

Здрастуй, золоте!

Я всміхаюсь квіточці!

Хай вона росте!

Я всміхаюсь дощику!

Лийся, мов з відра!

Друзям усміхаюсь я!

Зичу їм добра!

Вправа «Сонечко доброти».

- Ми усміхнулись один одному, сказали: «Доброго дня!» і на краплинку сонця побільшало у світі, на краплинку щастя, на краплину радіснішим стало життя. Щодня, тільки на небі з'явиться ласкаве сонечко, доброта розсіває свої зерна – зерна добра в душах людей.

II. Основна частина.

Частина I.

1. Оголошення теми і мети заходу.

2. Розгляд дитячих фотографій.

- Хто зображений на цих фотографіях?

3. Слово вчителя.

- Два місяці тому вперше ваша стежинка привела вас до школи, яку ще називають храмом науки. Тут, у школі, починали своє доросле життя і вчені, і артисти, і продавці, і президенти, і міністри, і прості робітники, і поварі, і вчителі. Всі вони колись були такими ж маленькими, вперше познайомились зі своїми друзями, зустріли свою вчительку. Прийшла ваша черга. Наша школа привітно відчинила вам свої двері, зустріла просторими класами. А поділіться будь ласка, враженнями про свої перші шкільні дні. Чи спокійно ви почуваетесь у нашій школі? А можливо щось турбує, щось не сподобалось?(Відповіді дітей)

Школа - це шлях до науки, до життя. Без науки жодна людина не може прожити. Згадайте себе маленькими, ви не вміли говорити, ходити, гратись. Але проходить час і ви всього цього навчились. Хто ж був вашими турботливими помічниками, що всього цього вас навчив? Так, ваші рідні щодня з радістю вчили вас простих людських потреб, істин, правил життя. Але ви щораз стаєте дорослішими і вже тих знань, що ви отримали вам не вистачає. Що ж робити? Треба збиратися до школи і так ви стали школярами.

- Давайте подумаємо, хто ж став вашими помічниками в шкільному житті? До кого ви можете звертатися по допомогу в школі?
- Спробуймо відгадати, які предмети необхідні вам у навчанні.

Дітлахів веселих
 Хто скликає на урок ?
 Голосно лунає
 Наш шкільний ... *(Дзвінок)*
 І в клітинку, і в лінійку,
 Всіх писати вчу рівненько.
 Можна щось й намалювати..
 Та скоріше вчись писати. *(Зошит)*
 Дерев'яний молодець
 Мав загострений кінець.
 На папері слід лишав,
 Коли ним я натискав. *(Олівець)*
 Не вмю читати, а весь вік пишу. *(Ручка)*
 Бачить - не бачить,
 Чути - не чує,
 Мовчки говорить,
 Добре міркує! *(Книга)*
 Кожен ранок йдеш до школи,
 І в мене складаєш знову.
 І зошити, і книжки,
 Як ти звеш мене, скажи? *(Портфель)*

- Всі ці предмети, що ви їх назвали, як ми можемо разом назвати? І якщо дитина має все необхідне, і кожен день ходить до школи на уроки, то вона вже не малючок-дошкільничок, а справжній школяр.

4. Вправа « Моє ім'я » .

(Діти по черзі прикріплюють на дошку квітку з своїм іменем і говорять як їх ласкаво називають вдома).

5. Сценка «Бджілка»

(До класу залітає дівчинка-бджілка)

Бджілка.
 Я не просто бджола,
 Я ще й трудівниця.
 Де я тільки не була!
 Заморила крильця.
 І на луках, і в садках,
 На гілках і на квітках,
 І не знала я спочинку
 Ні на мить, ні на хвилинку.
 Стільки – то було роботи,
 Все носила мед у соти.
 Посиджу ось тут я трішки,
 Бо стомились крильця й ніжки.

- Чому ця бджола поселилась саме в нашій класній кімнаті? Їй подобається, як працюють наші діти. В нашому класі діти працюватимуть, ніхто не байдикує, тобто всі працюють, як бджілки.

6. Формування поняття «колектив».

- Діти, поміркуйте, чи можна вважати бджолиний рій колективом? Що потрібно для того, щоб клас уважався колективом? Які справи ми вже навчилися робити разом?

7. Вправа «Промінці сонечка»

- Сонечко ще веселішим стало і послало у ваші долоньки свої промінчики. Візьміть ці промінці в руки. Давайте, створимо велике сонце класу.

8. Обирання девізу: «Світить завжди, світить кругом!»

В навчанні й праці ми разом».

9. Робота з правилами колективу.

Будь свідомим громадянином України, гордися, що ти українець.

Поважай і люби свій народ, свою землю, історію, культуру.

Дорожи честю національної символіки, знай Гімн України і достойно його виконуй.

Шануй пам'ять своїх предків і тих, хто упав у боротьбі за волю України.

Вивчай історію свого роду.

Підтримуй українські звичаї і традиції своєю участю в них.

Виховуй себе ввічливим, культурним, грамотним і сильним.

Люби своїх батьків, братів і сестер, поважай старших, не ображай менших.

Старанно навчайся, допомагай однокласним.

Знай і виконуй Правила для учнів.

10. Вибір старости класу і складання паспорту класу.

Клас: 1-Б.

Кількість учнів: 28; хлопчиків-15, дівчаток-13.

Девіз: «Світить завжди, світить кругом!»

В навчанні й праці ми разом!»

Староста класу: Карп'юк Іван.

Класовод: Васюрина Н.М.

Голова батьківського комітету: Островська Л.В.

Частина II. Україна починається з родини.

1. Вступне слово вчителя.

Ось і народився класний колектив учнів. Давайте поговоримо про те, в яких родинках народились і виховуються наші діти. Сьогодні ми зустрілися вперше в такому родинному колі. Хвилювались усі. Хочу подякувати батькам, які взяли активну участь у підготовці до заходу. Особливо мамам Островської К., Леонтєєва П., Пастух К., Шаховського А., Сервитник А., татові Зубик Т. Вишитими рушниками прикрасила залу родина Михальчука Макарія. Їх вишивали бабуся й прабабуся учня.

2. Розповідь про родину Ніколайчуків. Виступ бабусі Ніколайчук Любові Володимирівни.

Пісня «Україна»(Виконують Катерина, Вероніка і Вікторія).

Частина III. Ми діти твої, Україно!

1. Слово учителя про Батьківщину.

Україна – гарна, багата, найкраща для кожного з нас. Адже нам є чим пишатись. Наша гордість: добрі люди; чуйність і лагідність; працюватимуть руки; національний костюм;

мистецькі вироби; вишневі садки; народознавчі ярмарки; народні свята; народні традиції; талановиті люди.

Вправа «Мікрофон»(Відповіді батьків і дітей).

Я починаю. Батьківщина – це край, де я народилась, зелена травичка й блакитна річка...

2. Складання асоціативного куща «Україна» (рідна мова, мама, родина, школа, річка, лани, бабусина казка, рідне місто, калина, мир).

3. Вірші учнів про Україну.

Учні.

Ми родились у долині, у білесенькій хатині,

Коло вишень і калини.

За хатиною садок і зелений моріжок,

Там багато є квіток.

Під горбом ставочок сяє, різна рибонька гуляє,

Качка з дітьми пропливає.

Як же зветься рідний край, де за ставом степ і гай?

Пишно квітнуть, наче рай? (Україна)

Рідний край

У всіх людей одна святиня,

куди не глянь, де не спитай,

рідніша їм своя пустиня,

аніж земний в чужині рай.

Їм красить все їх рідний край.

Нема без кореня рослини,

а нас, людей, без батьківщини.

Микола Чернявський

Рідне

Україна – рідний край,

Рідне поле, зелен гай,

Рідне місто й рідна хата,

Рідне небо й рідна мати.

Я. Скидан

ЦЕ МОЯ Україна

Зацвітає калина,

Зеленіє ліщина,

Степом котиться диво-луна,

Це моя Україна,

Це моя Батьківщина,

Що, як тато і мама, одна.

А. Камінчик

ПРО НАШУ УКРАЇНУ

Ми дуже любим весь наш край,

І любим Україну,

Її лани, зелений гай,

В саду — рясну калину.

Там соловейко навесні

Співає між гілками:

Та й ми співаємо пісні –
Змагається він з нами!

М. Познанська

МАТИ-УКРАЇНО!

Перше наше слово з нами повсякчас,
Мати-Україно, ти одна у нас!
Ниви і діброви, і садів окрас —
Рідна мати Батьківщино,
Ти ж одна у нас!
Хай же мир і дружба поєднають всіх,
І дзвенить дитячий безтурботний сміх.
Нам зоріє доля світла і ясна.
Рідна мати Батьківщино,
Ти ж у нас одна!

М. Сингаївський

Частина IV. Україна – єдина країна.

- Як ви розумієте вислів «Україна – єдина країна»?

1. Слухання казки Івана Демченка «Казка про Україну»(Читає учениця 5-Б класу Терещук Дарина).

- А що відбувається в Україні в наш час? Що ви знаєте про це? (Відповіді дітей).

2. Розповідь мами учня Елмурадова Кирила про події АТО (внутрішньо переміщені).

3. Розповідь учасника АТО, тата учениці Іванової Олександрри.

4. Виступ учнів класу.

Хлопчики:

Ми – маленькі козачата і крокуєм, як солдати!

- 1) Я танкістом скоро буду,
Поведу свій танк повсюду.
- 2) Я безстрашним капітаном попливу по океану.
- 3) Хочу бути офіцером, щоб ходити в атаку першим.
- 4) Стану я обов'язково гарним льотчиком військовим.

Разом:

Раз, два, раз, два – будем в армії служити

І Вітчизну боронити.

Щоби було нам завжди

Гарно всім на світі жити!

Пісня «Ми маленькі козачата»

III. Рефлексія навчально – пізнавальної та виховної діяльності.

1. Розгляд дитячих малюнків на тему: « Україна - це моя Батьківщина».

2. Бесіда про виставку книг.

3. Вірш Н.Гуменюк «Українонька»(читають діти).

4. Узагальнення.

- І хай би що не говорили : «..важко жити, не такі ми ще багаті», але завжди пам'ятайте, що ви українці і гордо несіть це ім'я. В майбутньому з кожного із вас маленького українського школярика виросте Велика Людина. Тому не лініться, працюйте, старайтеся у всьому бути завжди кращими. Любіть свою родину, школу і Батьківщину. Послухайте вірш «Українонька» нашої Волинської поетеси Надії Гуменюк. (діти читають вірш).

5. Гра «Коло рук».

Усі діти стають у коло, беруться за руки.

- Уявіть у своєму серці вогник добра, ніжності, любові. Уявіть, як він збільшується, його сила переходить у вашу долоньку, а далі передається в долоньку того, хто сидить праворуч, збагачується добром, ніжністю, любов'ю та рухається далі по колу. Потоки ніжності і любові збільшуються і збільшуються. Посміхніться один одному.

- Давайте завжди будемо дарувати один одному тільки добро і любов.

На згадку про нашу розмову я хочу подарувати вам емблеми. Збережіть їх і будьте гарними школярами і справжніми патріотами нашої держави.

А закінчити наш перший урок хотілося б такими словами :

Учіться, любі діти!
Читайте, гадайте,
Як та бджілка медку з квіток
розуму збирайте!

Виховний позакласний захід в 4-В класі «Молюсь за тебе, Україно!»

Никитюк Ю.П., класовод

Тема. «Молюсь за тебе, Україно!»

Мета. Формувати почуття національної свідомості та громадської активності; розширювати світогляд, поглиблювати поняття «Батьківщина»; розвивати пізнавальні інтереси учнів, патріотичні почуття на історичному підґрунті; виховувати гордість за людей, які прославляють і відстоюють неподільність, цілісність, єдність України, любов до рідної землі.

Обладнання: прапор, синьо-жовті стрічки на руках дітей і дорослих; сердечко, на якому будуть запалені свічечки пам'яті Героям України Майдану і АТО, презентація до заходу.

Відео: «Діти України за Єдину Україну!», «Україна. Молитва».

виставка дитячих малюнків: «Ми за єдину Україну».

Структура заходу

Епіграф:

О, як люблю я рідний край,
І в щастя мить, і у негоду ...

В. Сосюра

Вчитель. Як не обирають рідну матір, так людина не обирає Батьківщину, але любить її впродовж свого життя. Сьогоднішній захід присвячується найдорожчому, що є в кожного з нас – рідній домівці, рідній землі, неповторній Україні.

Дитино, глянь навкруг, яка твоя земля:

Красива, дивовижна і єдина.

Усе тут дороге: ліс, гори і поля,

Бо це - Вітчизна наша - Україна!

Світ неосяжний, земля велика.

Кожному сонце в своїй стороні.

Краю мій, доле моя сонцелика,

Ти при мені.

Ведучий 1.

Це – моя Батьківщина, моя рідна земля, моя Вітчизна – і в житті немає палкішого і священнішого почуття, як любов до неї. (О. Толстой).

Учень 1.

Батьківщини рідної сади

Нахилились цвітом до води.

Кожна гілка – в сонці, у теплі

Щедро пахне соками землі.

Батьківщини рідної поля –

Нас чарують квітами здаля.

Кожна стежка кличе в дивосвіт,

Де на росах – наш дитячий слід.

Батьківщини рідної гаї

Кличуть серце в затінки свої.

Зупинись і слухай солов'я,

І відчуй, що це земля твоя.

Пісня «А на рідній Україні солов'ї» сл. і муз. Н. Май

Не цурайся, друже, рідної землі,
Бо вона одна, неначе мати,
І у дні хороші, і в негожі дні,
Буде тебе вірно ждати.

П-в:

А на рідній Україні солов'ї,
І щебечуть без кінця і краю,
А на рідній Україні солов'ї,
Своїм співом серце крають.
Хай які тривоги прокладають,
Збережи її козацьку силу,
І вузеньку стежку, стежку в споришах,
І хатину булу-білу.

П-в:

Не цурайся, друже, і не забувай,
Що на світі є одна єдина
Ненька-Україна, серцю милий край,
Ніжна пісня солов'їна.

П-в:

Ведучий 2. Український народ неодноразово принижували, пророкували загибель, забороняли говорити рідною українською мовою, але хоробрий, відданий своїй Вітчизні він відстоював свою незалежність і залишається миролюбним народом.

Учень 1

Ось небо блакитне і сонце в зеніті!
Моя Україна – найкраща у світі!
Моя Україна – це ліс і озерця,
Безмежні степи і чарівні джерельця.
Красиві пейзажі і гори високі,
Маленькі струмочки і ріки глибокі.
Міста старовинні і замки прекрасні,
Великі будови і дуже сучасні.
Сади чарівні, мальовничії села,
Моя Україна – це пісня весела.
Це щира, багата як світ її мова,
Крилата, така мелодійна, чудова.

Учень 2

Її обереги – верба і калина.
Найкраща у світі – моя Україна.
Бо нам найрідніша Вітчизна і мати!
То як же нам, дітям, її не кохати!
Моя Україна – то козацька слава!
Така волелюбна і мирна держава.
Вона дорога нам, і рідна, і мила,
Бо світ перед нами, як мати відкрила.
Вітчизно свята, дорога Україно,

Для кожного з нас ти у світі – єдина.

Ведучий 1. Є чудовий вислів: «Вітчизна починається з мене...»

І сьогодні розумієш, який глибокий зміст криється в ньому – це відповідальність, самовіддана праця, самопожертва в ім'я тієї землі, що зростила наших дідів, батьків і нас. Від того, які ми, що корисного робимо залежить, якою буде наша держава, наше сьогодні і наше майбуття.

Учень 3.

Рости, українська дитино,
На щастя, на радість батькам,
На вірність своїй Україні,
На гордість і честь землякам.
Рости, українська дитино,
Під прапором Сонця і Неба.
Люби як життя Україну!
Люби її більше за себе.

Фрагмент відеоролика «Діти України за Єдину Україну!»

Учень 4.

У тебе є, сину,
Велика родина –
Велика-велика сім'я.
Найкраща країна –
Твоя Україна,
Родина твоя і моя.
Калина і м'ята,
І батьківська хата,
Безкрайні пшеничні поля;

Учень 5.

І горда єдина;
Твоя Україна
Так ніжно тобі промовля:
Гордися, мій сину!
Я – вільна, єдина;
Трудящий народ наш, як рій.
Калинова врода
І вічний добробут
У кожній оселі моїй

Учень 6.

Ми всі діти українські,
Український славний рід,
Дбаймо, щоб про нас, маленьких,
Добра слава йшла у світ!
Все, що рідне, хай нам буде
Найдорожче і святе,
Рідна віра, рідна мова,
Рідний край нам над усе!

Ведучий 2. Свою історію життя має кожна людина, її рід, село, місто. Кожен з нас йде своєю стежиною життя, а всі стежини нашого народу об'єднуються в історичний шлях нашої держави.

Чарівна і квітуча наша рідна земля. Омита дощами та слізьми народними, оспівана поетами і возвеличена художниками, музикантами, винахідниками, трудовим народом.

Пісня «Земле, моя земле» сл. і муз. Н. Май

Земле, моя земле, я горнись до тебе,
Напуваюсь щедро з твого джерела,
І нема тепліше сонечка у небі,
Де б я не ходила, не була.

П-в:

За одну стежину, що у чистім полі,
І за соловейка у гаю,
За одну калину, що на видноколі,
Я своє сердечко віддаю.

Земле, моя земле, в кришталевих росах,
У волошках синіх поле золоте,
Хай летить по світу пісня стоголоса,
Бо краси такої нема ніде.

П-в:

Земле, моя земле, наймиліша в світі,
Козаками славна отча сторона,
Наче рідна нене, лагідна й привітна,
У моєму серці лиш ти одна.

П-в:

Учень 8.

Читай і думай, друже мій,
І не цурайся свого роду.
Земля життя мого, й життя моїх батьків,
Історія мого народу.

Учень 9.

Велика як любов,
Безмежна як кохання,
Душевна, наче пісня солов'я.
Про тебе всі думки і сподівання,
Моя кохана матінко-земля.

Учень 10.

Земля мого народу,
У спадок дісталась мені.
Гаї кучеряві
І ріки без броду,
А в березі тихі пісні.

Ведучий 1. Наш український народ витримав складні випробування, тяжко жив і боровся за свободу та незалежність. Він був завжди на своїй землі, наші пращури заселяли територію, на якій ми тепер живемо. Історія нашого народу героїчна, але сьогодні на її території зазіхнув ворог. Україна переживає непрості часи, щоб не стояти на колінах, щоб зберегти

своє «Я», щоб зберегти цілісність території, щоб увійти в сучасність, як одній з рівних держав Європи їй потрібно боротися за мир, незалежність і цілісність.

Ведучий 2. Для нашого народу соборність – надзвичайно важлива і символічна, адже об'єднання українських земель – це заповітна мрія нашого народу з давніх часів. Ідея всеукраїнської єдності формувалася ще з часів Київської Русі. Ще наші пращури боролися за об'єднання, а сьогодні нависла загроза нашій єдності території.

Ведучий 1. Ще за часів князювання Володимира Святославовича, який об'єднав розпорошені землі в єдину давньоруську державу – Київську Русь. З цього часу Київська Русь досягла розквіту і була визнана серед інших держав. Його син Ярослав Мудрий заповідав наступним поколінням:

Учень 11.

Пам'ятайте

мою заповідь одну:

не сваріться, живіть у згоді:

тільки мир збере усе,

а незгода, наче вітер,

все по полю рознесе.

Як не будете всі разом

йти до спільної мети,

ви, державу зруйнувавши,

подастесь у світи.

Ви розгубите ту землю,

що придбали вам батьки,

і тинятиметесь всюди,

як вигнанці й жебраки.

Учень 12.

Люблю я тебе, Україно!

Вічна земля молода,

За тебе піду до загиби.

Без тебе немає життя.

Вже час нам брати розумітись,

Немає назад вороття.

Одна в нас родина і віра,

Ми разом – єдина сім'я.

Учень 13.

Упавших борців буде слава,

Вести до намічених мрій,

І вірність до своєї держави

Хай буде законом для всіх.

Люблю я тебе, Україно!

Вічна земля молода,

За тебе піду до загиби,

Без тебе не має життя ...

Ведучий 2. Багата українська земля славними іменами. Це не тільки прадавні першокнязі й славні козацькі гетьмани, кошові та полковники, які стали історичними та культурними символами країни. А це і ті люди, які живуть поруч із нами. Робітники і селяни, поети і

вчителі, спортсмени й лікарі, винахідники і раціоналізатори. Люди різних професій, усіх міст і сіл України, які вийшли на Майдан боронити свою честь і гідність. Це патріоти, які загинули під час мирної демонстрації не скорилися: ввійшли в історію, як Небесна сотня.

Учень 14.

Горнуй до тебе, Україно,
Як син до матері, горнуй,
За тебе, рідна і єдина,
Щодня я Богові молюсь.
Щоби послав щасливу долю
Тобі – народу моєму,
Щоб освятив жадану волю,
Що дарував тепер йому.
Горнуй до тебе, Україно,
Щоб нас ніхто не роз'єднав.
Підставлю плечі, щоб калину
У лузі вітер не злавав.

Учень 15.

У нас є лицарі й гетьмани,
Що за собою поведуть,
І вікові глибокі рани
На нашій тілі заживуть.
Молюсь за тебе, Україно,
І свої сили віддаю,
Щоб відродити із руїни
Наш дух і славу бойову.
Очистимо усі джерела,
Дніпро-Славутич оживе,
І заспіваєм: «Ще не вмерла
Вкраїна наша і не вмер!»

Ведучий 1. В мирне життя нашої держави увірвалася підступна війна, вороги зазіхнули на цілісність нашої Батьківщини. І тепер на сході нашої Вітчизни проливається кров найкращих синів. Вони стали на захист землі нашої, на захист миру в Україні. Вони не жаліють себе заради своєї родини, заради кожного з нас. Нескорені герої нашої славної України вже навечно ввійшли в книгу пам'яті Батьківщини.

Ведучий 2. Сьогодні з болем в серці звучать рядки Олесея Гончара, який з 14 років став сиротою і у тривожні роки Великої Вітчизняної війни студентом став на захист рідної землі, як і сьогодні чоловіки і молоді юнаки стоять на захисті і виборють світле, мирне небо для нас з вами:

Учень 16.

Як пишуть листи солдати,
Тужливо стає мені.
Кому ж мені написати,
Якій догукнути рідні?
Той - мамі, а той - дружині,
Той – сестрам, а той – братам,
А я напишу Україні,

Сонцю її і степам.

Учень 17.

Сивим, як згадки, могилам,
Що тонуть в імлі голубій,
Шляхам, окутаним пилом,
Якими пішли ми в бій.

...Слово, в бою огрубіле,
У тому краю забрини,
Де вишні в убранні білім
Мене виглядають з війни.

Вчитель. Сьогодні на захист нашої України стали чоловіки, юнаки, жінки і дівчата. Пишайся ними! Вони оберігають нашу незалежність.

Учень 18.

Розцвітай, Україно,
Ти квітками калини
І рости, Україно, синів,
Щоб вони тебе милу
Захищати зуміли
Від усіх чужаків-ворогів.
А дочкам своїм, рідна,
Ти наказ рознеси всім,
Щоб синочків ростили своїх,
До науки привчали
І добру щоб повчали
Та поваги до рідних батьків.

Учень 19.

Хай буде Україна
Багата та сильна,
Та щоб горя не знала вона,
Щоб була вона гарна,
Щоб була вона вільна,
Україно моя чарівна!..
Нам сам Бог помагає
Й землю благословляє,
В боротьбі за життя нас веде
За свою Батьківщину,
Бо немає країни
Краще нашої більше ніде!..

Вчитель. Серця патріотів перестали битися, захищаючи мир і цілісність нашої Вітчизни! Але вони увійдуть в історію України, залишаться в пам'яті поколінь. *Слайд 13*

Пісня «Моя Україна» сл. і муз. Н. Май

Дорогою світла, дорогою волі,
Ми будемо, браття, долати терни,
Не треба, Вкраїно, журитись ніколи,
Бо є в тебе доньки і вірні сини.
П-в.

Моя Україна, пісня солов'їна,
Моя Україна, ріки і поля,
Моя Україна, червона калина,
Моя Україна, рідная земля.
На Схід і на Захід нам досить ділитись,
Візьмемось за руки усі, як один,
Щоб сонце світило, сміялися діти,
Ми рідную землю підіймем з колін.
П-в.

Ведучий 1. Більше ста років тому поет В. Самійленко, що похований в Боярці у вірші «Україні» виголосив: «... і знай, що в час страшний Твій син тобі не пожаліє крові». Боже, які сучасні слова!

Ведучий 2. А ще Володимир Самійленко сказав:

«Наша славна Україна,
Наше щастя і наш рай,
Чи на світі є країна
Ще миліша за наш край?
І в щасливі й злі години
Ми для неї живемо.
На Вкраїні й для Вкраїни
Будем жити й помремо!
Вшануємо пам'ять загиблих хвилиною мовчання.

Учень 21.

Зупинюся на дорозі, озирнусь навколо,
Побачу рідний дім у злагоді і мирі,
Розправлю плечі, наберу повітря,
Та вільно крикну: «Слава Україні!»

Всі: «Героям Слава!»

Вчитель. Хочеться від щирого серця помолитися за нашу Україну, за мир та єдність її. Помолімося ж за неї! Відеоролик «Україна. Молитва».

ГОСПОДИ, ПОМИЛУЙ НАС *Муз. та сл. Тараса Петриненко*

Навіть на останнім рубежі
Промінь віри в нас ще не погас,
Боже, Україну збережи,
Господи, помилуй нас.
Нам свою всемилість покажи
Правдою повсюди й повсякчас,
Боже, Україну збережи,
Господи, помилуй нас.
Помилуй Господи,
Помилуй Господи,
Господи помилуй нас.
В наших грудях кулі і ножі,
Нас розп'ято й знищено не раз,
Боже, Україну збережи,
Господи, помилуй нас.

І з колін піднятись поможи
І благослови у добрий час
Боже, Україну збережи,
Господи, помилуй нас.
Помилуй Господи,
Помилуй Господи,
Господи помилуй нас.
Помилуй Господи,
Помилуй Господи,
Господи помилуй нас.
Наші душі нидіють в іржі,
Але промінь віри не погас,
Боже, Україну збережи,
Господи, помилуй нас.
Грішні діти – діти не чужі,
Отче наш, почуй їх щирий глас,
Боже, Україну збережи,
Господи, помилуй нас.
Помилуй Господи,
Помилуй Господи,
Господи помилуй нас.
Помилуй Господи,
Помилуй Господи,
Господи помилуй нас.

Амінь

Вчитель. На закінчення нашого заходу запалимо свічечки і викладемо у вигляді сердечка, тим про кого кожен патріот України з гордістю промовить: «Герої не вмирають!»

Позакласний захід з англійської мови для учнів 4-х класів

«У світі немає кращої країни, ніж Україна»

Торбик С.В., вчитель англійської мови

Мета: узагальнити та розширити знання учнів з теми «Україна. Свята та традиції»; активізувати навички та вміння усного мовлення на основі вивченого матеріалу; прищеплювати любов до вивчення англійської та української мов; розвивати пізнавальну активність учнів; сприяти розширенню кругозору учнів; виховувати почуття гордості за свою країну; виховувати громадянську свідомість учнів.

Обладнання: карта України, картинки із символами України, мультимедійна дошка, презентації по темі, відеофрагменти, аудіо супровід. (Додаток N. У світі кращої немає.)

Хід заходу

Вчитель. Good afternoon, dear friends. I'm pleased to see you at our holiday.

Today we are going to speak about Ukraine, its customs and traditions.

The main topic of our competition is: **“There is no place like our native Ukraine”**

The motto of our holiday:

“He, who loves not his Motherland can love nothing” (G. Byron)

Today we are going to discover our country and to learn more about Ukrainian traditions, at the end of the lesson we will make our own “traditional” map of Ukraine.

All pupils are divided into 2 groups - teams. Each group will have a task to cope with, the winner will get a point, and an opportunity to open a part of the map.

It's high time to start our game.

The 1st contest

#1 Presentation of the teams: VOLYNIANY and LUCHANY (представлення супроводжується дитячими проектами та презентаціями)

- We are VOLYNIANY. We live in a very beautiful region, which is called Volynska. It is situated in the Western part of Ukraine. It has its flag and coat of arms. There are a lot of songs about Volyn. The largest lake Svityas is situated here. (all together) **We are proud of our region!!!**

- We are LUCHANY. Lutsk is our native town. It is 930 (nine hundred thirty) years old. It is the center of Volyn region. It has its flag and coat of arms. The castle of Liubart is situated here, it is very ancient and beautiful. (all together) **We are very happy to live in such a picturesque city!!!**

We start with the first Ukrainian custom – “Love to our Small Motherland”- patriotism (вчитель відкриває першу частину карти “Patriotism”)

The 2nt contest

#2 Solve the puzzle. If the task is done correctly, you'll get to know another Ukrainian tradition

Find in the soup of the letters 7 words connected with the topic “Ukraine, its customs and traditions”;

Hryvnia, city, Christmas, Easter, vyshyvanka, New Year, Ukraine,

l	v	y	s	h	y	v	a	n	k	a
C	h	r	i	s	t	m	a	s	a	n
E	a	s	t	e	r	g	u	a	g	e
t	o	w	n	N	e	w	Y	e	a	r
h	r	y	v	n	i	a	c	i	t	y

l	v	y	s	h	y	v	a	n	k	a
C	h	r	i	s	t	m	a	s	a	n
E	a	s	t	e	r	g	u	a	g	e
t	o	w	n	N	e	w	Y	e	a	r
h	r	y	v	n	i	a	c	i	t	y

Read the word which is left:

As a result we have the word “Language”, the tradition is to speak Ukrainian language.
(вчитель відкриває другу частину карти «Language»)

poem by Volodymyr Sosyura

Love Ukraine

“Love Ukraine, like sun that you love

Like wind, like grass, and like water,

Whenever you're happy, in moments of gladness,

At times of trouble, do love.

Love Ukraine when asleep or awake

The glamorous your Ukraine

The beauty of it, always alive and new

And language of hers full of charm.

Amongst the brother-made nations, like garden in dew

She shines through the ages again

Love Ukraine with all of your heart

And all of the deeds that you make

It is necessary to be proud of native language and try to speak Ukrainian, now I propose you to listen how foreigners speak Ukrainian.

#4 “Find the animal”

The task is to make the words, names of the Ukrainian animals, from the given parts:

Video

The 3d contest

#3 “Try to repeat”

Children do you know that all Ukrainians like to dance?

The task is for boy. Choose 2 boys from each team, the task will be to repeat all the movements (video)

Traditional Ukrainian dances are very popular throughout the world. (вчитель відкриває третю частину карти «Dances»)

The 4th contest

Fr	-re
Mou	-og
Ha	-se
F	-lf
Wild b	-oar
Wo	-ar
Be	-ox

Fr	-re	Frog
Mou	-og	Mouse
Ha	-se	Hare
F	-lf	Fox
Wild b	-oar	Wild Boar
Wo	-ar	Wolf
Be	-ox	Bear

Good work children. All this animals we can meet in one Ukrainian fairy tale – “The Mitten”

Author: Once upon a time there lived an old man. One day he lost his mitten.

A mouse ran along. She entered the mitten and sat there. A frog jumped by and asked,

Frog: "Who is there in the mitten?"

Mouse: "I'm a Scratching Mouse. And who are you?"

Frog: "I'm a Croaking Frog. Let me in".

Mouse: "Come in",

Author: A hare ran along.

Hare: "Who is there in the mitten?"

Author: he asked.

Mouse: "I'm a Scratching Mouse,

Frog: I'm a Croaking Frog. And who are you?"

Hare: "I'm a Long-Eared Hare. Let me in".

Mouse: "Come in".

Author: A fox ran past.

Fox: "Who is there in the mitten?"

Author: she asked.

Mouse: "I'm a Scratching Mouse,

Frog: I'm a Croaking Frog,

Hare: I'm a Long-Eared Hare. And who are you?"

Fox: "I'm a Sister Fox. Let me in".

Frog: "Come in".

Author: And they were seated there. A wolf ran by and asked, "

Wolf: Who is there in the mitten?"

Mouse: "I'm a Scratching Mouse,

Frog: I'm a Croaking Frog,

Hare: I'm a Long-Eared Hare,

Fox: I'm a Sister Fox. And who are you?"

Wolf: "I'm a Brother Wolf. Let me in".

Hare: "Come in".

Author: A bear went past, hummed and asked,

Bear: "Who is there in the mitten?"

Mouse: "I'm a Scratching Mouse,

Frog: I'm a Croaking Frog,

Hare: I'm a Long-Eared Hare,

Fox: I'm a Sister Fox,

Wolf: I'm a Brother Wolf. And who are you?"

Bear: I'm a Roaming Bear. Let me enter your mitten".

Fox: "Come in".

Author: And he entered the mitten. A wild boar ran by.

Wild boar: "Grunt! Grunt! Grunt!"

Author: he said.

Wild boar: "Who is there in the mitten?"

Mouse: "I'm a Scratching Mouse,

Frog: I'm a Croaking Frog,

Hare: I'm a Long-Eared Hare,

Fox: I'm a Sister Fox,

Wolf: I'm a Brother Wolf,

Bear: I'm a Roaming Bear. And who are you?"

Wild boar: "I'm a Fanged Boar. Let me come into your mitten".

Wolf: "Come in"

Author: And he entered the mitten. They were all seated there.

A hunter went past. He saw, that the mitten was moving. The hunter shot at once. All the animals ran away! It is not allowed to take the things if they are not yours!

Applauses to our actors!

The next peace of puzzle is Fairy tale. (вчитель відкриває 4 сегмент карти «Fairy tale»)

The 5 th contest

#2.Let's make Ukrainian dishes

Choose the right ingredients to the next dishes: BORSCH and VARENYKY and say how to cook them.

The fifth part of the puzzle is "Ukrainian meal"

The 6 th contest

#6 Guess the songs

Each team will listen to the melody in a turn, the task is to guess what Ukrainian song is it.

1. «Музика рідного дому».
2. «Немає України без калини».
3. «Одна калина».
4. «Україна – це ти».
5. «Ой на горі – два дубки ».
6. «Несе Галя воду»

The sixth part of the puzzle is "Ukrainian song"

My dear guests do you happen to know that Ukrainian song "Schedryk" were translated into 30 languages, and into English as well. Lets sing all together.

Song "Carol of the bells"

We are great singers, aren't we?

Look at our map it has been done already, It is so colorful and rich in tradition sbut one part is still missing and it is the next – “Ukraine is our **Mother**”. Like mother prays for her children, lets all of us pray for Ukraine!!!

Молитва за Україну, за Мир і Спокій

Отче наш! Молимось до тебе за мир і спокій для нашої великої єдиної родини.

Дай нам Боже жити в любові до ближнього, у повазі прав і свобод кожного, не розпалюючи непримиренності.

Вірю в нашу єдність, бо це велика Сила Твоя!

Вірю, в силу духу нашого, бо це є Чудо Творіння Твого!

Вірю, що ці слова зупинять темні сили

Нехай ця битва на небі буде на перемогу Світла!

Хай животворна роса впаде на наші землі,

Нехай вгамується розбрат.

Нехай зникнуть заздрощі й розпалення пристрастей,

Щоб полюбили ми один одного,

І, як одне ціле, перебували в Тобі.

І допоможи нам знайти примирення.

Захисти найменш захищених.

Осуши сльози заплаканих,

Скріпи віру тих, які сумніваються

Пошли в наші серця любов один до одного, мир і спокій.

Господи!

Благослови Україну і всі родини наші

Навчи нас не продавати свою совість ні дешево, ні дорого.

Захисти нас від ворогів видимих і невидимих,

що хочуть поневолити нас.

Дай нам, Боже, жити вільним життям

Дай нам єдність, мир і спокій

Господи! Збережи Україну!

Боже, прийми мою молитву

За Україну! За Мир! і Спокій!

За Україну! За Мир! і Спокій!

За Україну! За Мир! і Спокій!

SUMMING UP

Thank you for your attention. The competition is over. Team ... is the winner.

Позакласний захід для учнів 7-Б класу
«Створення візитної картки України для іноземних туристів»

Данилюк О.О., класний керівник

Мета:

- створити оптимальні умови для формування громадянських компетентностей учнів;
- розвивати національно-патріотичну свідомість;
- формувати почуття гордості за рідну країну;
- розвивати бажання прославляти свою державу за її межами;
- розвивати інтерес до пізнання невідомих фактів про свою країну;
- систематизувати знання про визначні пам'ятки України, національну кухню і традиції.

Обладнання: мультимедійна презентація, роздруківки епіграфу і прислів'їв, вироби ручної роботи – українські сувеніри, плакат з контурами України, паперові квіти для озвучення побажань.

*В дитинстві відкриваєш материк, котрий назветься потім — Батьківщина.
Ліна Костенко*

Структура заняття

I. Вступ. Повідомлення теми та мети.

Вчитель: Уявіть, що вам випала нагода побувати за кордоном. Ви приїхали до незнайомої вам країни. Скажіть, з чого ви розпочнете свою мандрівку? Чим можна зайнятися окрім екскурсій? (*Відповіді учнів*). А тепер подумайте, яку інформацію ви б представили про нашу Україну для іноземних туристів. Пропоную розпочати так:

Одна з найбільших за площею країн Європи – Україна. Вона славиться своєю природною та рукотворною красою. Тут на мандрівників чекають високі гори Карпат, теплі води Азовського і Чорного морів, незабутня архітектура стародавніх міст і неосяжні простори заповідних степів. Це країна легендарної гостинності, вона гармонійно поєднує в собі народний колорит і сучасні світові віяння.

У іноземних туристів є прекрасна можливість відвідати нашу Україну! Побачити її красивий, гостинний, відкритий та веселий народ.

Як багато прекрасних місць є у нас, а не десь там за сімома морями. Але часто українці навіть не знають, скільки всього незвичайного і дивного навколо, буквально в сусідньому місті.

*Буває часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,-
Оці степи, це небо, ці ліси,
Усе так гарно, чесно, незрадливо.
Усе, як є — дорога, явори,
Усе моє - все зветься Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
Що хоч спинись і з Богом говори.*

Л. Костенко

II. Основна частина. Презентація зібраної інформації

Сьогодні ми спробуємо узагальнити наші знання і створити власну візитну картку України для іноземців. Можливо навіть хтось відкриє для себе Україну ще раз. Нам вдалося

підготувати лише короткий нарис, але сподіваємося, що після почутого усім захочеться дізнатися більше і об'їздити всі цікаві куточки, адже в кожному українському місті є свої туристичні об'єкти. Всього не перерахуєш і ми приділимо увагу лише деяким з них.

Учні класу об'єдналися у чотири групи і кожна з них готова представити зібрану і опрацьовану інформацію.

Отож, вирушаємо у подорож!

Група 1. Керівник групи: Перша зупинка нашої мандрівки має назву «Пізнавальна». Інформацію для вас готували група учнів-екскурсоводів, мотивація нашого дослідження – українське народне прислів'я: «Хто в світі не бував, той і дива не видав». Об'єкт нашого дослідження – найбільші українські міста і їх туристичні принади.

Найкрасивіші міста України. Центр і Північ: Київ - столиця України. Туристичних об'єктів у Києві дуже багато, найвідоміші: Софіївський собор, Києво-Печерська Лавра, Майдан Незалежності, Золоті Ворота, Андріївський узвіз, безліч відомих парків, церков. На поїздку в Київ краще виділити кілька днів і при цьому заздалегідь спланувати відвідування тих чи інших об'єктів. А в допомогу туристам у місті встановлені інформаційні дошки.

Чернігів - цікаве древнє місто, яке зачарує безліччю старовинних церков і соборів. Прогуляйтеся в центрі по території заповідника «Чернігів стародавній», подивіться на відомі 12 гармат.

Вінниця - у цьому місті подивіться на світломузичний фонтан Рошен на набережній Південного Бугу, загляньте в музей-садибу і мавзолей-усипальницю найвідомішого хірурга зі світовим ім'ям Миколи Івановича Пирогова.

Учасники групи: **Захід: Ужгород** запам'ятається Вам прогулянкою по старому місту, екскурсією в Ужгородський замок і Музей народної архітектури та побуту Закарпаття, а затишне містечко Мукачєво, що знаходиться не так далеко від Ужгорода, здивує чудово збереженим замком - Паланок.

Львів залишиться в серці кожного, хто хоч раз побував у цьому місті. Його називають європейським містом, українським Парижем. У Львові не потрібно навіть купувати карту або довідник, можна просто вийти з вокзалу і піти по вулиці Міській до центру. А там... краса! Потрапляєш наче в казку. Маленькі затишні вулички, вигадливі кав'ярні, все так охайно, чисто і звідусіль доноситься аромат фірмової львівської кави. Радимо подивитися площі Ринок, побувати на Ратуші, щоб зверху подивитися на місто, треба піднятися на гору Високий Замок, пройти по проспекту Свободи і подивитися на Львівський оперний театр, заглянути в Собор Святого Юра і Домініканський костел. А якщо залишаться сили і час, поїхати на найвідоміший Личаківський цвинтар.

Симпатична трійця - Тернопіль, Івано-Франківськ і Луцьк. Красиві та затишні міста, є тихі та спокійні вулички, цікава архітектура, ряд музеїв. До речі, Тернопіль здивує Вас величезним озером прямо посеред міста, а от у Луцьку побачите вежу Луцького замку, яка розміщена на купюрі в 200 гривень.

Чернівці - перлина архітектури. Мало хто бував у цьому місті і Ви навіть не уявляєте, що чекає Вас тут. Один університет чого вартий, це мегабудова. Екскурсія по Чернівецькому університету здивує Вас! Старе місто - це шматочок Європи, архітектурні ансамблі зачаровують своєю витонченістю і легкістю.

Кам'янець-Подільський - це місто-фортеця, місто-казка. У цьому місті варто побувати хоча б раз у житті. Сама фортеця і її потужні бастіони, церкви, собори, замковий міст все це обов'язково треба побачити.

Південь: Одеса чи Південна Пальміра, як прийнято називати це місто, зачарує будь-кого! Найкрасивіша старовинна архітектура, затишні вулички, ласкаве море і, звичайно, особливий одеський колорит. Тут можна гуляти цілими днями безперервно, особливо, якщо Ви приїдете сюди в гарну погоду. Найвідоміші пам'ятки Одеси - Потьомкінські сходи, Оперний театр, пам'ятник Дюку де Рішельє, Дерибасівська вулиця, порт і одесити!

Схід: Полтава – старовинне місто. За останніми дослідженнями археологів, вік міста був визначений у 1100 років. Будучи у місті, обов'язково сфотографуйтеся біля пам'ятника варенику і знаменитої полтавської арки.

Харків – вражає своєю величчю. У місті досить багато церков і соборів. А ще Харків запам'ятається Вам завдяки площі Свободи, а в теплу пору року в місті працює підвісна канатна дорога. Яскравих подорожей!

Вчитель: Подорожі – це добре, але усі погодяться, що подорожувати краще на ситий шлунок.

Група 2. Керівник групи: Не секрет, що українська кухня популярна у всьому світі. Спробуємо розібратися, якими національними стравами ми пишаємося, і за що їх люблять іноземці? Для цього ми зупинимося на станції станції «Кулінарна» і спробуємо довести, що праві були українці, коли склали народне прислів'я «Аби пиано, а каша буде».

Найпопулярніші українські страви серед туристів

Холодець. Це старовинна страва, без якої не обходиться жодне застілля. Приготування правильного холодцю - заняття не з легких. І якщо прості господині готували страву з м'ясних залишків, то в будинках аристократів над приготуванням холодцю трудилися не одну годину, готуючи бульйон і роблячи зовнішній вигляд холодцю більш привабливим. В Україні холодець готують зі свинячих і яловичих ніг або гомілок. До столу холодець обов'язково подають з хрінном або гірчицею.

Учасники групи: **Вареники.** Національна страва, яку оспівував у своїх творах сам Микола Васильович Гоголь. Багато слов'янських народів присвоюють рецепт вареників собі. Втім, порівнювати українські вареники з російськими пельменями все одно, що порівнювати їх до італійським равіолі.

Готуються вареники з прісного тіста з різною начинкою, бувають варені і приготовані на пару. Головною родзинкою справжніх українських вареників є тісто, в справжніх полтавських варениках воно має бути пузате, але при цьому ніжне, як пухова подушка.

Голубці. Ця страва близькосхідної та європейської кухні дуже полюбилася українцям. Де вперше з'явилися голубці, історія замовчує. Але існує кілька легенд їх виникнення. Якщо згадати турецьку САРМУ (загорнутий у виноградному листі рис), то саме Туреччину можна вважати близькою батьківщиною голубців. Тільки в Україні листя виноградні замінили капустяними, а замість баранини стали використовувати більш звичні для нас телятину або свинину.

Сало і закуски з сала. Українське сало - справжній делікатес для багатьох іноземних гостей. Його вживають у їжу в декількох видах: свіжому, солоному, тушкованому, вареному, копченому або смаженому. Засолене сало відоме всім як бекон, а без обсмажених шматочків сала на сковорідці - шкварок, складно взагалі уявити український обід. Існує багато рецептів з сала, в тому числі знамениті українські закуски: сало з часником, рулети із сала і навіть сало запечене з медом.

*На сковорідку, добре розігріту,
Кидай скоріш з прослойками сальце.
Коли воно добряче зашкварчало,
Залий швиденько куряче яйце.*

*Ти білорус? Додай іще картоплі
Як італієць, то томат додай.
Якщо болгарин - зразу бринзи ніжної
Шматочок у яєшню підкладай.*

*Якщо грузин - додай сунелі-хмелі,
Враз запашише куряче яйце.
Якщо норвежець - кидай осетрини,
Смачніше зразу буде все оце.*

*З бананами яєшню приготуєш,
Новітнього вже буде символ це.
З яєшнею усяк собі мудрує,
Щоб задобрити куряче яйце.*

*Таких ось страв смачних і загадкових
Нам підкидає куряче яйце.
Та придивись на страви ти уважно -
В основі, все ж, з прослойками сальце.*

Вчитель: Справжні туристи у мандрівках шукають не лише видовищних краєвидів і цікавих смаколиків, а й незабутніх вражень і гострих відчуттів.

Група 3. Керівник групи: Зараз ми зійдемо на станції «Йду, куди ноги несуть й куди очі дивляться» (українське народне прислів'я). Мої помічники розкажуть вам, де у нас іноземні туристи можуть гарно відпочити, а іноді й добряче нерви собі полоскотати!

Для тих, хто шукає романтики, обов'язково потрібно відвідати містечко **Клевань на Рівненщині**, яке раптово дістало всеукраїнську та світову популярність завдяки дивовижному відрізку залізниці, оточеному деревами. Тунель кохання став популярним зовсім недавно, адже ще кілька років тому практично ніхто про нього нічого не чув. Зараз його по праву називають найбільш романтичним місцем в Україні. Це зелений тунель у формі ідеальної за пропорціями арки, створений заростями дерев і кущів, які сплелися між собою.

Учасники групи: А може комусь хочеться містики – тоді гайда на **Синевир** — найбільше гірське озеро України. Воно оточене легендами і загадками. Туристи з усієї Європи прагнуть помилуватись його блакитними хвилями. Озеро Синевир — легенда Карпат. Це найбільше і найзагадковіше озеро України.

Перегляд відео. Морське Око Карпат розташоване на висоті близько тисячі метрів над рівнем моря, його максимальна глибина — 24 м. Синевир знаходиться високо в горах і його води настільки глибокі, що озеро не прогрівається навіть влітку. Найспекотнішої днини теплими будуть лише метр-два води, якщо зануритись глибше, вас обпече крижаним холодом.

Вода Синевиру чиста і прозора настільки, що в ній добре себе почуває форель — риба, яка може жити лише у кришталево чистій воді. Гладінь озера іскрить блакиттю, але рівно посередині з води випростовується невеличкий острівець. Ця картина подібна до блакитного ока з темним вічком посередині — саме тому Синевир і отримав свою другу, вельми романтичну назву: Морське Око.

Скульптура, що прикрашає озеро, зображує двох закоханих: юнака на ім'я Вир і дівчину Синь — за легендою саме від їхніх імен утворилась назва озера. Легенда розповідає про дочку місцевого графа, очі якої були сині та глибокі, наче небо. Одного разу, збираючи в лісі квіти, вона зустріла пастуха, що грав на сопілці, і покохала його. Графська дочка почала все частіше приходити до лісу, щоб послухати, як пастух виграє на сопілці. Закохані продовжували зустрічатись навіть після прямої заборони графа — і тоді розлючений батько наказав вбити пастуха, скинувши на нього з гори камінь. Коли Синь дізналась про трагічну долю свого коханого, обняла камінь і гірко заплакала. З її сліз утворилось ціле озеро, що й донині обіймає той злощасний камінь.

Для того, щоб багато подорожувати, треба мати багато енергії. І саме її іноземні туристи можуть почерпнути у знаменитих українських Карпатах.

Справжньою окрасою могутніх карпатських гір є його численні мальовничі водоспади. Шалена сила води, яка з гуркотом і ревом зривається з висоти, а далі весело біжить по кам'янистій доріжці русла ріки, зачаровує і вражає. Таємничі гори ховають в своїх лісах їх так багато! Побачити ці водоспади приїжджають люди з усіх усюд. Водоспади Карпат не можна порівнювати, шукати найкращі чи найкрасивіші. Кожен з них особливий по-своєму, чарівний і неповторний. А хто хоче відчутти їх силу, то хай ризикне і скупається. Тоді враження будуть точно незабутні!

Шипіт - найгучніший водоспад у Карпатських горах. Він належить до одного з семи чудес Карпат. Висота його - 14 метрів. Після затяжних дощів Шипіт наповнюється потужною силою, і його гуркіт чути ще за сотні метрів від нього.

Після таких незабутніх вражень туристам зі слабкими нервами не завадить заспокоїтись і оздоровитись. Для цього ми запропонуємо нашим гостям випробувати унікальний вид відпочинку – **оздоровчо-профілактичний чан!** Їх у Карпатах є багато.

Купання в чані стимулює функції імунної системи та щитовидної залози, покращує діяльність опорно-рухового апарату, серцево-судинної і нервової систем, сприяє відновленню після травм та переломів.

Чан наповнюють холодною водою, під чаном розпалюють багаття. Вода поступово нагрівається до 35-40 градусів. Купання в чані потрібно чергувати із зануренням в басейн з холодною водою, що знаходиться поруч. Перепад температур позитивно діє на організм людини і омолоджує шкіру.

Вчитель: Заключна частина подорожі для будь-якого туриста – це купівля сувенірів на згадку.

Група 4. Керівник групи: Пропонуємо зупинитися на станції «Базарна», але пам'ятайте «На базар їхати, із собою ціни не везти» (українське народне прислів'я).

Базари, ринки, торгові ряди і гостинні двори існували з давніх часів і являли собою щось більше, ніж просто місце, де можна придбати необхідні продукти або товари. Саме тут розкриваються культура і звичаї населення. Деякі туристи й досі користуються цією простою істиною і, вирушаючи в нові для себе краї, у першу чергу довідуються про місцезнаходження найбільшого ринку.

На ярмарку нашім веселім, багатім,

*Є чим дивуватись і є що придбати.
Тут щедрі дарунки і саду, й городу.
Тут пісня і жарти – усім в нагороду.
Тут речі умільців, ні з чим незрівняні,
Барвисті стрічки, рушники вишивані.
Полив'яний посуд – кувшини, горнятка,
Сопілки – хлоп'яткам, намисто – дівчаткам.
Мерцій-бо на ярмарок всі поспішайте.
Купуйте! Милуйтеся! Танцюйте і грайте!*

Учасники групи: **Сувенірний ринок «Вернісаж»** у Львові. Головна особливість «Вернісажу» – тут справді можна знайти ексклюзивні речі. Про це знає багато хто, тому часто можна побачити, як між торговими крамничками ходять відомі люди. Деякі прикраси львівських майстрів вже доповнили образи знаменитих українських актрис, співачок і телеведучих. Від великої кількості різноманітної всячини розбігаються очі, кожен турист знайде собі тут річ, яка буде нагадувати йому про колорит Західної України.

Коломийський ринок вишиванок. Невелике прикарпатське містечко Коломия – далеко не єдине місце, де можна купити вишиванку, але жоден інший базар не зрівняється з такою кількістю і різноманітністю товару, як тут. Ринок працює тільки вночі, але покупців це не зупиняє. Ще можна купити: тканину та нитки для вишивання, одяг, сумки, пояси, українські вінки, рушники, скатертини та безліч іншої вишитої всячини.

Рибний ринок на Світязі. Світязь, будучи рибним царством, звичайно ж, повинен мати місце, де можна придбати різноманітні дари озерних глибин. На місцевому ринку під критими навісами представлено все розмаїття водних мешканців. Приходити сюди краще в першій половині дня, коли товар ще зовсім свіжий. Від кількості рибної продукції розбігаються очі. Крім живої риби, на базарі можна купити вже готову страву, щоб не обтяжувати себе зайвими кулінарними клопатами.

Ринок «Привоз», Одеса. Знаменитий одеський «Привоз» – це один з найбільших і найстаріших з нині діючих продовольчих ринків у Європі. Він став символом Одеси. Відвідування «Привозу» – одна з основних складових знайомства з неперевершеним колоритом Перлини біля моря. Торгуватися тут не вважають за негоже, адже для одеситів – це хороша можливість позмагатися у дотепності.

Сувенірний ринок на Андріївському узвозі. Кажуть, що у кожному місті є особлива площа або вулиця, де збираються різні творчі люди, художники і майстри на всі руки. Наприклад, у Парижі таке місце має назву Монмартр, а для Києва таким своєрідним Монмартром став сувенірний ринок на Андріївському узвозі.

Бессарабський ринок у Києві. Кажуть, що назва «Бессарабка» пов'язана з босотою, яка постійно вешталася в районі сучасного базару. Але сьогодні Бессарабський ринок став своєрідним брендом, і якщо вам потрібні продукти найвищої якості, то потрібно приходити сюди.

III. Заключна частина

Вчитель: Ми вкотре переконалися, яка прекрасна наша Україна. Але нажаль ми не можемо сьогодні насолоджуватися сповна її красою. Подивіться на дошку. Ви бачите, безбарвну карту України. Якою б яскравою наша Україна не була, але у душах наших людей зараз панує спустошення, зневіра і безнадія.

Спробуймо додати нашій згорьованій Україні барв. Висловіть свої побажання і завітчайте її. (*Учні підходять до плаката, висловлюють свої побажання і кріплять їх у*

вигляді українських квітів на карту, заповнюючи її барвами). Коли карта України стає заквітчаною, дівчата виконують пісню Антоніни Матвієнко «Дивна квітка».

*Дивна квітка, знов ти ожила. Там у небі бачили два крила,
То моя душа знов до тебе йде, шукає шлях у моїх сумних піснях.*

Приспів: Дивна квітка ніжна сама дивиться у небо.

Україно, Ти як мама, знов я йду до Тебе!

Хмари сонце закривають та летить лелека,

Знаю, щастя не буває, якщо Ти далеко!

Дивна квітка посеред трави. Все минеться, тільки ти живи!

Разом будем ми, тільки дочекайся і живи,

Українка я завжди!

Позакласний захід для учнів 5-11 класів «Влучний стрілець»

Рушак В.М., вчитель захисту Вітчизни
Кропива Р.В., вчитель фізичної культури
Мостенець А.В., вчитель трудового навчання

Мета: Навчити учнів користуватись пневматичною зброєю; розвивати кругозір учнів, виховувати почуття патріотизму, відповідальності.

Обладнання: Дві пневматичні гвинтівки, два стенди для мішеней, два гімнастичні мати, мішені, кульки для стрільби із пневматичної гвинтівки, інструкція з техніки безпеки, медична аптечка, фотоапарат.

Пояснювальна записка. Змагання присвячені другій річниці Майдану. У змаганнях беруть участь учні 5-11 класів, серед яких визначають кращий колектив зі стрільби, а також переможців у індивідуальному заліку. Всі переможці нагороджуються грамотами. Змагання розпочинаються із виконання всіма учасниками Державного Гімну України і завершуються таким самим чином. До організації змагань залучаються три вчителі: вчитель Захисту Вітчизни Рушак В. М., вчитель трудового навчання Мостенець А. В., вчитель фізичної культури Кропива Р. В., а також медпрацівник школи.

Місце проведення: спортивний зал

Хід змагань

I. Шиккування всіх учасників змагань. Виконання гімну України.

II. Вступне слово про мету і завдання змагань (вчитель Мостенець А.В.).

Під вечір 21 листопада, незадовго після оприлюднення рішення уряду про призупинення процесу підготування підписання Угоди асоціації України з ЄС, люди стали самоорганізовуватися через соціальні мережі. Перша акція розпочалася у Києві на Майдані Незалежності близько 22:00. Під кінець доби учасників мітингу нараховувалось близько 1500 осіб. На Майдан прийшли журналісти, громадські активісти, опозиційні політичні лідери. Стали з'являтися міліція та посилені загони Беркуту. Так розпочався майдан, який тривав 94 дні і завершився Революцією Гідності. Після цього було ще багато драматичних подій: анексія Криму, захоплення частини Донбасу бойовиками і російськими найманцями. Ці події тривають і сьогодні: проливається кров, гинуть наші солдати і мирні жителі, руйнується інфраструктура, люди покидають свої домівки і стають переселенцями в своїй державі або за кордоном. Всі ми повинні розуміти, що свої цінності потрібно захищати і якщо прийдеться, то із зброєю в руках. Наші змагання присвячені саме другій річниці початку Євромайдану.

Я хочу згадати ще одну подію, яка сталась вже 21 листопада 2015 року. В цей день у Донецькій області від кулі ворожого снайпера загинув наш земляк, уродженець с. Радомишль – Марценюк Валерій Костянтинівич. Сьогодні 25.11.2015 року відбулась відправа за померлим у нижньому храмі Собору та на 12.00 прощання з героєм. Поховали волинського патріота на Алеї Героям АТО у с. Гарзджа Луцького району. Давайте вшануємо пам'ять героя хвилиною мовчання.

III. Виступ перед учасниками змагань про види пневматичної зброї

(вчитель Кропива Р.В.)

Пневматична зброя — ручна зброя, в якій для викидання кулі використовується сила тиску стисненого повітря або іншого газу. Перша пневматична рушниця з'явилася в 1430. Застосовувалася як мисливська, а в кін. 18 ст. і як бойова зброя (Австрія, Франція і ін.). Пневматична гвинтівка «Windbüchse» системи Жирандоні не поступалася за характеристиками пороховій зброї свого часу (початок XIX століття) і була прийнята на

обмежене озброєння в Австрії. Зважаючи на малу ефективність з поч. 19 ст. стало в основному спортивною зброєю або зброєю спеціального призначення (наприклад, є гвинтівка для встановлення тимчасових дротових антен, пістолет для "доставки" капсул з етилмеркаптаном - дуже смердючою легкою рідиною тощо).

Основні типи пневматичної зброї:

- **Поршнево-пружинна (ППП).** У цьому типі викид кулі досягається за рахунок швидкого стискання повітря за рахунок енергії попередньо стиснутої пружини, яка передається на поршень, який щільно прилягає до зовнішнього циліндра.
- **З попереднім накачуванням (PCP - Pre-Charged Pneumatics).** У цій зброї повітря попередньо стискається у балоні під високим тиском (80-300 атм) і через декомпресійну камеру подається у ствол.
- **Компресійна пневматика.** У цій зброї повітря також стискається до моменту пострілу, однак це відбувається безпосередньо у робочій камері і, як наслідок, його вистачає лише для одного пострілу.
- **Газобалонна пневматика.** Під газобалонною пневматикою мають на увазі зброю, у якій як робоче тіло використовується газ, відмінний від повітря (найчастіше вуглекислий), тобто клас це досить умовний. В основному джерелом живлення є 8, 12, 88-грамові балончики.
- **Мультикомпресійна пневматика.** Принцип дії той же, що і у компресійної пневматики, тільки качати для забезпечення потрібного тиску в клапані можна від 1 до 10-15 разів. Природно, при цьому зростає швидкість кулі. Самий істотний недолік — довга підготовка до пострілу. **Пневматична зброя на пневмопатронах.** В ній використовуються спеціальні багаторазові патрони, що заправляють стиснутим повітрям.

IV. Ознайомлення із правилами техніки безпеки під час стрільби із пневматичної зброї (вчитель Рушак В.М.)

Учні ще раз ознайомлюються із правилами безпеки під час стрільби і розписуються у спеціальній відомості.

ІНСТРУКЦІЯ З ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ДЛЯ УЧНІВ на заняттях зі стрільби

I. Загальні вимоги безпеки

1. До занять зі стрільби допускаються учні, які пройшли медичний огляд та інструктаж з техніки безпеки.
3. В стрілецькому тирі має бути аптечка, укомплектована необхідними медикаментами та перев'язувальними засобами для надання першої допомоги постраждалим.
4. Відповідальність за організацію стрільби, підготовку тири та стрільбища покладається на осіб, які організують і проводять стрільби з відповідним записом у журналі.
5. Відповідальність за порядок у тирі і на стрільбищі і за дотримання заходів безпеки під час стрілянини покладається на керівника (інструктора, тренера).
6. До зім'ятися допускаються тільки учні, які пройшли медичний огляд (за участю лікаря-психоневролога).
7. В тирі і на стрільбищі категорично забороняється:
  - проводити стрільби з несправної зброї;
  - брати на вогневому рубежі зброю, торкатися його або підходити до неї без команди (дозволу) керівника стрільби;

- заряджати чи перезаряджати зброю до команди керівника стрільби;
- направляти зброю (в якому б стані вона не була: незаряджену, навчальну, несправну, розібрану) в сторони і в тил, а також на людей;
- прицілюватися в мішені з незарядженої зброї, якщо в їх розташуванні перебувають люди;
- виносити заряджену зброю з лінії вогню;
- перебувати на лінії вогню (крім чергової зміни, що стрілятиме);
- залишати на лінії вогню заряджену зброю;
- проводити стрільби одночасно з пістолета і гвинтівки, не дотримуючись інтервалу 10-15 м між стріляючими.

8. Видача патронів провадиться за розпорядженням керівника тільки на лінії вогню. Якщо показ влучень провадиться після кожного пострілу, то стрільцям видається тільки по одному патрону.

9. Заряджання зброї здійснюється тільки на лінії вогню, після команди керівника стрільби «заряджається!».

10. Чистка зброї здійснюється тільки в спеціально відведених місцях.

11. Стрілки, які порушили правила проведення стрільби, підлягають негайному видаленню зі стрільбища або з тиру.

12. Стрілець зобов'язаний:

- тримати зброю зарядженою зі спущеним курком або відкритим затвором поза лінією вогню, а також на лінії вогню з початку стрілянини і до її закінчення;
- тримати зброю на лінії вогню дуловою частиною ствола тільки в напрямку стрільби вгору або вниз (під кутом не більше 60 ° до напрямку стрільби), незалежно від того, заряджена вона чи ні;
- по команді «розряджати!» (під час перерв у стрільбі, після закінчення стрільби, із залишенням лінії вогню, при передачі зброї іншій особі) розрядити зброю і переконатися, що в ньому не залишилося патронів.

13. Про всі нещасні випадки, що сталися під час стрільби, слід негайно повідомити в найближчий медпункт та місцеві органи міліції.

II. Вимоги безпеки перед початком занять

1. Уважно вислухати інструктаж з ТБ при стрільбі
2. Входити в стрілецький тир спокійно, не поспішаючи.
3. При слабкому зорі надіти окуляри.
4. Покласти гімнастичні мати на вогневому рубежі так, щоб їх поверхня була рівною, зручною для стрільби з позиції лежачи.

III. Вимоги безпеки під час занять

1. Виконувати всі дії тільки за вказівкою вчителя (викладача).
2. Не брати на вогневому рубежі зброю, не чіпати її і не підходити до неї без команди вчителя.
3. Не заряджати і не перезаряджати зброю без команди вчителя.
4. Не виносити заряджену зброю з лінії вогню.
5. Не залишати заряджену зброю на лінії вогню.
6. Не направляти зброю (заряджену, незаряджену, розібрану, навчальну, несправну) в тил, на присутніх і в сторони.
7. Отримувати патрони тільки на лінії вогню.
8. Заряджати зброю тільки на лінії вогню по команді вчителя «заряджається!»

9. Тримати зброю зарядженою зі спущеним курком або відкритим затвором поза лінією вогню, а також на лінії вогню від початку стрільби до закінчення.
10. Тримати зброю на лінії вогню стволом вниз або вгору під кутом 60° у напрямку стрільби.
11. Не прицілюватися в мішені з незарядженої зброї, якщо за її розташуванням знаходяться люди.

IV. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

1. При поганому самопочутті припинити заняття і повідомити про це вчителю.
2. При виникненні пожежі в стрілецькому тирі, негайно припинити заняття, за командою вчителя організовано, без паніки залишити стрілецький тир.
3. При отриманні травми негайно повідомити про те, що трапилося вчителю.
4. У разі порушення вимог інструкції із правил стрільби, ви будете негайно видалені з стрільбища або із стрілецької тиру.

V. Вимоги безпеки після закінчення занять

1. Після закінчення стрільби розрядити зброю, переконайтеся, що в ньому не залишилося патронів.
2. Чистку зброї призвести за вказівкою вчителя в спеціальному місці.
3. Огляд мішеней проводити тільки після повного закінчення стрільби.
4. Про всі недоліки, виявлені під час стрільби, повідомте вчителя.

V. Проведення змагань.

Змагання тривають два дні.

VI. Оголошення результатів змагань.

Нагородження переможців, завершення змагань.

Результати змагань, зведена таблиця.

№ п/п	Клас	1 хлопець	2 хлопець	Дівчина	Загальна кількість балів	Місце
1	5-А	32	24	0	56	VII
2	5-Б	3	19	15	37	X
3	6-А	3	25	22	50	VIII
4	6-Б	22	32	13	67	IV
5	7-А	30	34	28	92	I
6	7-Б	30	18	32	80	II
7	8-А	31	7	8	46	IX
8	8-Б	28	21	8	57	VI
9	9-А	5	17	13	35	XII
10	9-Б	24	25	10	59	V
11	10	13	35	26	74	III
12	11	14	18	4	36	XI

Переможці в індивідуальному заліку

Переможці серед хлопців:

1. Романцов Дмитро, 10 клас – I місце (35 балів)
2. Сидорчук Денис, 7-А клас – II місце (34 бали)
3. Зінчук Дмитро, 5-А клас - III місце (32 бали)
4. Валюк Владислав, 6-Б клас – III місце (32 бали)

Переможці серед дівчат:

1. Жаловага Ангеліна, 7-Б клас – I місце (32 бали)
2. Крачунова Анна, 7-А клас – II місце (28 балів)
3. Шевчук Ірина, 10 клас – III місце (26 балів)

Позакласний захід з трудового навчання для учнів 5-А класу «Берегиня»

Мельничук Л.В., вчитель трудового навчання

Мета:

- ознайомити учнів із традиціями українського народу, іграми й забавами;
- розвивати інтерес до народної культури, творчості, уміння та навички самостійно здобувати знання;
- виховувати любов до рідної країни;
- сприяти формуванню в школярів національної свідомості, системи моральних цінностей, життєвих та комунікативних компетентностей.

Обладнання: українські рушники, віночок, інструменти і матеріали для виконання вишивки, приготування вареників, плетення коси, прислів'я, аудіо записи для музичного супроводу.

*Природа сказала жінці: будь прекрасною,
якщо можеш, мудрою, якщо хочеш, але
розсудливою ти повинна бути неодмінно.*

П. Бомарше

Структура заняття

I. Організаційний етап.

II. Мотивація проведення заняття.

Вступне слово вчителя. Представлення команд.

III. Конкурсна програма.

I конкурс. Розминка. (кожній команді по п'ять запитань).

Запитання I команди

1. Основний інструмент для вишивання. (Голка)
2. Як називали рушник для посуду, столу? (Стирок)
3. Як називають писанки вкриті кольоровими плямами? (Крапанки)
4. Який рослинний барвник потрібен щоб отримати жовтий колір? (Березова або вільхова кора)
5. Без чого не можна спекти хліб? (Без скоринки)

Запитання II команди.

1. Яким інструментом виконують мереживо для рушника? (Гачком)
2. Як називали рушник для рук і обличчя? (Утирач)
3. Як називають писанки декоровані гравіруванням на пофарбованій поверхні? (Дряпанки)
4. Який природний барвник потрібен щоб отримати червоний колір? (Материнка)
5. Як зварити кашу без масла? (З любовю)

II конкурс «Про що говорять рушники?» (Український віночок)

(Команди вибирають завдання)

Завдання полягає в тому щоб розкрити значення символіки та квітів на рушниках та віночку, значення кольорів.

III конкурс «А мій милий варенички просить»

(Команди вибирають страви: український борщ, вареники і розповідають про секрети і особливості їх приготування)

Практичний тур. Літимо вареники. (дівчата ліплять вареники)

IV конкурс уболівальників «Народна скарбничка»

Завдання: з'єднати частини прислів'їв.

1. Батьківщина – мати,...(.умій за неї постояти.)
2. За рідний край...(життя віддай.)
3. Хата без рушника -...(що родина без дітей.)
4. Праця людей годує,...(а лінь марнує.)
5. У дитини заболить пальчик,...(а у матері серце.) Людина без Вітчизни,...(як соловей без пісні.)
6. Кожному мила ...(рідна сторона.)
7. Всюди добре,...(а вдома найкраще.)
8. Пташка красна своїм пір'ям,...(а людина-знаннями.)
9. Друга шукай,...(а знайдеш – тримай.)

V конкурс уболівальників «Ніс»

Микола Гоголь присвятив йому повість, 2006 року йому відкрили пам'ятник у Києві. Тож це ніс. Поясніть фразеологізми про нього.

- 1.Повісити носа - засмутитися.
- 2.Зарубати на носі – запам'ятати дуже міцно.
3. Водити за ніс – обманювати , вводити в оману.
4. Крутити носом – виражати невдоволення.
- 5.Не бачити далі свого носа – бути обмеженим , не бачити загального за окремим.
6. Тримати ніс за вітром – пристосовуватись до обставин, безпринципно змінюючи свої переконання.

VI конкурс. «Заплети мені мамо косу».

Представниці команд змагаються у вправності плетення коси.

VII конкурс « Мова жестів також прекрасна».

Потрібно жестами показати прислів'я:

1. Розум без книги, що птах без крил.
2. Пташка красна своїм пір'ям, а людина знаннями.

VIII конкурс «А я своєму миленькому сорочку мережу»

Представниці команд мають виконати петельний шов. Час: 5 хв.

IX конкурс «У рідному краї і серце співає»

Українська пісня – це бездонна душа народу, це його слава.

Команди по черзі виконують українські пісні.

IV Підсумок заняття. Вправа «Прес»

Продовжити думку. «Для мене Україна - це...»

Виконання пісні Тіни Кароль «Україна - це ти»

Заключне слово вчителя. Підведення підсумків.

Пригощання варениками.

2.3.2. Проекти.

Навчальний проект для учнів 5-Б класу «Сакральні ключі українських казок»

Гелюта К.В., класний керівник

Мета:

- навчальна: ознайомити учнів із таким видом навчальної роботи, як проектна діяльність; закріплювати вміння розрізняти народну й літературну казки;
- розвивальна: розвивати навички самостійної, індивідуальної та колективної роботи, креативне мислення, уміння здійснювати пошук та оформлювати для представлення потрібну інформацію;
- виховна: виховувати в учнів бережливе ставлення до книжок; на прикладі казкових героїв, презентованих у творах, плекати доброту, любов, доброзичливе ставлення один до одного; підтримувати інтерес до казки; викликати бажання творити добро.

Обладнання: комп'ютер, інтерактивна дошка, вислови письменників про казку, книжкова виставка, дитячі ілюстрації до казок, портрети письменників-казкарів, картки з уривками казок. (Додаток Н. Портфоліо проекту)

Тип уроку: засвоєння нових знань; захист проекту.

Епіграф

«Немає казок кращих від тих, які створює саме життя».

Ганс Крістіан Андерсен

Структура уроку

I. Організаційний момент

1. Привітання.
2. Перевірка готовності учнів до уроку.

II. Етап підготовки учнів до засвоєння нових знань

1. Опис роботи над проектом.

Розповідь вчителя (роздатковий матеріал для учнів та гостей уроку).

Протягом місяця наш клас досліджував походження та розвиток казок.

Клас було об'єднано у групи: казкознавці, казкофіли, казкокритики, казкотерапевти.

Визначили основні завдання:

- 1) з'ясувати термінологічне поле казки як жанру літератури;
- 2) дослідити гіпотези походження казки;
- 3) згрупувати казки за тематикою;
- 4) прослідкувати спільні та відмінні риси між народною та літературною казками;
- 5) зробити порівняльний аналіз деяких епізодів казок із подіями сучасного життя;
- 6) укласти словничок афоризмів;
- 7) зрозуміти, чи є місце для казки в нашому житті;
- 8) видати газету «Казкотерапія».

Обрали ключове питання: Казка – це вигадка? Чи казка - життя? **Слайд 2**

Клас об'єднано у групи: **Слайд 3**

I група з'ясувала термінологічне поле казки як жанру літератури та дослідила гіпотези походження казки.

II група згрупувала казки за тематикою та прослідкувала спільні-відмінні риси між народною та літературною казками?

III група зробила порівняльний аналіз деяких епізодів казок із подіями сучасного життя та уклала словничок афоризмів.

IV група зрозуміла, чи є місце для казки в нашому житті; видала газету «Казкотерапія», оформила ілюстрації до казок.

Мета уроку: з'ясувати, чи є місце для казки в нашому житті. **Слайд 4**

2. Запис теми уроку в зошити.

Розгорніть свої робочі зошити і запишіть тему уроку.

3. Пояснення епіграфа уроку

Перед вами на дошці записаний епіграф уроку. Спробуйте його пояснити.

III. Етап засвоєння нових знань

1. Вступне слово вчителя. Слайд 5 «...*Без казки, без гри уява дитини не може жити...*», - казав В. Сухомлинський. *Тож і ми трішки опинимося у казці.*

А щоб потрапити у чарівний світ повторюйте за мною скоромовку!

2. Скоромовка. Слайд 6

Казав казку – казочку,

Приказку – приказочку.

Косарикам – косарям,

Казкарикам – казкарям.

2. Декламація вірша. (Шостак В. читає вірш)

Казок чимало є на світі Веселих і сумних

Питання полягає лиш в тому,

Чи можна жити без них.

Казка стукає у двері,

Привітаємо її,

І що б там не говорили

Ми впізнаємо її.

Ми на шляху у світ казок!

3. Гра.

Слайд 7. *(Стукіт у двері. Заходить старшокласник, одягнений Листоношею (Цепя А.), який приніс телеграму. Вчитель читає, а потім здивовано.)*

Оце так. Переді мною телеграма-вибачення від пані Казки. *(Учитель читає текст телеграми, що написана на картці).*

Любі мої діти, на жаль, я не зможу потрапити у ваш світ. Погані чарівники усе зробили навпаки: добрі казкові герої перетворилися у злих і помінялися казками.

Діти. Що ж тоді робити? І як нам зайти у браму казок, щоб розкрити проблемне запитання уроку?

(Заходить Баба-Яга (Мандзик В.)

Баба-Яга. Що ж діти мої, якщо ви хочете зайти у браму, тоді вам треба відгадати мої загадки, щоб отримати ці ключі.

Діти. Загадуйте, Бабусю-Ягусю.

Баба-Яга. Перша загадка: як ви думаєте, скільки всього загадок я вам загадаю?

Діти. Три.

Баба-Яга. Коли ви, діти, хитрі, одгадайте сім загадок: **Слайд 8**

Що росте без корінця? (Камінь)

Що в'ється по деревцю? (Хміль)

Що пече без жарини? (Сонце)

Хто живе без дружини? (Сокіл)

Що біжить без прогона? (Вода)

Що плаче, сліз немає? (Серце)

Що грає, голос має? (Скрипка)

Третя загадка: “Виса висить, хода ходить, виса впала, хода з`їла” (Свиня і яблуко).

Слайд 9

Якщо ви такі розумні, то спочатку з`ясуйте сакральний зміст казок, от тоді я вам віддам ключі, якими ви зможете відкрити чарівну браму і поверну Казку .

Повідомлення учнів 1 групи «Казкознавці» про сакральний зміст казок. Слайд 10

Учень 1. Мисливська казка – одне з найстаріших явищ світової культури. За давністю генези з нею може конкурувати хіба що гра. Оскільки основну частину світогляду первісного суспільства становили уявлення про об`єкт ловів та способи впливу на нього, то пояснення сюжетів казок про тварин немислима без знання зоології

та магії. Про це можна судити навіть із того, що в давніх мисливських іграх-ритуалах головним об`єктом спрямування магічних дій виступають промислові звірі.

Учень 2. Гра-ритуал і мисливська казка мусили прорости ще на ниві мисливсько-скотарської міфології (у грі-веснянці “Заїнько”, в якій є сцена оточення зайця (А нікуди заїньку ані вискочити, а нікуди заїньку ані виглянути”).

Учень 3. Композиційною основою кумулятивної казки є ритуально оформлений обман (“Солом`яний бичок”, “Котик і півник”, “Як ходила лисичка по сміттячку”). Казка свідомо вносить дезінформацію про об`єкт полювання. Ним, судячи зі змісту, неодмінно має стати єдиний негативний персонаж. Це могло бути викликане історичними функціями жанру, які полягали у створенні образу ворога, що служило мотивацією самих причин полювання. Не випадково дійовими особами такої казки неодмінно виступають тварини на яких в первісному мисливському суспільстві промислу не було («Коза-дереза», «Колобок», «Вовк і семеро козенят»). Адже чомусь персонажами жодної української казки не виступають ні тур, ні лось, ні олень, ні інші великі звірі, які найчастіше й виступали головними об`єктами ловів.

Вчитель. Хтонічні уявлення збереглися у казках, хоч, на відміну від обрядів, не зберегли своєї семантики. Українська фантастична казка часто-густо має у своєму змісті два обов`язкових атрибути: зачин і кінцівку. Це обрамлення магічне. У зачині така казка повідомляє, що описувані в ній події відбуваються в тридев`ятому царстві чи за морями глибокими, за лісами високими, а отже – не на цьому світі. Другим відмежуванням служить кінцівка казки « і я там був мед-вино пив, по вустах текло, а в рот не попало». Рот, за народним уявленням, - найвразливіше місце людини. Саме через нього проникає в середину болячка чи нечиста сила. Тому й затуляли рот при позіханні, хрестили при чханні. Вербально застерігали його й від усіх тих сил, про які йшлося у фантастичній казці.

- Завжди втрапить у біду.
 Кукуріка: «Пропаду!» (Півник)4
7. Півника вона украла,
 І в ведмедя кумувала,
 В Журавлика – гостювала
 Шани лиш ніде не мала! (Лисичка)3
8. Цей поважний, товстий кіт
 Не сидить біля воріт.
 Має синій він кафтан
 І зоветься просто: «Пан!». (Коцький)4
9. Стежкою собі котився.
 З горошинки народився.
 А який був сильний, дужий,
 та й до горя небайдужий! (Котигорошко)1
10. На городі виростала.
 В сонця сили набирала.
 Як з землі тепер дістати?
 Треба всю сім'ю скликати! (Ріпка)2
11. Цей гарненький третячок
 Має смоляний бочок. (Бичок) 4
12. В лісі тім, що біля річки
 Загубив дід невеличку.
 Звірив в ній жило чимало,
 Тільки місця було мало! (Рукавичка)4
13. Ох, примхлива, вередлива,
 Неслухняна дреза!
 Що вертлява та брехлива
 Ця рогата... (Коза)3
14. На віконці не сиділось,
 Все йому тікати хотілось!
 У біду потрапив сам,
 Бо лисичка його «гам!» (Колобок)1
15. Дівчинка та чепурненька,
 Тільки трошечки ... (Кривенька)3
 - *Які ж ви розумні!*

5. Фізкультхвилинка.

(Під музику заходять учні, перевдягнені в героїв українських народних казок: Пан Коцький, Котигорошко, Коза-Дреза, Івасик-Телесик). Слайд 11

6. Продовження гри. Вчитель (*вказуючи на Пана Коцького (Самарчука Н.), який заходить без шляпи*)

Це кого ми зараз бачим?
 Дуже хтось знайомий наче,
 Вигляд справді парубоцький,
 Зветься казка ця ... («Пан Коцький»)
Котигорошко (*Бортнік Н. з вудкою*)
 Від цієї булави

Змій позбувся голови,

Прагнуть хлопці будь хоч трошки

Схожим на... («Котигорошка»)

Коза-Дереза (Виходить Пащенко А. з головним убором на голові, шляпою).

Ой, тримайте, ой, не можу, -

Я примхлива, знає кожен...

Можу й не вередувати

Дайте тільки пострибати.

Івасик Телесик (Виходить Демидюк О. з булавою)

Хто на гусячих крилах

Прилетів до мами й тата,

Був міцний, бо їв кулешик?

Це відомий всім... («Телесик»)

Вчитель. Але ж вони не зовсім схожі на справжніх героїв. Що з ними не так?

(Діти-персонажі казок обмінюються речами).

Ось і все стало на свої місця.

Пан Коцький (тримає в лопі рукавичку).

Любі діти, як я йшов,

На дорозі це знайшов.

Це ж хатинка невеличка.

Ми у казці... («Рукавичка»)

7. **Вчитель розповідає про історію виникнення казки «Рукавичка».** Але ж у рукавичці жили інші звірі! Допоможіть мені їх пригадати. (Відповіді учнів). **Слайд 12**

(Малюнок на дошці). А чи знаєте ви, що казка «Рукавичка»...

Виходить Баба-Яга. Слайд 13

8. **Гра «Хто швидше»? Слайд**

- Візьміть конверт № 1. Прочитайте початок прислів'їв, згадайте кінцівки, з'ясуйте, до якої казки їх можна віднести (2хв.)

10. **Дидактична гра «Чарівна торбинка».** Відгадати з якої казки предмети.

- Візьміть торбинку. Вийміть з неї малюнки-предмети і назвіть, якій казці вони належать (4хв.) («Три золотокучеряві княжичі», «Яйце-райце», «Три брати», «Золотий черевичок»).

Баба-Яга. Усі ви молодці! Тепер ви можете отримати ключі, якими відчините чарівну браму і повернете Казку. (Передає ключі Яценко Т.)

Виходить Казка.

Казка. Спасибі, діти, що допомогли звільнитися від злих чар.

Всі герої знов щасливі

І говорять вам спасибі!

Ви розумними були,

Їм усім допомогли.

І я знову з вами, дітки,

Н а з а в ж д и!

Послухайте давню африканську притчу, що має назву «Як з'явилися у людей казки».

Жила собі колись мишка. Бігаючи скрізь, проникала вона в будь-які будинки, у найпотаємніші сховища, а її очі ставали свідками багатьох подій. Одного разу миша

вирішила сплести собі казки з усього того, що побачила на своєму віку. Кожну казку одягала в яскраву сукню – чорну чи білу, червону чи синю. Так з'явилися казки в мишачій хаті.

Вони замінили миші дітей. Та якось полем, де була мишача хатка, проходила отара овець, і якась вівця вибила ногою двері. Казки вибралися з хати і розбіглися по всій землі.

Тому й немає на землі народів, які б не знали казок, як немає, мабуть, і людей, які б не любили їх.

11. Повідомлення про літературну казку

Учень (Пащенко А.)

Літературна казка виникла набагато пізніше. У другій половині XVIII століття з розвитком просвітницьких ідей в європейській літературі з'явилися авторські обробки фольклорних казок, а в XIX традиційні казкові сюжети стали використовувати Ш. Перро, брати Грімм, Г.Х. Андерсен, А. Гофман — письменники, яких весь світ визнав класиками цього жанру. Жанрова особливість літературної казки з другої половини XIX століття проявляється в її близькості до новели і навіть повісті.

12. Інценізація сучасної літературної казки Олега Романчука «Соловейко з одним крилом». Слайд 14

Діти роблять висновок, що казка навчає нас любити один одного...

V. Етап узагальнення вивченого

1. Повідомлення III групи «Казкокритиків» про порівняльний аналіз деяких епізодів казок із подіями сучасного життя.

- Які автори сучасних казок вам відомі?
- Які твори ви прочитали і чого вони навчають?

Кінах В. розповідає про сучасну літературну казку «Казка про майдан».

2.«Мозковий штурм».

- Дайте відповідь на ключове запитання нашого проекту: Казка – це вигадка? Чи казка - життя?

3.«Фотопрезентація». *Звучить музика. Діти аргументують відповіді презентацією родинних фотографій. Роблять висновок, що казка-це їхня родина... І ця казка буде доти, доки над нашими головами буде мирне небо.*

4.Діти виконують патріотичну пісню «Квітуча Україна».

5.Слово вчителя.

Швидко плине час. Стежинками ви гарно мандрували! Зрозуміло,що казки ви любляете різні. «Забута казка – це золоте намисто, яке впало на морське дно»,- кажуть старі люди . Казки впродовж віків були і залишаються чарівними провідниками доброти і милосердя. Казка – це дитинство людства і його мудрість. Читайте і слухайте казки!Нехай вони йдуть світом, нехай живуть серед нас і після нас, хай виховують синів і дочок нашої землі. Нашого народу.

6.Учні читають вірші.

1-й учень

Існує книг багато на землі,
Вони цікаві, мудрі та повчальні,
Та кожен з нас, дорослий чи малий,
Казки читає – дуже вони гарні.

2 - й учень

Казка – це світ,чарівний та незвичний
Казка – це слово,сповнене краси.

Поринуть у казку – це ж бо так цікаво,
Це справді свято, радість для душі.

3 – й у ч е н ь

У казці звірі свою мову знають,
Дерева розмовляють ,мов живі,
Добро і правда завжди зло долають,
Тому і люблять казку діти всі.

7. Оцінювання.

Кожний учень отримує дві оцінки:

за знання тексту;

за роботу над проектом, яка складається з участі в підготовці проекту та участі в захисті проекту.

VI. Етап повідомлення про домашнє завдання й інструктаж з його виконання

Слайд 15- 16. Прослухати казку природи і записати її етюдом.

Бібліотечний урок-проект для учнів 5-7 класів

«Моя Батьківщина там, де моя бібліотека»

Дахновська О.О., завідувач бібліотеки

Моя Батьківщина там, де моя бібліотека

Еразм Роттердамський

Мета: Здійснити віртуальну подорож бібліотеками світу, ознайомити учнів із різними видами бібліотек, їх фондосховищами, дати уявлення про діяльність відомих бібліоманів; виховувати шанобливе ставлення до надбань духовної культури людства

Обладнання: Карта Світу, зображення відомих бібліотек, виставка книг «Даруємо людям мудрість книг»; бейджики з написами «піар-менеджер», «історики», «книгознавці», «архітектори, «бібліомани»; мультимедійні засоби навчання, відеосюжети «Найбільші бібліотеки світу», «20 найкрасивіших бібліотек світу», «Видатні постаті в історії бібліотечної справи» (Додаток М. Проект - бібліотечний урок)

Форма проведення. Віртуальна подорож.

Хід уроку-проекту

Бібліотекар.

Книги – життя і мудрості перлинки,
І рідне щось, і знане, й незбагненне...
Збираємо знання ми по краплинці,
Що із книжок рядком біжать до мене.
Мудрець із книги день свій починає
На самотині з ним мовчать уста,
Ніби в струмочку він знання черпає –
Ось де початок, суть його єства.
Іду й дивлюсь, як люд спішить шумливий
Повз блиск вітрин, повз воду і вогонь,
А рясний ранок промінцем квапливим
Вже подає тепло своїх долонь.
І просить: люди, поверніть до ранку
Не в бари і не в сутінь дискотек,
Йдіть до книжок, до пізнання світанку,
Спішіть усі у храм бібліотек! (М.Пилипчук)

Ось і ми з вами, прислухавшись до заклику автора вірша, поспішимо здійснити подорож найвідомішими бібліотеками світу.

Люди завжди цінували книги і берегли їх як найдорогоцінніші скарби. Без книг життя неможливе. Значить, неможливе воно і без бібліотек. Значення бібліотек в історії світової культури величезне. «Притулки розуму», «аптеки для душі», «будинки мудрості», «книгозберігаючі палати», «храми літератури» - так називали бібліотеки в різні часи і в різних країнах.

Бібліотеки почали створювати ще здавна. Люди практично відразу зрозуміли цінність записаної інформації, необхідність її збереження і відтворення. Таблички, свитки, папіруси, книги - це все було способом зберігати знання. Правда, розкидані по всьому світу, без обліку та забезпечення збереження всі ці знання були марні.

Поступове накопичення документів, літературних творів привело до виникнення спеціалізованих закладів – бібліотек.

За визначенням тлумачного словника, бібліотека – це установа, культурно-освітній заклад, де зберігаються та видаються книги, журнали та ін., а також здійснюється популяризація і пропаганда літературних творів.

Але для нас це визначення не може бути повним, адже не можна не зважити на те, що саме бібліотека і її літературні шедеври надихають, виховують, розвивають в людині всі найкращі почуття, любов, розуміння духовного зв'язку з минулим та майбутнім.

Переді мною постала проблема, куди ж ми можемо здійснити свою подорож, адже в світі безліч бібліотек і всі вони заслуговують на увагу.

За допомогою я звернулася до професіоналів в цьому напрямку — це туристична агенція “Навколо світу”, яка запропонувала нам найцікавіші, на їх думку, світові книгозбірні.

Отже, слово надається піар-менеджерам туристичної агенції “Навколо світу”

Слайд 1.

Піар-менеджер: Якщо ви цікавитися шедеврами світової літературної спадщини, бажаєте на власні очі побачити таїнство бібліотечних книгозборищ, відвідати найстаріші, найбільші та найцікавіші бібліотеки світу — тоді саме для вас і виключно для вас ексклюзивні тури до Лондона, Вашингтона, Берліна, Пекіна, Києва пропонує лідер туристичного бізнесу — агенція “Навколо світу”. Ми надамо вам можливість дізнатися цікаві факти про найстаріші та найбільші бібліотеки світу, вас зачарують своєю архітектурою та інтер'єром найбільш дивовижні книгозбірні, ви будете здивовані незвичайними вчинками відомих бібліоманів.

Бібліотекар. Дякуємо Вам за цю чудову піар-компанію. Я думаю, що ми із задоволенням скористаємося пропозицією і помандруємо до цих храмів літератури. Ну що ж, вперед, до нових вражень!!!

(Попередньо клас був поділений на групи, кожна з яких працювала в таких напрямках: 1 група (історики)— досліджувала історію найдавніших бібліотек світу; 2 група (книгознавці)— займалася вивченням фондів найбільших книгозборищ; 3 група (архітектори) оцінювала найоригінальніші будівлі бібліотек; 4 група (бібліомани) відшукувала цікаві факти про діяльність найбільш відомих меценатів і сподвижників бібліотечної справи).

Бібліотекар. Запрошуємо до виступу групу істориків, яка презентує нам найстаріші бібліотеки світу.

• **Виступ групи «Історики»**

Перші книгозборища, про які маємо достовірні свідчення - це бібліотеки глиняних плиток з клинописом Ассирії, Вавилонії, Урарту

Бібліотеки древніх єгиптян були призначені тільки для царів і жреців. Афінівська бібліотека VI ст. до н.е. складалась з книг, що були написані на дощечках, шкірі і папірусі, в III ст. д.н.е. виникла Пергамська бібліотека та її суперниця Олександрійська бібліотека єгипетських царів-бібліофілів - Птолемею. В ній нараховувалось не менше 200 тис. сувоїв.

В стародавній Греції і Римі були і особисті зібрання книг: Еврипіда і Демосфена, Платона і Аристотеля. Цицерон мав бібліотеку в Римі і на приміській віллі. Першу публічну бібліотеку заснував в Римі в 39 р. д.н.е. друг Вергілія і Горація - Гай Азійній Поліон.

Римляни придумали публічну бібліотеку, хоча й у трохи дивній формі.

Будь-хто міг почитати книгу в... лазні – там була спеціальна кімната, де книги не піддавалися впливу води і пари. Лазні в Древньому Римі будувалися всюди, виходить, і з бібліотеками не було проблем.

У період середньовіччя книги писали тільки в монастирях. Там же збиралися бібліотеки.

Слайд 2

У Київській Русі першу бібліотеку зібрав Ярослав Мудрий. Вона була заснована в 1037 році при Софійському соборі. У ній зберігались церковні твори і література з світової історії, географії, астрономії, філософії. Крім державних актів, у ній були історичні твори візантійських авторів, давньогрецьких філософів і істориків: Арістотеля, Геродота, Плутарха.

Слайд 3.

У кінці XI століття головним культурним центром Київської держави став Печерський монастир. Тут близько 1113 року літописець Нестор написав "Повість временних літ". При монастирі була велика бібліотека. Про неї очевидець XVII ст., Павло Алепський, писав: "Тут прекрасне книгосховище, де є надзвичайно дорогі книги..., ми бачили старі грамоти за 500 років на пергаменті..."

На жаль, книгозбірня майже повністю згоріла під час пожежі в монастирі 1718 року.

Найстаріша книгозбірня України – Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка, яка в 2014 відзначила своє 406-річчя. Слайд 4.

Бібліотекар. Так само, як і раніше, сьогодні є бібліотеки, якими можна пишатися, в такій же мірі, як і бібліотеками давнини. Зараз, майже кожне місто має свою власну книгозбірню і в кожній країні є Національна бібліотека. Національні бібліотеки великих держав - це унікальні сховища колосальної кількості книг, газет, журналів та інших джерел інформації. Все, що може бути корисним читачеві і що може бути затребуване в майбутньому, зберігається в запасниках цих бібліотек.

Запрошуємо до виступу групу книгознавців, яка займалася вивченням фондів найбільших книгозбірень світу

• Виступ групи «Книгознавці»

Пропонуємо вам познайомитися з великими бібліотеками світу, більшість з яких знаходиться в США. Але приємно знати, що й Україні є чим пишатися.

Слайд 5.

Бібліотека Конгресу США (Вашингтон)

Найбільша бібліотека у світі. На сьогоднішній день вона містить сотні мільйонів одиниць зберігання, серед яких - безліч унікальних матеріалів: 132 млн. примірників книг 470 мовами світу, 29 млн. одиниць рукописного матеріалу, близько 5 млн. карт, сотні тисяч мікрофільмів, ноти, гравюри, фотографії.

Щорічно бібліотеку відвідує близько 1,7 млн. читачів, яких обслуговує 3600 співробітників. Бібліотека має 18 залів, у кожному з яких - по 1460 читацьких місць. Будівля складається з трьох величезних частин і нагадує замок.

Бібліотека є великою культурною спадщиною та національним надбанням. Вона обслуговує уряд США, приватні та промислові компанії, різні дослідницькі фонди, школи, університети та інші навчальні заклади. Бібліотеку щомісяця відвідують тисячі туристів.

Британська бібліотека (Лондон, Великобританія.)

Слайд 6.

Національна бібліотека Сполученого Королівства. Є однією з найбільших науково-технічних бібліотек у світі. Її фонди налічують понад 150 млн. прим. майже всіма існуючими мовами і в будь-яких форматах: книги, журнали, звукові і музичні записи, патентні описи, бази даних, карти, марки, стародавні друковані книги, креслення і багато іншого. Бібліотека посідає друге місце після Бібліотеки Конгресу США. Щороку фонди бібліотеки поповнюються майже на 3 млн. прим.

Німецька національна бібліотека (Берлін, Франкфурт, Лейпциг)

Слайд 7.

Центральна архівна бібліотека і національно-бібліографічний центр Федеративної Республіки Німеччини. Після падіння Берлінської стіни бібліотеки Лейпцига та Франкфурта об'єдналися з німецьким музичним архівом у Берліні. У даний час фонд бібліотеки складає більше 22 млн. одиниць, з них: близько 14 млн. - у Лейпцигу, більше 8 млн. - у Франкфурті і близько 1,5 млн. - у Німецькому музичному архіві

□ Національна Бібліотека Китаю (Пекін).

Слайд 8.

Всеосяжна наукова бібліотека, національне сховище публікацій, національний бібліографічний центр, національний центр мережі бібліотечно-інформаційних і науково-технічних бібліотек і центр розвитку. Фонд бібліотеки - понад 24 млн прим., що включає 270 тис. рідкісних книг, 1,6 тис. творів стародавнього мистецтва і 35 тис. частин манускриптів.

Бібліотека має не тільки найбільшу колекцію китайських книг у світі, а й найбільшу колекцію матеріалів іноземними мовами в країні. Бібліотека відкрита для відвідування 365 днів на рік, а онлайн-послуги доступні 24 години на добу за допомогою різних засобів комунікації

□ Національна Бібліотека України ім. В.І. Вернадського (Київ)

Слайд 9.

Найбільша бібліотека України, головний науково-інформаційний центр, входить до числа десяти найбільших національних бібліотек світу, є членом Європейської бібліотеки.

Обсяг фондів — близько 15 млн одиниць зберігання. Це унікальне зібрання джерел інформації, що включає книги, журнали, газети, продовжувані видання, карти, ноти, образотворчі матеріали, рукописи, стародруки, документи на нетрадиційних носіях інформації. Бібліотека має найповніше в державі зібрання пам'яток слов'янської писемності та рукописних книг, архіви та книжкові колекції видатних діячів української й світової науки та культури. Серед складових фонду— бібліотечно-архівна колекція "Фонд Президентів України", архівний примірник творів друку України з 1917 р., архівний фонд Національної академії наук України.

Бібліотека комплектується всіма українськими виданнями, отримує примірник дисертацій, що захищаються на території України, веде міжнародний книгообмін з понад 1,5 тис. наукових закладів і книгозбірень 80 країн світу. До бібліотеки як депозитарію документів і матеріалів ООН в Україні надсилаються публікації цієї організації та її спеціалізованих установ.

• Перегляд відеосюжету «Найбільші бібліотеки світу»

Бібліотекар. Бібліотекам (так само як і книжковому бізнесу) зараз доводиться дуже тяжко. Інтернет, електронні "читалки", чи не повсюдна доступність будь-якої інформації. Старий формат бібліотек поступово відживає своє, його змінює формат громадських центрів. Або ж бібліотеки старанно зберігають атмосферу храму знань.

І деякі з громадських читалень є справжніми витворими мистецтва. Від яких захоплює дух і з'являється бажання оселитися там навечно.

• Презентація групи «Архітектори»

Бібліотеки Гейзеля (США) та технічного університету (Голландія)

Слайд 10.

□ Бібліотека Гейзеля (1970)- головна бібліотека Каліфорнійського університету в Сан-Дієго. Одразу після відкриття, вона стала символом університету. На емблемі навчального закладу навіть є зображення бібліотеки. Будівля названа на честь Одрі та

Теодора Сьюз Гейзеля - відомих письменників. Саме вони внесли чималий вклад у розвиток бібліотечного фонду.

Бібліотека Гейзеля має досить неординарну зовнішню форму: чи то вона схожа на крону дерева, чи то нагадує гігантський ліхтар.

Бібліотека приховує чимало легенд, одна з них стверджує, що під час спорудження будівлі архітектори не розраховували вагу книг, що наповнюватимуть бібліотечні фонди. Тому, щоб уникнути обвалу, третій поверх бібліотеки залишається порожнім. Однак насправді, за початковим задумом, тут мав бути евакуаційний вихід та вільний хол.

Справжньою родзинкою сучасного мистецтва вважаються вхідні двері бібліотеки, дизайнером яких став художник Джон Балдессарі.

Зверху на дверях написано: "Читай/Пиши/Думай/Мрій". Скло у дверях - різних кольорів. З обох боків біля вхідних дверей на склі розташовані фотографії студентів у повен зріст на стосах книг, що нагадує давньогрецькі колони на п'єдесталах.

□ Бібліотека Делфтського технічного університету (Голландія)

Рік заснування: 1997. Можна сміливо заявити, що Делфтський університет технологій надсучасним дизайном бібліотеки випередив конкурентів.

Проект красивої та незвичної бібліотеки розробило архітектурне бюро Месапоо. Бібліотека найстарішого технологічного університету в Нідерландах розташувалася на внутрішньому дворі навчального закладу.

Бібліотека університету становить собою незрозумілу конічну споруду, що здіймається над пагорбом. Мало того, бібліотека в Делфті характеризується цікавим ландшафтним дизайном.

Дах бібліотеки покритий газоном, що служить природним ізолятором, а влітку тут можна відпочивати й засмагати на сонці. Увінчана будівля сталевим прозорим куполом, на вершечок якого можна піднятися.

Бібліотеки університету Дуйсбург-Ессен (Германія) та Принстонського університету (США)

Слайд 11

- Незвичайну бібліосферу включає в себе університет Дуйсбург-Ессен (Германія). У 2009-ому році правлінням університету був затверджений проект компанії Ggreen! Architects, яка спеціалізується на екологічних будовах.

І ось уже в 2011-ому році для студентів було відкрито "круглу бібліотеку", що містить в собі елементи еко-архітектури: енергозберігаючі технології, сонячні батареї, систему очищення води і інше, інше, інше.

Книгосховище у формі усіченої кулі розташовується на відстані від інших висотних будівель і вентильовується за рахунок природного повітрообміну. З верхніх поверхів будинку відкривається чудовий вид на місто.

- У 2008 році перед студентами Принстонського університету в США відкрилися двері нової університетської бібліотеки. Всесвітньо відомий архітектор Френк Гарі зробив бібліотеку фантастичною і футуристичною, застосувавши несподівані форми і рішення.

Книгосховище для технічної літератури в галузі точних наук, за словами архітектора, побудоване з таким розрахунком, щоб надихати відвідувачів на нові відкриття в сфері астрофізики, біології, хімії, фізики та математики.

І якщо зовні, автор проекту експериментував з формою, то всередині - з кольором. Яскраві відтінки і несподівані кольорові рішення не залишають жодну читацьку голову без світлої ідеї і натхнення.

Національна бібліотека республіки Білорусь (Мінськ). Слайд 12

- **Національна бібліотека республіки Білорусь (Мінськ)**

Національна бібліотека Білорусі містить найбільше зібрання білоруських друкованих матеріалів, а також третю за величиною в світі колекцію книг російською мовою. Але відома вона стала не завдяки цьому, а завдяки будівлі, в якій вона розташувалася. Вона була побудована в 2006 році і має 22 поверхи. Багато хто критикує споруду завдяки неправильній формі, але це все одно робить бібліотеку однією з найбільш незвичайних у світі. Нова будівля була спроектована архітекторами Михайлом Виноградовим і Віктором Крамаренко.

- **Перегляд відеоролика «20 найкрасивіших бібліотек світу»**

Бібліотекар.

4 група (бібліомани) займалася пошуком цікавих фактів про діяльність найбільш відомих меценатів і сподвижників бібліотечної справи.

- **Виступ групи «Бібліомани».**

Слайд 13

Американський магнат сталеливарної промисловості Ендрю Карнегі ввійшов в історію аж ніяк не завдяки своєму величезному багатству, що він заробив законними і незаконними методами і яке на той час поступалося тільки

рокфеллерівському. Ні, Ендрю Карнегі залишився в історії як дійсний фанат бібліотечної справи. Він вірив у велике майбутнє англomовних народів і думав, що воно прямо залежить від вільного поширення знань. Засобом для цього він бачив публічні бібліотеки. Під кінець життя містер Карнегі витратив біля двох третин свого багатства на їхній розвиток: побудував і оснастив 3000 бібліотек в англomовних країнах, з яких 1800 — у США. Слайд 14.

Американський бібліотекар Мелвіл Дьюї був схиблений на ефективності бібліотечної справи і наприкінці XIX –поч. XX століть одноосібно придумав усе те, без чого неможлива сучасна бібліотека: каталоги, відповідне розташування книг у книгосховищі, нумерацію, що полегшує пошук... Дьюї

першим висловив очевидну нині думку: бібліотеки повинні бути відкриті допізна, щоб люди могли приходити в них після закінчення робочого дня. Він же розробив систему видачі книг додому і штрафів за їхнє несвоєчасне повернення.

У 1876 році Дьюї запропонував десяткову класифікацію DDC (ДДК).

Класифікація призначалася для систематизації розстановки книг в загальнодоступних американських бібліотеках, включаючи бібліотеку конгресу США. Всі об'єкти в цій класифікації діляться на 10 основних класів знань. Згодом класифікація Дьюї послужила основою для розробки універсальної десяткової класифікації (УДК) .

- **Перегляд відеосюжету «Видатні постаті в історії бібліотечної справи України»**

Бібліотекар. В багатьох країнах світу відзначають різке підвищення інтересу до бібліотек. Статистика багатьох країн показує, що бібліотеки — найвідвідуваніший заклад серед інших закладів культури. «Чому?» — спитаєте ви? Ось деякі моменти, які приваблюють до бібліотеки людей різної вікової категорії.

Всі сучасні бібліотеки обладнані Інтернетом із доступом до Wi-Fi. Приходь зі своїм комп'ютером і працуй! Користування комп'ютером і Інтернетом в бібліотеках безкоштовне.

В бібліотечних фондах є все: книжки різними мовами, друковані чи у цифровому форматі, фільми, музика, газети і журнали із усього світу. Книгозбірні пропонують своїм відвідувачам різні безкоштовні курси, а за допомогою комп'ютерних навчальних програм можна покращити знання з математики, історії, географії чи навіть підготуватися до складання іспиту на водійські права.

У дитячих відділах, крім полицок із книжками, — килимки, м'які меблі та багато іграшок. Тут дозволяється все: лежати на животі, сидіти під столом, грати у комп'ютерні ігри. Не дозволяється тільки галасувати та дерти книжки.

У музичному відділі за столиками сидять у навушниках меломани. В іншому залі дивляться кіно.

У сучасних бібліотеках є невеличкі кімнатки зі столиками, мікрохвильовками, кавоварками. Тут можна перекусити, не відриваючись від роботи. Можна завітати до бібліотечного кафе, поїсти і побалакати з новими друзями. А увечері тут навіть дискотека є!

Слайд 15.

У вас ще є сумніви в тому, чому молодь обирає бібліотеки?

Список Інтернет-джерел (вебліографія)

1. Цікаві факти з історії бібліотек. – Режим доступу: <http://cikavo.com.ua/tsikavi-fakty-istoriji-bibliotek.html>
2. Екскурсія сучасними бібліотеками світу. – Режим доступу: <http://bibliokid.if.ua/piznavay/istoriya-i-kultura/pro-knygy/492-ekskursiya-suchasnymy-bibliotekamy-svitu.html>
3. Найвідоміші бібліотеки України. – Режим доступу: <http://www.bestreferat.ru/referat-197802.html>
4. З історії книгознавства та книгозбірень. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/isaevych/is31.htm>

2.3.3. Майстер-класи.

**Саціна Н.Л., заступник директора
школи з навчально-виховної роботи**

У рамках шкільного національно-патріотичного фестивалю "Я - українець!" було заплановано і проведено майстер-класи за участю учнів, педагогів та батьків КЗ "Луцька ЗОШ І-ІІІ ст. №13 Луцької міської ради". Дана форма роботи значно підсилила ефект виховного впливу на учасників, мобілізувала на конкретну практичну діяльність. Через створення сприятливих умов формувалась національно-патріотична самосвідомість, активна громадянська позиція. Кожен відчув свою значимість і невіддільність від історії країни. У кожного з'явилося бажання допомогти Україні, воїнам, зробити щось добре і корисне. Разом з тим, майстер-класи збагатили творчу майстерню класного керівника та класовода.

18 листопада 2015 року у родинній атмосфері пройшов майстер-клас з теми "Виготовлення емблеми для бійців АТО" за участю батьків та учнів 1-А класу, проведений вчителем Ляшук Мариною Ананіївною. Виготовлені емблеми передано на схід бійцям АТО.

21 грудня учитель образотворчого мистецтва Панасюк Л.О. провела майстер-клас за участю учнів та педагогів з виготовлення патріотичного календарика. Кожен учасник виготовив оригінальний національний календар.

23 грудня вчителі фізкультури (Савка Тарас Леонідович, Кропива Роман Володимирович, Мартинюк Ольга Аркадіївна) провели майстер-клас для класоводів та класних керівників з теми "Українські народні рухливі ігри як засіб виховання школярів". Український народ своїм багатовіковим досвідом відібрав найефективніші засоби гармонійного виховання підростаючого покоління, серед яких чільне місце належить іграм. Ігри визнані суттєвим елементом української національної культури. Педагоги збагатили свої знання про такі ігри, як "Чаклун", "Хлібчик", "Високий дуб", "Гуси, гуси", "Рушничок", "Бій півнів", "Вовк у рові" та ін., їх виховний вплив на учнів, з'ясували практичне використання народних ігор в позакласній та навчальній діяльності. Також класні керівники та класоводи спробували себе в ролі учнів - грали в ігри, демонструючи швидкість, уважність, творчість. Характерними особливостями заходу були позитивний настрій, простота, невимушеність.

Майстер-клас «Виготовлення емблеми для бійців АТО»

Ляшук М.А., класовод

Мета: навчити дітей працювати у парах, пояснити учням значення терміну «емблема», розвивати творчість і патріотизм, розширити уявлення про їхню значимість і різноманітність, виховувати охайність та доброзичливе ставлення.

Обладнання: шаблони (тканина-фетр): сині, жовті, червоні, стрічки (жовто-блакитні) та сердечка (міцний пластик), кружечок; клей-пістолет (лише для вчителя), чорний фломастер, відеодемонстрація виготовлення емблеми (Додаток І), музичний супровід.

Учасники: учні 1-А класу, їх батьки.

Хід заходу

І. Вступна частина.

1. Гра – лабіринт «Україна».

Діти відгадують загадки, вчитель відкриває малюнки. В кінці усі дізнаються загальне слово – «Україна».

2. Вірш «Зараз не світлі часи..» Ляшук М.А.

Зараз не світлі часи, зараз не час усміхатись,
Бо там, вдалині, є діти і батьки.
Там кулі щодня і щоночі,
Тут біль і заплакані очі.
Зараз не світлі часи, зараз не час усміхатись,
Та є в нас могутня сила, це віра в добро, у світле майбутнє.
У нас є завзяття, і дружба, і є в нас надія.

3. Вправа на подолання страху.

- Шановні батьки, напишіть на листі причину найбільшого болю нашої держави, кожної родини. (Війна).

- Любі діти, щоб позбутися цього страху разом з батьками порвіть листок руками, щоб знищити його назавжди.

II. Основна частина.

1. Продовжити вірш

Все він в одну мить вирішує,
Великий подвиг він здійснює,
Він за честь стоїть горою.
Хто він? Правильно - **(герой)**

2. Повідомлення теми і завдань. Мотивація діяльності.

3. Відеодемонстрація виготовлення емблеми.

4. Групова робота (батьки і діти) під музичний супровід.

III. Заключна частина.

Слово вчителя. Дякую, що долучилися до майстер-класу, адже всі сьогодні створені емблеми надішлемо на схід України бійцям АТО. Це милий дарунок, який символізує патріотизм, віру і надію в краще. Емблеми – згадка, що ми їх не забули, ми чекаємо.

Звучить вірш «Мати-Україно!» Микола Федорович Сингаївський

Перше наше слово з нами повсякчас,
Мати-Україно, ти одна у нас!
Ниви і діброви, і садів окрас —
Рідна мати Батьківщино,
Ти ж одна у нас!
Хай же мир і дружба поєднують всіх,
І дзвенить дитячий безтурботний сміх.
Нам зоріє доля світла і ясна.
Рідна мати Батьківщино,
Ти ж у нас одна!

Майстер-клас «Виготовлення патріотичного календарика»

Панасюк Л.О., вчитель образотворчого мистецтва

Мета. Ознайомити учнів із технологією виготовлення календарика, із інструментами, матеріалами та приладдям для виготовлення календарика, із художніми особливостями.

Навчити користуватись інструкційними картками, дотримуватись правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог, організації робочого місця під час виготовлення календарика, оздоблювати календарик українськими сюжетами.

Розвивати художню уяву, естетичний смак.

Виховувати охайність, працелюбність, формувати шанобливе ставлення до традицій різних народів світу.

Наочність. Інструкційні картки, зразки календариків, презентація " Виготовлення календарика" (Додаток J).

Обладнання.

Картон, мереживо, наліпки, фігурні дираколи, фігурні ножиці, двосторонній скоч тонкий та товстий, стрічки, рисунки для декупажу, клей ПВА, інструкційні картки.

Учасники: учні 5-А класу та педагоги школи.

Хід заняття

I. Вступна частина.

Ну ось вже зовсім скоро Новий 2016 і кожен з нас замислюється, що ж подарувати? Пропоную вам дуже простий і маловитратний майстер - клас зі створення дуже симпатичного настільного патріотичного календарика. Календарик виходить дуже яскравим і ошатним, оригінальним і незвичайним. Прекрасний подаруночок або доповнення до основного подарунка на Новий рік.

Нам необхідні такі інструменти: олівець; лінійка; білий картон; ножиці; клей; двосторонній скотч; різак для паперу; скрап- папір; скрап- прикраси; роздруковані листочки місяців нашого календаря.

Але перш ніж приступити до роботи, давайте пригадаємо правила техніки безпеки роботи з ножицями:

- 1.Класти ножиці так, щоб вони не звисали з парти.
- 2.Не залишати ножиці в розкритому вигляді.
- 3.Не тримати ножиці кінцями вгору.
- 4.Передавати ножиці кільцями вперед.

При роботі з клеєм:

- 1.Слідкувати, щоб не потрапив до очей.
- 2.На виріб багато не наносити.
- 3.Користуватися пензликом для клею.
- 4.Залишки клею промокати серветкою

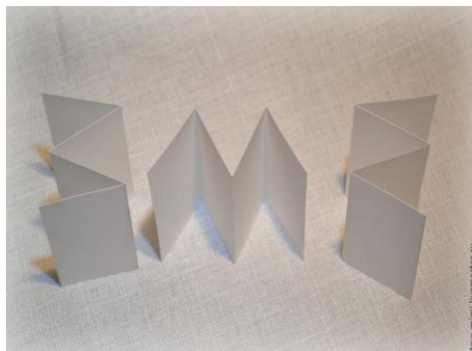
II. Основна частина.

І так розпочнемо нашу роботу.

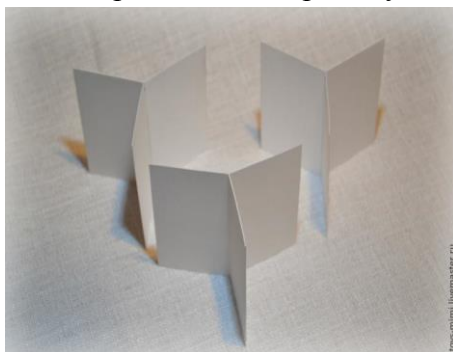
1. Білий картон необхідно розрізати на три однакових прямокутника розміром 9х20 см .

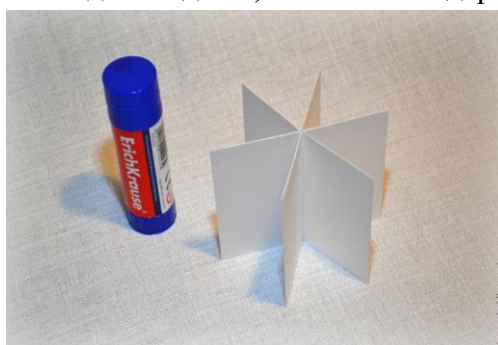
2. Потім кожен прямокутник ділимо на чотири частини (кожна частина вийде 5х9 см) і згинаємо ось таким чином :

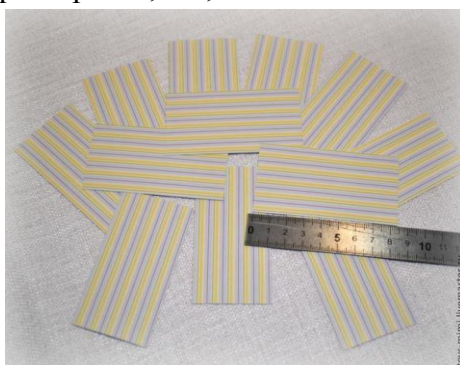
3. Тепер склеюємо дві внутрішні сторони наших прямокутників.

4. Далі склеюємо наші частини один з одним, основа календарика готова.

5. Тепер готуємо фон для кожної сторіночки календаря, у мене це 12 однакових прямокутників з скрап-паперу розміром 4,5x8,5 см .

6. Беремо наші картки для фону і роздруковані листочки з місяцями, приклеюємо двосторонній скотч до зворотних сторонам (для листочків календаря я використовувала звичайний двосторонній скотч, для фону об'ємний двосторонній скотч) .

7. Потім приклеюємо наші листочки до фону .

8. А фон приклеюємо до основи календаря (не забуваємо про порядок місяців).

9. Тепер прикрашаємо наш календарик, у мене для кожної пори року своя прикраса, так миліше і цікавіше. (Можна використати сюжетні картинки: рідна земля в різні пори року, патріотичного характеру, тематичні тощо)

III. Заклучна частина.

- По завершенню роботи насолоджуємося нашим творінням. Порадуйте своєю роботою близьких вам людей, друзів. Також календарик дуже гарно виглядатиме на вашому робочому столі.

Демонстрація найкращих робіт.

Майстер-клас «Народні ігри в позакласній роботі»

Савка Т.Л., Кропива Р.В., вчителі фізичної культури.

Мета: ознайомити педагогів із самобутністю української культури й побуту, особливостями використання народних рухливих ігор в позакласній роботі. Навчити грати в ігри «Чаклун», «Високий дуб», «Хлібчик».

Обладнання: палка, дощечка, м'яч. Презентація (Додаток К. Народні рухливі ігри)

Місце проведення: спортзал, спортивний майданчик.

Учасники: класні керівники та класоводи (в ролі учнів).

Хід заходу

I. Вступна частина.

Повідомлення теми, завдань заходу.

Ознайомлення з особливостями народних ігор та їх використанням в позакласній роботі (презентація).

II. Основна частина.

Розігрування ігор «Чаклун», «Високий дуб», «Хлібчик».

III. Заключна частина.

Подяка за участь.

2.3.4. Конкурси, благодійні акції.

Саціна Н.Л., заступник директора
школи з навчально-виховної роботи

Конкурс творів на патріотичну тематику

З 09 листопада по 09 грудня 2015 року серед учнів 4-11 класів проходив конкурс на *кращий твір* на патріотичну тематику. На розгляд було представлено 15 прозових та 5 віршованих творів.

Результати конкурсу:

I місце - Семенюк Соломія, 7-А клас (проза і вірш), Бутець Віра (вірш), 6-Б клас;

II місце - Чирук Анна, 11 клас (лист воїну);

III місце - Журавльова Анна та Григорчук Анна, 4-А клас (проза).

Найкращі твори опубліковані на сайті методичного кабінету.

Творчі роботи учнів

Семенюк Соломія, 7-А клас

*Орлині крила чуєм за плечима,
Самі ж кайданами прикуті до землі.
Леся Українка*

Мій народ, славний і древній, могутній і многострадальний, з вогнем у серці й поневолений віками, гнаний і воскресаючий з руїн, отруєний журбою і напоєний чарівністю пісень та гумору.

Вслухаючись в пісні твої, і думки забрано в полон тих сторінок, що вже історією зветься. Вогнем у серці випікають біль, що переніс мій народ, щоб не забуть, щоб пам'ятати, як небозвіт палав, як блискавок стріли літали, як чола завітчували тернами, женучи в Сибір на Соловки, як мати від розпачу рвала волосся, хоронячи одне за одним опухлих від голоду своїх дітей?

Що ж за доля така? Божественна земля і чай, і червоная калина, й золота пшениця, що всім дає життя, дзвінкі джерела чистої води, і буйні трави, й дзвінкоголосі солов'ї – все є, а доленьки нема.

Знову чорна хмара вкрила неба край над сходом України, знов плачуть матері, бо гинуть їх сини, відірвані від дому і родини.

Вони пішли, бо сором мовчки гинути й страждати. Ось бачиш, земле, і герої не перевелись, за волю кров свою готові віддати. Мечем незламним боротьби стала нескореність льотчиці – Надії, світ сколихнувши величчю свободи.

Чому ж так знов душа болить і скиглить, як тая чаечка сумна? А може досить плакати й нарікати? «Лежачим краю рідного немає», - так говорила Леся Українка.

Ми розуміємо, усе, навчилися разом Гімн співати, а ще лежачи на дивані, словами волю здобувати, і всіх чорнити, й нарікати. Біда у тім, що нас таких багато. І в рай всі хочемо, забувши, що до раю не пускають.

Нехай Господь розбудить всіх, хто спить, хто ще байдужий і лукавий. Хай на терезах волі й рабства омріяна в думках, оспівана в піснях свобода духу перемаже «отих рабів німих». Нехай правдива й чиста від бруду і нещастя повстане Україна для нас і всіх прийдешніх поколінь.

*****

Чирук Анна, 11 клас

Дорогий бійцю!

Мені дуже приємно, що я маю змогу написати Вам цього листа і поділитися з Вами своєю точкою зору – «думкою з суспільства». Проживаючи в одній країні, проте в різних куточках, ми не бачимо тих жертв, не чуємо безкінечних пострілів, не відчуваємо щосекундного тремтіння від страху. Але це не означає, що нас не турбує ця проблема. Відлуння цієї катастрофи переслідує чи не кожного громадянина. Війна назавжди змінила буденність тисяч людей: хтось безсонними, нестерпно довгими ночами думає не про вічність, а про таке довгоочікуване завершення розлуки із сином чи коханим; хтось усвідомлює марність колишніх забаганок і присвячує себе волонтерству; а хтось ховає страх і вагання в кулак й мужньо відбиває агресію ворога – це саме Ви.

Ми надзвичайно цінуємо ту роботу, яку вам доводиться виконувати щодня. На таке готовий піти не кожен. Це лише люди із хоробрими до божевілля серцями, яких не зламати ні жахливими умовами, ні психологічним тиском, ні фатальними наслідками. Війна вже залишила рубці на серцях більшості громадян. Комуś вони будуть нагадувати про нестерпне почуття туги за побратимами, рідними, коханими; комуś про зруйнований домашній затишок; комуś про втрачені щасливі хвилини дитинства у повноцінному сімейному колі; ще комуś про безглузді нарікання чи крах безтурботних мрій. Кожен переживає це по-своєму, але одне я знаю точно – будь-яка п'ятьма рано чи пізно все одно розсіюється у сонячному промінні світланку.

Зараз як для держави, так і для народу головне завдання – це вирішення проблеми війни і миру. Усі розуміють, що вирішення цієї проблеми не можна відкладати, адже втрати визначаються не матеріальними збитками, а втраченими життям й понівеченими долями. Це ще один жорстокий урок у цьому непростому світі. Проте, наші громадяни реально почали дивитися на світ, цікавитися політичними процесами більш усвідомлено й вдумливо. Резерв довіри вичерпано і настав час критичного оцінювання дійсності. Лише біда змогла так масштабно згуртувати людей й вивести всіх з оману ілюзій.

Звісно, війна ще не лишилася позаду, але все ж таки хотілося б, щоб кожен новий день був сповнений лише хорошим звістком про досягнення в науці чи про дивовижні знахідки археологів, щоб людяність і мир стали для нас звичними речами. Хочу подякувати вам – бійцям та захисникам!

Наше усвідомлення складності випробувань, які ви долаєте щосекунди, набагато вагомніше ніж будь-які слова. Пам'ятайте, ви боретесь за націю, яка шанує своїх героїв, яка хоче рухатись вперед й прокладати собі шлях в майбутнє. Словами не висловити усієї вдячності, проте й так все зрозуміло – ви герої сьогодення, тому низький вам уклін й безмежна повага!

*****

Григорчук Анна, 4-А клас

Моя Батьківщина

Мені пощастило. Мені дуже пощастило, що я народилась і живу в прекрасній країні, яка називається Україна. Я думаю, що я дуже щаслива. Щаслива тому, що можу бачити пшеницю, яка колоситься на наших полях, безкрає голубе небо на якому світить сонце, зелені ліси та луки, які ростуть на моїй Батьківщині. Мені здається, що не в одній країні на Земній кулі так дзвінко не щебечуть соловейки і не літають хрущі у саду. Мені здається, що тільки на Україні так гарно цвітуть волошки в полі, що тільки в нас соняхи простягають свої голівки до сонця і що веселка переливається всіма барвами на небі тільки в Україні. Мені здається, що такі гарні і добрі люди можуть жити тільки у нас.

Так, у мене щасливе дитинство, бо я живу під мирним небом. Але на Сході моєї країни йде війна. Це дуже страшно, адже там живуть такі самі діти як і я. Я спокійно ходжу до школи, спокійно прогулююся, вчу уроки, лягаю спати. А там небезпека. Багатьом прийшлося покинути свої домівки, друзів, родичів і шукати спокійне місце для проживання. Мій тато не на війні. Але є багато дітей, жінок, матерів, що чекають своїх рідних, які захищають нашу Землю від ворога. Мій брат навчається у військовій академії, він буде військовим. Прийде час і він стане на захист своєї Вітчизни. Але я дуже хочу, щоб був мир і спокій на нашій планеті, щоб усі люди жили дружно, щоб нікого не прийшлося захищати. Скоро Новий рік. Я загадаю це бажання і воно обов'язково збудеться.

*****

Журавльова Анна, 4-А клас

За мир і спокій в Україні.

Я маю братика Діму. Він ще маленький і ходить в дитячий садочок. Йому там весело, бо багато діток відвідують садочок. На кожне свято діти готують вистави, розказують вірші, співають, танцюють, веселяться.

Але сьогодні наше щасливе дитинство може закінчитись.

Тому, що на Сході нашої країни йде війна. Скільки дітей на Донеччині і Луганщині постраждали? Вони не ходять ні до садочків, ні до школи. Коли стріляють, вони вимушені сидіти в темних сирих підвалах.

Наша родина теж відчула велике горе. Наш дядя Андрій, учасник АТО, загинув цього року в боях під Донецьком. Він загинув, як герой, за єдність України.

Сьогодні дуже багато воїнів захищають країну від російських агресорів. Вони мерзнуть від холоду і негод, не сплять в теплих ліжках, але охороняють наш спокій. Низький їм уклін!!!

Я дуже хочу, щоб скоріше настав мир в моїй країні, щоб матері не проливали більше сліз. І щоб у наших всіх-всіх дітей було щасливе майбутнє.

*****

Вознюк Дмитро, 4-А клас

Я народився та живу в Україні, це моя Батьківщина, мій улюблений куточок Землі. У свою чергу кожен повинен дотримуватися своїх обов'язків громадянина. Потрібно поважати закони своєї країни, інакше їх не поважатиме ніхто. Варто також нам, як громадянам, працювати та докладати зусиль, щоб в країні були мир та добробут.

Для кожної людини в світі рідний край найдорожчий і наймиліший серцю. У широкому розумінні країна – це велика родина, де всі живуть спільними радощами та проблемами. Тому ми відчуваємо свою причетність та відповідальність за все, що коїться у державі, тому нам не байдуже, як до нашої Батьківщини ставляться у світі. А патріотизм для мене – це не лише почуття, це дії спрямовані на те, щоб рідній країні та нашому народові було добре жити.

Сьогодні, коли в нашій країні ситуація не стабільна і російські окупанти намагаються захопити нашу Батьківщину, не залишається нічого, як боротися за свою країну, відстоювати свої права. Що означає бути патріотом – це значить відчувати патріотизм, відчувати любов у своїй Батьківщині, бажання зробити все можливе, щоб зберегти її саму, її народ та культуру, бажання захистити її інтереси та кордони.

Бути патріотом – означає поважати себе, відповідати за свої вчинки, слова, поведінку бо ти є представником своєї нації, ти – країна! Але це зовсім не означає, що ми повинні ненавидіти тих хто не є українцями. Нехай патріотизм не приносить нам руйни.

Бути чи не бути патріотом – вирішувати кожному. Але жити у своїй країні і не вважати себе її частиною – якось неправильно. Тому, будьмо патріотами нашої України і любімо її всім серцем своїм і всією душею своєю.

*****

Козлюк Олександра, 4-А клас

Ще кілька років тому ніхто з нас не міг і подумати, що настане такий важкий час для нашої Батьківщини. Страшне слово «війна» завітало в кожную домівку українця. Скільки суму, горя, лиха. Зруйновані будинки, скалічені долі людей. Чому війна прийшла в мій рідний край?

Гинуть справжні патріоти, захищаючи свій рідний дім, свою землю, захищаючи наш спокій. Їх відвага і мужність та безмежна любов до своєї землі є прикладом для всіх нас. Всі діти України мріють про мир і, щоб швидше закінчилась війна. Ми ще маленькі та переживаємо на рівні з дорослими. Допомогаємо бійцям по своєму, по дитячому малюнками і листами, в які вкладаємо свою любов і мрії.

Я знаю, що настане час, коли моя Батьківщина не здригатиметься від бойових гармат, від мін, від кулеметних черг і знову буде мир. Хочеться, щоб мрії збулись якомога швидше. Щоб і моя маленька любов до рідної землі допомогла припинити жахливу війну.

*****

Крачунова Софія, 6-А клас

Лист воїну-герою

Доброго дня,наші дорогі, мужні солдати!

Починаю писати лист – і моє серце все швидше і швидше б'ється у грудях. Скільки теплих слів хочеться Вам сказати за вашу мужність, стійкість, терплячість, відвагу. Дякую за мир і спокій в моїй оселі, за щасливі дні мого дитинства, за впевненість у завтрашній день.

Яка велика любов до своєї Вітчизни, до рідного краю живе у серці кожного з Вас! Ви не шкодуєте ні сил, ні здоров'я, бо стали на шлях захисника за велінням власного серця. Я розумію, що інакше жити Ви не вмієте і не можете.

Простягаю свої руки до Господа: « Щиро прошу, пошли своє благословення та зцілення нашим воїнам- охоронцям, дай їм міцного здоров'я, сил , терпіння, мужності!» Низький і щирий уклін Вашим сім'ям, а особлива подяка Вашим матусям, які проводжали Вас в далеку дорогу війни, залишаючи у своєму серці тривогу і смуток, а разом і надію на щасливе майбутнє, на таке бажане повернення додому.

Любі наші солдати, я, одинадцятирічна Софія з Луцька, благаю Вас, бережіть себе та повертайтеся скоріше у рідні домівки живими і неушкодженими!

*****

Бутеєць Віра, 6-Б клас

Мій рай

Мене питають: «Де є рай?»
А я скажу: « Де навесні розмай!
Де завжди чути пісню солов'я,
Де я живу і вся моя сім'я!

На Україні в тихій хаті,
Де пахнуть квіти запашні.
Ось де є рай! Де Батьківщина,
І де уся моя родина!

Це там, де працьовиті люди,
Живуть і кажуть: « Можу й буду!»
Це в місті Луцьку, на Волині,
Де люди чуйні й дуже щирі!

Усім цю відповідь даю,
Бо в серці я прекрасне маю!
Це те, що нам дало життя,
Що спонукає йти у майбуття!

Це мама, це шкільний поріг,
Це вчитель, що в життя повів!
Тому люблю свій рідний край.
Для мене він – це справжній рай!»

*****

Семенюк Соломія, 7-А клас

Я народилась на тій землі,
що прийняла Христа
На горах славних Дира і Аскольда.
Я народилась між людей,

Що віру християнську
В серці мають й бережуть,
як вічний вогник віри і свободи.
На землю цю велику і святу
Не раз чужинець зазіхав.
Не раз, напоєна слізьми, вона стогнала
І просила допомоги.
Я народилась на землі,
що бачила сплюндровані святині
І спалені церкви, хрести порубані –
Безчестя знак і гибелі героїв.
Батиї, Бурундеї і свої Тугари
По серцю різали мечем,
бо віру православну плюндрували,
ті блазні, що за гріш і рабство
Душу християнську продавали.
Лиш за той гріш, за вигоду на час,
Зганьбили за край й відступниками стали.
Сполохані раби, ви так засліплені,
Чи може ви вже мертві?
Душа в вас чорна і черства,
У ній панує злоба і байдужість.
Ви продались чужинцю задарма,
знеславивши себе й зневаживши закони Божі.
Та кара Божа – це не гра,
ви не відкупитесь ніколи
за гріх страшенний, за зраду,
за дівча, що прагнуло любові і свободи.
Не виросте зерно багатства і добра
з-за підлості батьків не буде щастя дітям.
Усе записано, нічого не зника,
В нащадків яничара – гірка доля.
Я народилась на землі святій,
Яку не віддамо нікому,
тож будьмо чисті перед нею
і Творцем, почнім з Любові,
Віри і Надії.

Конкурс малюнків на патріотичну тематику

З 07 по 19 грудня 2015 року проходив *конкурс малюнків* на теми: 1-2 класи «У світі немає кращої країни, ніж Україна»; 3-4 класи "Планета дружби"; 5-7 класи «Слава українським військовим».

У конкурсі взяли участь 90 учнів 1-4 класів та 12 учнів 5-7 класів.
Результати конкурсу:

Визнати найкращими роботи учнів: Потапюк Владислави (1-А), Леонтєва Павла (1-Б), Данилюк Єлизавети (2-А), Назарука Ярослава (2-Б), Теодоровича Андрія (2-В), Громик Юлії, Стельмащук Вікторії (3-А), Бульчук Лідії (4-А), Селедцової Анастасії, Єрмолай Владислави (4-Б).

Переможці: І місце - Кучерук Христина (2-Б клас), Білозір Марія (3-А клас), Сидорук Нікіта (4-В клас).

Малюнки учнів

Фото 1. Малюнок уч. 1-А кл. Потапюк В.

Фото 2. Малюнок уч. 1-А кл. Міскевича Б.

Фото 3. Малюнок уч. 3-А кл. Білозір М.

Фото 4. Малюнок уч. 3-А кл. Стельмащук В.

Фото 5. Малюнок уч. 2-Б кл. Кучерук Х.

Фотоб. Малюнок уч. 2-Б кл. Назарука Я.

Фото 7. Малюнок уч. 2-В кл. Осіповича Я.

Фото 8. Малюнок уч. 4-А кл. Сахарова Д.

Благодійні акції, зустрічі з війнами АТО

Фото 9. Благодійний ярмарок.

Фото 10. Творчі роботи учнів школи.

Фото 11. Рукавиці та листи війнам АТО від учнів 2-Б класу

Фото 12. Виготовлення емблем війнам АТО учнями та батьками 1-А класу.

Фото 13. «Майстер-клас» від українських воїнів.

Фото 14, 15. Виступ бійців АТО перед учнями школи.

2.3.5. Методичні заходи

Шляхи національно-патріотичного виховання у школі

Саціна Н.Л., заступник директора
школи з навчально-виховної роботи

23 грудня 2015 року на базі методичного кабінету школи було проведено круглий стіл з питань формування національно-патріотичної компетентності школярів. Зазначено, що для реалізації мети та завдань з даного напрямку необхідна системна робота у навчальному закладі, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямків, засобів, методів виховання дітей. У ході заходу спільними зусиллями створено шкільну модель "Шляхи впровадження національно-патріотичного виховання у школі", рекомендації педагогам.

Додаток Л. Шляхи національно-патріотичного виховання учнів школи.

Додаток Л. Модель національно-патріотичного виховання в школі.

В Україні національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина-патріота.

Слайд 2

Актуальність національно-патріотичного виховання громадян, особливо дітей та молоді, зумовлюється процесом консолідації та розвитку українського суспільства, сучасними викликами, що стоять перед Україною і вимагають дальшого вдосконалення системи національно-патріотичного виховання, оптимізації державної політики у зазначеній сфері.

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність *органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів* щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

В основу системи національно-патріотичного виховання має бути покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму у дітей та молоді.

Слайд 3

Основними складовими національно-патріотичного виховання мають стати громадянсько-патріотичне, військово-патріотичне, духовно-моральне виховання.

Водночас важливою складовою національно-патріотичного виховання має стати поширення інформації про досягнення наших співвітчизників та їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту.

Слайд 4

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

Слайд 5

Для реалізації цих мети та завдань національно-патріотичного виховання підростаючого покоління необхідна системна робота в навчальному закладі, яка передбачає забезпечення гармонійного співвідношення різних напрямів, засобів, методів виховання дітей у процесі навчання і позакласної діяльності.

Саме тому важливим є створення шкільної моделі «Шляхи національно-патріотичного виховання учнів».

Основні напрямки національно-патріотичного виховання в школі

- 1) духовно-моральний;
- 2) культурно-історичний;
- 3) громадянсько-правовий;
- 4) військово-патріотичний;
- 5) спортивно-патріотичний;
- 6) культурно-патріотичний.

Духовно-моральний напрямок включає в себе:

- формування морально стійкої цільної особистості, яка має такі моральні якості, як сумлінність, чесність, колективізм, прагнення дотримуватися правил поведінки, повагу до старшого покоління, мужність, любов до Батьківщини та свого народу;
- виховання поваги до сім'ї, батьків, сімейних традицій;
- формування позитивного ставлення до здорового способу життя, виховання активної життєвої позиції щодо власного здоров'я, неприйняття асоціальних явищ, котрі підривають фізичне і духовне здоров'я нації.

Культурно-історичний напрямок передбачає:

- виховання в учнів любові до своєї «малої» батьківщини, рідного краю;

- залучення учнів до роботи по збереженню культурних та історичних пам'яток бойової та трудової слави;
- формування почуття національної гордості, національної самосвідомості, здатності жити поряд з людьми інших культур, мов і релігій.

Громадянсько-правовий напрямок орієнтоване на:

- вивчення державної системи України, її Конституції, Гімну, державної символіки, прав і обов'язків громадянина України;
- формування глибокого розуміння громадянського обов'язку, ціннісного ставлення до національних інтересів України, її суверенітету, незалежності та цілісності;
- формування культури правових відносин, прагнення до дотримання законодавчих норм;
- розвиток дієвого шкільного самоврядування.

Військово-патріотичний напрямок включає в себе:

- вивчення військової історії та традицій України, знання дат військової слави, бойових і трудових подвигів українців;
- збереження військових традицій, зв'язку поколінь захисників Батьківщини, організація зустрічей учнів з ветеранами війни та праці, учасниками локальних військових конфліктів та антитерористичних операцій;
- формування позитивного образу Збройних Сил України, готовності до виконання військового обов'язку.

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання учнівської молоді має проводитися комплексно, в єдності всіх його складників спільними зусиллями органів державного управління, а також освітніх закладів, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур.

Системна організація військово-патріотичного виховання молоді має бути спрямована на підготовку її до оволодіння військовими професіями, формування психологічної та фізичної готовності до служби в Збройних Силах, задоволення потреби підростаючого покоління у постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни.

Спортивно-патріотичний напрямок. Направлений на розвиток морально-вольових якостей, виховання витривалості, стійкості, мужності, дисциплінованості в процесі занять фізичною культурою і спортом, формування досвіду служіння Вітчизні і готовності до захисту Батьківщини.

Культурно-патріотичний напрямок. Направлений на розвиток творчих здібностей учнів через залучення їх до музичного фольклору, усної народної творчості, народних свят, знайомство зі звичаями і традиціями українського народу.

Слайд 6

Основні види діяльності, що реалізують напрямки національно-патріотичного виховання учнів школи

Класно-урочна діяльність:

Доцільним є проведення тематичних уроків з української мови: «Свято рідної мови», «Мужай, прекрасна наша мова», «Шевченківське слово», «Літературні вечорниці», «Тиждень української мови» – конкурс на кращий мовний плакат, конкурс декламаторів, конкурс на кращу розповідь української народної казки, вечір українських загадок, прислів'їв, приказок, повір'їв, легенд, народних прикмет; екскурсії до країни Мови із зупинками на станціях Лексики, Фразеології, Етимології; зустрічі з письменниками, поетами; філологічні мікроекспедиції – записати назви окремих предметів давнини, зібрати прислів'я, приказки, загадки, поширені в даній місцевості з наступним обговоренням їх в класі, або на засіданнях гуртка; мовні екскурсії, завдання яких виявити неграмотні, неоковирні вислови в об'явах, рекламах, вивісках, тощо; стенди «Як ми говоримо»;

На уроках математики національно-патріотичне виховання відбувається опосередковано, через умову математичної задачі.

На уроках «Природознавства» виховні цілі пов'язані з ознайомленням з традиціями шанобливого ставлення українського народу до природи, любов до рідного краю, Батьківщини.

На уроках «Трудового навчання» діти знайомляться з традиційними народними ремеслами в Україні, вчать виготовляти сюжетні витинанки різних регіонів України, оздоблювати вироби технікою вишивки.

На уроках «Музичного мистецтва» учні мають можливість відчутти красу українського народного музичного мистецтва, досягнути інтонаційні особливості музики українського народу, відчутти національну своєрідність, спільне і відмінне в музиці різних народів.

«Образотворче мистецтво» - конкурси дитячої зображувальної творчості «Слава українським військовим», «У світі немає кращої країни, ніж Україна», «Планета дружби» та ін.

Використовувати на заняттях фізичної культури українські народні ігри, зокрема, «Високий дуб», «Чаклун», «Хлібчик» та ін.

Використовувати на уроках рухливі та народні ігри, розваг, естафет, козацькі забави, спортивні ігри за спрощеними правилами.

Проводити цикл бесід, спрямованих на розкриття традицій української культури, ознайомлення дітей з фольклором (традиції, ігри та ін.)

уроки пам'яті, уроки мужності;
конкурси творів на патріотичну тематику;
предметні проекти.

Позаурочна та виховна діяльність:

- історичні тижні, декади;
- проведення свят, заходів, спортивних змагань, творчих конкурсів;
- вікторини, олімпіади, конференції;
- пізнавальні класні години;
- виховні години у формі: зустрічей з волонтерами, учасниками бойових дій, АТО, майстер-класів за участю дітей та батьків з виготовлення сувенірів для бійців Української армії.
- тематичні виховні години, бесіди за темами: «Славетні українці», «Козацькому роду немає переводу», «Моя рідна Україна», «Знати і поважати Герб своєї Вітчизни, її прапор і гімн», «Наша вітчизна Україна», «Державна символіка Батьківщини», «Твої права і обов'язки», «Що таке воля», «Рід, родина, рідня», «Патріотизм – нагальна потреба України» і ін.

- класні виховні години у формі особистісно-рольових ігор: «Комітет з розвитку громадянського суспільства», «Політична карусель», «Громадяни і політики»;
- конкурси малюнків, оберегів, організувати написання листів та малюнків воїнам АТО;
- постановки українських народних та сучасних казок;
- майстер-класи за участю дітей та батьків з виготовлення сувенірів для бійців Української армії
- благодійні акції, наприклад, акція старшокласників «Спільними зусиллями» (збір коштів для забезпечення потреб військовослужбовців) (8-11 кл.)
- участь у «Вахтах пам'яті», акціях «Збережемо пам'ять про подвиг», «Герой мого двору (міста)», «Школа – госпіталь» тощо;
- пізнавально-виховні заходи для дітей-переселенців із зони АТО, наприклад, захід для дітей-переселенців із зони АТО «Пізнай свою історію – вона єднає»;
- огляди періодичної преси – «Що, де, коли?», «За текстами газет», «Цікаві хвилинки», «Пульт планети»;
- огляди телепередач;
- фестиваль патріотичної пісні;
- національно-патріотичні фестивалі;
- святкування Дня захисника Вітчизни, Дня пам'яті Героїв Крут; змагання з військово-прикладних видів спорту, участь у військово-спортивних іграх, участь у фізкультурно-оздоровчому патріотичному комплексі «Козацький гарт»; інтелектуальні вікторини «Гордимся подвигами предків» тощо.

Творчо-пошукова діяльність:

- організація роботи шкільного музею, патріотичного клубу;
- історичне краєзнавство: відвідання місць історичних подій, вивчення літератури, збирання документів та матеріальних пам'яток, замальовування чи фотографування історично цінних об'єктів, виготовлення схем, макетів, щомісячного історичного календаря, влаштування виставок, заочна подорож «Україно ти моя прекрасна», складання історії свого роду, участь в роботі шкільних гуртків, етнографічного та фольклорного ансамблів, оформлення кімнати народознавства, святкування Дня Конституції, Дня незалежності України;
- екскурсійна робота, поїздки-обміни учнівських груп, відвідування визначних історичних місць та ознайомлення з пам'ятками української історії та культури;
- навчальні та виховні проекти («Рідний край, де ми живемо, Україною зовемо» (літературно-музичні композиції за творами українських дитячих письменників і композиторів); «Я і моя родина – казковий дивосвіт» (літературно-музичні композиції за творами українських дитячих письменників і композиторів); «Моя маленька батьківщина» (презентація виставки творчих робіт дітей та батьків за творами українських дитячих письменників)
- пошуково-дослідницька діяльність; творчі роботи;
- творчі завдання з національно-патріотичної тематики, конкурси;
- тематичні виставки дитячої творчості;
- міні-проекти за участю батьків: світ професій, сімейні династії, захисники вітчизни у моїй родині;
- шкільні та родинні екологічні проекти;

- архівно-пошукова робота, екскурсії до музеїв, зустрічі з героями, родичами загиблих захисників Батьківщини, випуск плакатів, буклетів, газет за матеріалами пошукової діяльності;
- створення відеороликів на патріотичну тематику.

Діагностична діяльність:

- анкетування учнів;
- визначення рівня вихованості;
- діагностика рівня розвитку пізнавальних інтересів школярів;
- створення та аналіз анкет, опитувальників, проведених заходів тощо;
- порівняння і зіставлення з очікуваним результатом проекту, з уже досягнутими показниками.

Вивчення досвіду:

- участь в семінарах, засіданнях МО, конференціях, круглих столах;
- вивчення виховних програм і проектів з патріотичного виховання учнів;
- вивчення публікацій ЗМІ з патріотичного виховання учнів.

Взаємодія з громадськими організаціями:

- проведення заходів патріотичної спрямованості спільно з громадськими організаціями, міськими бібліотеками, радою ветеранів, спілками тощо;
- залучення до співпраці волонтерів;
- участь у конкурсах патріотичної спрямованості, що проводяться громадськими організаціями міста, області.

Слайд 7 Шляхи реалізації (робота в 3 групах)

Створення моделі.

Слайд 8

Очікувані результати:

У результаті впровадження моделі «Шляхи національно-патріотичного виховання у школі» очікується:

- створення ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання учнівської молоді у школі;
- забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, мови, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті;
- зацікавленість старшокласників щодо служби у Збройних силах України, готовність до захисту України та виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, з метою становлення її як правової, демократичної, соціальної держави;
- консолідація зусиль усіх учасників навчально-виховного процесу у справі виховання підростаючого покоління.

Слайд 9

З метою створення умов для реалізації кожної особистості та підтримки творчого, інтелектуального, духовного потенціалу нашої нації необхідно модернізувати систему викладання української мови, а саме:

- у навчально-виховній діяльності неухильно дотримуватися єдиного мовного режиму;
- формувати інформаційно й емоційно самобутній україномовний простір, який забезпечуватиме прилучення школярів до величезного мовного дивосвіту, до

глобальних знань про рідну мову, її закони, систему її виражально-зображальних засобів;

- виховувати відповідальне ставлення до рідної мови, свідомого нею користування;
- сприяти вияву українського менталітету, способу самоусвідомлення і самоідентифікації, сприйняттю української мови як коду праісторичної пам'яті;
- плекати розвиток духовної, емоційно-естетичної, інтелектуальної сфери саме на основі української мови;
- через мовне посередництво долучати школярів до національної історії, до різних масивів національної культури, до глибинної сутності народного життя;
- здійснювати розвиток мовлення не тільки на уроках української мови і літератури, а й під час вивчення всіх інших предметів.

Також навчальний заклад має проводити інформаційно-просвітницьку роботу з батьками, спрямовану на формування толерантності, поваги до культури, історії, мови, звичаїв та традицій як українців так і представників різних національностей за участю психологів, істориків, працівників кримінальної міліції.

Водночас необхідно активізувати співпрацю педагогічного колективу з органами учнівського та батьківського самоврядування щодо формування у дітей та молоді духовності, моральної культури, толерантної поведінки, уміння жити в громадянському суспільстві.

Слайд 10

Рекомендації педагогам:

Виокремити, як один з найголовніших напрямів виховної роботи, національно-патріотичне виховання.

Виховувати повагу до Конституції держави, законодавства, державних символів - Герба, Прапора, Гімну; національну самосвідомість, налаштованість на осмислення моральних та культурних цінностей, історії, систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, усвідомленням відповідальності.

Системно здійснювати виховання в учнів громадянської позиції; вивчення та популяризацію історії українського козацтва, збереження і пропаганду історико-культурної спадщини українського народу; поліпшення військово-патріотичного виховання молоді, формування готовності до захисту Вітчизни.

Важливим аспектом формування національно самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Володіння українською мовою та послуговування нею повинно стати пріоритетними у виховній роботі з дітьми. Мовне середовище повинно впливати на формування учня-громадянина, патріота України.

Формувати моральні якості особистості, культуру поведінки, виховувати бережливе ставлення до природи, розвивати мотивацію до праці.

2.3.6. Створення рекомендаційних списків, присвячених національно-патріотичній тематиці.

Додаток О. Рекомендаційний бібліографічний список з теми «Національно-патріотичне виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів в умовах модернізації цих суспільних змін», укладений працівниками Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О.Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України.

2.4. Висновки

Чільне місце у системі виховної роботи нашої школи займає проектна діяльність, яка реалізує виховну мету уроку, виховного чи позакласного заходу.

Виховні, освітньо-виховні проекти можуть бути як внутрішні (в межах одного класу, школи), так і зовнішні (із залученням громадських організацій, соціальних, силових структур, волонтерів, бійців української армії, воїнів АТО тощо.)

За тривалістю найоптимальнішими є середньої тривалості (творчі, частково-пошукові). Також ефективними у використанні є довготривалі (дослідницько-пошукові, експериментально-дослідницькі), короткочасні проекти (інформаційні, репродуктивно-дослідні, евристичні). Педагоги нашої школи часто використовують міні-проекти, які займають час від уроку до уроку, від заходу до заходу.

Одним із цікавих напрямків роботи можуть бути краєзнавчі дослідження, екскурсійна робота із вивчення культурної спадщини українського народу, організація свят, концертів в госпіталях для поранених воїнів.

Презентація проекту може відбуватися в рамках предметного тижня, підготовки до засідання методичного осередку, педагогічної ради, тематичного заходу, інших форм роботи.

Може проходити у різних формах: свято, концерт, виховна година, фестиваль, відеозвіт тощо.

Організація та реалізація освітньо-виховних проектів є невід'ємною частиною усієї виховної системи закладу. Якісний підхід до цієї роботи допоможе реалізувати основну мету та завдання національно-патріотичного виховання у школі.

У подальшому надіємось, що з'явиться більше матеріалів щодо проведення моніторингу рівня національно-патріотичного виховання у школі.

ВИСНОВКИ

Системний підхід до національно-патріотичного виховання в школі:

- уможлиблює досягнення поставленої мети щодо виховання свідомого громадянина, патріота рідної землі, формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів, участь в громадсько-політичному житті країни, повага до прав людини, верховенство права, толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей, рівність всіх перед законом, готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України;
- підвищує рівень володіння державною мовою усіх учасників навчально-виховного процесу;
- забезпечує якість виховної діяльності закладу загалом й управління нею;
- сприяє зростанню іміджу закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Відмиш Л.І. Система національного виховання: шляхи та засоби реалізації / Л. І. Відмиш // Вихов. робота в шк. – 2011. – № 8. – С. 7–9.
- 2 Галкіна Л.В. Проект «Я – людина, громадянин, патріот». Режим доступу: <http://school16.org/vihovniy-proekt-ya-lyudina-gromadyanin-patriot>
- 3 Гарнійчук В. Патріотичне виховання в сучасній загальноосвітній школі України. : дидакт. матеріали / Валентина Гарнійчук // Історія в шк. – 2014. – № 8/9. – С. 33–42.
- 4 Єщенко М.М. Проблема патріотичного виховання у контексті національної ідентичності / М. М. Єщенко // Імідж сучас. педагога. – 2014. – № 9. – С. 60–61.
- 5 Зубалій М.Д. Особливості військово-патріотичного виховання старшокласників у процесі позакласної роботи / М. Д. Зубалій // Пед. науки: теорія, історія, інновац. технології. – 2014. – № 7. – С. 217–226. – Текст статті доступний також в Інтернеті: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pednauk_2014_7_28.pdf.
- 6 Канашко О. Громадянсько-патріотичне виховання та соціалізація особистості / О. Канашко // Рідна шк. – 2014. – № 6. – С. 34–37.
- 7 Клюй А.І. Місце національної ідеї в патріотичному вихованні молоді / А. І. Клюй // Філософія і політологія в контексті сучас. культури. – 2011. – Вип. 1. – С. 207–213. – Текст статті доступний також в Інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/filipol_2011_1\(2\)_35.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/filipol_2011_1(2)_35.pdf).
- 8 Курило В. Основу системи національно-патріотичного виховання має становити ідея української державності / Віталій Курило // Рідна шк. – 2014. – № 4/5. – С. 8–9.
- 9 Матящук В.П. Сучасне патріотичне виховання в школах України / В. П. Матящук. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 383 с.
- 10 Освітньо-виховний проект з громадянсько-патріотичного виховання «Моя країна – Україна, Київщина – серце України». Режим доступу: <http://www.kyiv-oblosvita.gov.ua/2-uncategorised/3632-proekt-moya-krajina-ukrajina-kijivshchina-sertse-ukrajini>
- 11 Патріотичне виховання в сучасних навчальних закладах / упоряд. Жанна Сташко. – Київ : Шк. світ, 2015. – 117 с.
- 12 Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та Методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: наказ М-ва освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 // Інформ. зб. та комент. М-ва освіти і науки України. – 2015. – № 7. – С. 70–95 ; № 8. – С. 87–95. – Додатки : Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. – № 7. – С. 70–95 ; Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. – № 8. – С. 87–95; Текст наказу доступний також в Інтернеті: <http://old.mon.gov.ua/ru/about-ministry/normative/4068-> .
- 13 Про затвердження Плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді : наказ М-ва освіти і науки України від 27.10.2014 № 1232 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 82–85. Текст наказу доступний також в Інтернеті: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/43521/http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/43521/.

- 14 Про методичні рекомендації з патріотичного виховання : лист М-ва освіти і науки України від 27.11.2014 № 1/9-614 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 86–94. Текст листа доступний також в Інтернеті: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/44204/
- 15 Про Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України : наказ М-ва освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243 // Освіта.ua. – Текст. дані. – Київ, 2011. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/24565/
- 16 Про проведення Уроків мужності : лист М-ва освіти і науки України від 13.08.2014 № 1/9-412 // Інформ. зб. для директора шк. та завідуючого дит. садочком. – 2015. – № 3/4. – С. 81. – Текст листа доступний також в Інтернеті: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/42453/ .
- 17 Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки : Указ Президента України від 13.10.2015 №580/2015. Текст Указу доступний в Інтернеті: <http://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494>
- 18 Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін : навч.-метод. посіб. / І. Д. Бех, К. О. Журба, В. А. Киричок [та ін.] ; НАПН України, Ін-т проблем виховання. – Київ : Пед. думка, 2011. – 239 с.